

ADVOCAT

ADVOCAT

ADVOCAT

ADVOCAT

ADVOCAT

ADVOCAT

A BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI ÜGYVÉDI KAMARA FOLYÓIRATA

2012. XV. ÉVFOLYAM, 1-4. SZÁM

TARTALOM

Prugberger Tamás:

Kinek jó, ha felszámolnák a Miskolci Egyetemen a humán karokat? 1

Réti László:

Egy elfeledett magyar géniusz – gondolatok Szalay László születésének 200. évfordulóján 3

Bíró György –Pusztahelyi Réka:

Elévülés a mellékkövetelések és a járulékos követelések esetében 6

Bíró György – Tóth Gergő:

A megbízási szerződés hatályos szabályai, különös tekintettel a szerződés megszűnésére 15

Barta Judit: A légi árufuvarozás logisztikai jelentősége és jogi háttere 21

Juhász Ágnes – Sági Edit: Az írásbeli magánvégrendelet aláírásának módjáról 24

Nagy Andrea: A házasság fogalmi elemeinek változása 27

Tóth Nikolett Ágnes: A biztonságos sporttevékenység folytatásának záloga 32

Tergalecz Eszter: Mondjunk fel! De hogyan? A rendes felmondás megváltozott szabályai 37

Csorba Anna: EJTN Csereprogram 2012 – Hamburg 41

Miskolci Konferenciák az új Ptk. témakörében 44

* * *

ADVOCAT

2012. XV. évfolyam, 1-4. szám

ISSN 1585-5198

a BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI ÜGYVÉDI KAMARA MEGBÍZÁSÁBÓL

KIADJA AZ ADVOCAT ALAPÍTVÁNY

MEGJELENIK: NEGYEDÉVENTE (főszabályként)

FŐSZERKESZTŐ: DR. BÍRÓ GYÖRGY

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

DR. CSERBA LAJOS TERVEZŐSZERKESZTŐ,

JÁMBORNÉ DR. RÓTH ERIKA,

DR. PERECZ LÁSZLÓ, DR. PUSZTAHELYI RÉKA

DR. PLAJOS RITA

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG CÍME:

3530 MISKOLC, ERZSÉBET TÉR 5.

TEL./FAX: (46) 342-882

FELELŐS KIADÓ:

DR. CSONTOS JÁNOS, AZ ÜGYVÉDI KAMARA ELNÖKE

NYOMDAI MUNKÁK:

GAZDÁSZ ELASZTIK KFT.

MISKOLC, SZERVEZET U. 67. TEL.: (46) 379-530

MEGJELENIK: 60 PÉLDÁNYBAN

KINEK JÓ, HA FELSZÁMOLNÁK A MISKOLCI EGYETEMEN A HUMÁN KAROKAT?

Szilágyiné Baán Anna merete a nyomtatott sajtóban, az Észak-Magyarország hasábjain megszélesítette azt a kormányzati szándékot, mely szerint kétféle egyetem lenne, úgy mint tudományegyetem és szakegyetem – és ugyanígy főiskola és szakfőiskola. Ennek a koncepciónak esne áldozatul a Miskolci Egyetem, amelyet szakegyetemmé alakítanának át, ami azt jelentené, hogy ismét csak három műszaki kara maradna, mint ez az 1980-as évek előtt volt, és esetleg megtarthatná gazdaságtudományi karát. A többi, mintegy hetet, ide értve a jogtudományi és a bölcsészeti karát megszüntetné a kormány, jobb esetben fokozatosan leépítené. Szilágyiné mindezt így nem monda ki, de éppen a felvételi időszakra tudatosan időzített informális kiszélesítés egyértelműen erről szól. Ennek célja ugyanis, hogy a kormány által leépíteni szándékolt karok „kivéreztetése”, vagyis a formális bizalmasként kezelt kormányzati tervek időzített kiszivárogtatásával igyekszik a politika elérni azt, hogy a felszámolásra ítélt karokra minél kevesebben jelentkezzenek és így maga az egyetem számolja fel a kormány által megszüntetni szándékolt karokat. Így a kormány Pilátusként „moshatja a kezét”.

A cikk szerzője – bár nem foglal állást –, de a hangvételéből kitűnik, hogy nem ért egyet e koncepcióval. Sőt, kritikusan nyilatkozik az egyik „jövőbeli fejlesztésben dolgozó” kollegájának arra a felfelé kritikátlanul és túl lojálisan, lefelé pedig könyörtelenül taposó és szolgálalkúságot tükröző (sajnos Magyarországon sok van ilyen és a magyar kormányok sajnos az ilyeneket szeretik) primitív kijelentésére, hogy „na a Miskolci Egyetem is észrevehetné magát, hogy ha nem változik meg, annyi neki”. Miért kellene megváltoznia? Indokot erre a tisztelt hölgy nem mond. Az ilyen lelkületű tisztviselő felfelé alázatos, lefelé pedig könyörtelen. Ebbe belejátszik a feudális viszonyok túlélése és a 40 év kommunizmusának diktatúrája. Ennek is tudható be, hogy Szilágyiné írása nyomán megindult cikksorozatnak június 11.-én megjelent szerkesztőségi cikke szerint a lap megkérdezte Törös Szilárdot, a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének az elnökét, hogy mit tud mindarról, ami a Miskolci Egyetem sorsáról kering. Ő közölte, hogy „a napokban elkészült egy nem nyilvános vitaanyaga felsőoktatás átalakításának stratégiai irányításáról, amit megkaptak a Felsőoktatási Kerekasztal tagjai, erről azonban ő csak a Kerekasztal soron következő ülése után nyilatkozhat”. Törösnek e nyilatkozatát furcsának tartom. A magyar szakszervezeti mozgalom még mindig úgy lenne alárendelve a

kormányoknak, mint 1990 előtt a SZOT? Vagyis ellentétben a nyugat-európai szakszervezetekkel, nem beszélhetünk még mindig a magyar szakszervezeti mozgalom függetlenségéről? Törös feladata az lenne, hogy az érintetteket, így a Miskolci Egyetemet, ill. annak dolgozóit azonnal tájékoztassa és szervezze meg az ezzel szembeni protestálást. Vagy erre a mai viszonyok között nem lenne mód?

Az Észak-Magyarország szerkesztősége többeket megkérdezett, és többeket meg akart kérdezni mind erről. Sajnos, sokan egzisztencia-féltésből a vélemény-nyilvánítást a Napló szerint nem merték vállalni. Ezek szerint mégis lehet valami igazság azokban a külföldi kritikákban, hogy Magyarországon mégis fenn áll bizonyos demokrácia-deficit, vagy ez csak a régi beidegződésre, félelemre vezethető vissza. A B.-A.-Z. Megyei Ipari és Kereskedelmi Kamara alelnöke, Barkóczi István ki merete mondani, hogy a „kormányzat úgy ítéli meg, hogy a fővárosi egyetemek fontosabbak, így azok kapnak több támogatást, mivel pedig a jogász-, és a közgazdászképzés semmit sem kap, e két képzést el lehet sorvasztani?”

Kezdve innen, a végéről a kritikát, államilag nem támogatott jogász- és közgazdászképzés nélkül a jogállami működés és a gazdaságvitel a mélybe zuhan. Az igazság- és jogszolgáltatás ítélet-szolgáltatássá sülyedhet le. A jogszolgáltatás és az igazságszolgáltatás mai, középkorú szereplői között igen sok még a zavaros, bal-liberális begyöpösödött vagy egoista gondolkodású, szakmailag és kulturálisan műveletlen, magát nem képező bíró, ügyész, ügyvéd és jogvégezett közigazgatási tisztviselő. Vannak akik megértik, hogy a kormány kénytelen az ország pénzügyileg szorult helyzete miatt leépítéseket eszközölni. Azonban hasonlóan szorult helyzetben állt az ország Trianon után és az 1929-32-es gazdasági válság idején is. Kleberbergs Kunó viszont Bethlen Gróf miniszterelnöknél el tudta érni, hogy a közoktatástól és a felsőoktatástól pénzt ne vonjanak el. Kleberbergs és a Bethlen kormány egyetlen felsőoktatási intézményt nem szüntetett meg, sőt a trianoni határokon kívül rekedt egyetemeket hazahozta, így jogelődünket, a Selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémiát is. A Kereszténydemokrata Párt egy az általa a Pázmány Péter Katolikus Egyetem bölcsész karában megszervezett konferencián kijelentette, hogy kormányra kerülve e politika mellett tör lándzsát. Most, kormányra kerülve azonban minderről hallgat. Vajon meghunyászkodva azért, mert a két felekezeti egyetem, a PPKE és a KGRE tudományegyetemmé válhat?

Arra reflektálva, hogy a kormányoknak fontosabbak a budapesti egyetemek, mint a vidékiek, abból, hogy az előző évben csak az ELTE és a PPKE jogi karának hallgatói kap-

¹ Prof. em. Dr. Prugberger Tamás, D.Sc., a MAB Jogtudományi Bizottságának elnöke.

tak – bár igen korlátozott számban – ingyenes tanulmányok folytatására lehetőséget, a többi jogi kar azonban nem, a közgazdasági karok esetében pedig ez a számarány a budapestiek javára jóval nagyobb keretben lett megállapítva, mint a vidékieké, Barkóczyt igazolja. Ennek viszont beláthatatlan következménye az lenne, hogy a vidéki fiatalok jelentős része számára az utazási, az élelmezési és a közlekedési költségek drágulása, valamint amiatt, hogy a kevés kollégiumi férőhelyek folytán albérletbe kényszerülnének, ezért a jelentős mértékű kiadásnövekedés miatt nem tudnák vállalni a budapesti jogi és közgazdasági karokon való tanulást.

Emiatt a jogász és a közgazdász pályáról a nem jó anyagi körülmények között élő családok tehetséges gyermekei – B.-A.-Z. megyében és Heves-, valamint Szabolcs-Szatmár megyének Borsodhoz közel eső területein egyre több ilyen család van – el lesznek zárva e pályák elől. Azon túlmenően, hogy egyre több kedvezőtlen anyagi helyzetben lévő család jelenik meg országszerte, fenn áll a veszélye annak, hogy e két szakmát középszerű vagy annál gyengébb színvonalú ifjak fogják megszállni, akiknek szülei gyermekeik továbbtanulását fedezni tudják. Ennek következtében továbbra is védettek lesznek a jogi és a gazdaságtudományi karokon, mert ők, illetve a szüleik tartják fenn pénzüikkel e karokat. Ezt a magyar gazdaságpolitika valamint a jogpolitika, továbbá az igazságszolgáltatás fogja megsínyleni. Azt pedig, ha nem lesz Miskolcon jogász-, bölcsész, valamint főiskolai szintű zeneművészeti képzés, meg fogja sínyleni nemcsak Miskolc, hanem B.-A.-Z. Megye, sőt Egert is bele értve . az egész Észak - magyarországi Régió is. Kulturális és művészeti élete és egész ilyen atmoszférája ellaposodna, ami gazdaságát is negatívan érintené. Ezért nem szabad engedni, hogy a Miskolci Egyetemet a kormány szakegyetemé alakítsa át.

Az Észak-Magyarország jún. 11.-iki számában a „Bűn visszafejleszteni” c. alatt közölt interjúalanyok egyike, Vinnai Balázs a Budapest-centrikussággal szemben helyesen utalt arra, hogy az egyetem fenntartási költségeit arányosan kellene megosztani az állam és az egyetem, valamint részben az oktatók között. Ez a miskolci jogi karon meg is történt. Sikeresen indított a jogi kar munkaügyi-menedzseri és társadalombiztosítási ügyintézői, valamint igazgatásszervezési főiskolai szakot. Ezek közül az első kettőnek az egyetemi, azaz a mesterképzése most van akkreditáció alatt.

Gyakorlatilag a jogi kar e szakokból nemcsak önmagát, hanem a többi kart is részben eltartja. A rektor hosszú ideig zárta is a kar pénzt és nem engedte, hogy az oktatók a külön órákért megkapják díjazásukat. Emellett a miskolci jogi kar széles külföldi egyetemi kapcsolatokkal rendelkezik, ide értve német, holland, osztrák, angol és szlovák egyetemeket. Sőt, az utóbbi években Torma Andrásnak, a kar jelenlegi dékánjának még dékán-helyettesként sikerült e kapcsolatokat a Marosvásárhelyi Egyetemen keresztül Franciaországra is kiterjeszteni. Ez által a kar széleskörűen tud hallgató-, doktorandusz-, és oktatócserét külföldi partnerkapcsolatain keresztül lebonyolítani, ami emeli az itteni oktatás színvonalát.

Mindenképpen szükséges elérni, hogy megmaradjanak a Miskolci Egyetemen a humán karok is, és tudományegyetemmé váljon az egyetemünk, amely az egri Eszterházy Főiskolával együtt átfoghatná az Észak-Magyarországi Régió humán és műszaki képzését és olyan humán és műszaki értelmiséget képezne ki, amely a régióban marad és a régió szakmai, gazdasági és kulturális felemelkedését szolgálná. Ennek érdekében indokolt lenne nem leépíteni a vidéki jogi karokon folyó igazgatásszervezési szakot. Az ott végzettek lehetnének a települési és a megyei önkormányzatok, a régió és a megye köztisztviselőinek a tisztviselői. Helyes lenne, ha Miskolc és Eger meg tudna egyezni egymással és hasonló konstrukciót ki tudna alakítani, mint amilyen a soproni és a szombathelyi felsőoktatási képzés egymáshoz való viszonya. Ennek megfelelően a Miskolci Egyetem lehetne az egyetemi székhely, az Eszterházy Főiskola pedig egyetemi centrumként működne szintén tudományegyetemi ranggal, a két egyetemi bölcsész-kar pedig egymás között megoszthatna a képzésben, szakosodást kialakítva.

Hogy mindez megvalósulhasson, szükséges lenne egy nagyméretű regionális összefogás Észak-Magyarország városainak és falvainak polgármesterei, továbbá az érintett megyei (közgyűlési) elnökök és a három felsőoktatási intézmény (Miskolc, Eger, Salgótarján) vezetői, valamint a Miskolci Akadémiai Bizottság részéről. Közös petícióval kellene a kormány és a régió képviselőin keresztül az Országgyűlés elé petícióval fordulni és a Főiskolai Dolgozók Szakszervezetét, valamint annak az egyes itt megjelölt felsőfokú intézményeiben működő képviselőit is mozgósítani.

EGY ELFELEDETT MAGYAR GÉNIUSZ

GONDOLATOK SZALAY LÁSZLÓ SZÜLETÉSÉNEK 200. ÉVFORDULÓJÁN

Valamikor 1830 egyik szép nyári napján két, németül csevegő 17 éves fiatalember margitszigeti kikötéssel szakította meg csónakázását. A szigeten a júliusi francia forradalom tiszteletére koccintottak a magukkal hozott pezsgővel. A palackot, hasában a jövő számára küldött üzenettel, a folyam habjain eresztették útjára.

Gondolhatnánk, hogy két rajongó kamasz radikális forradalmárral esett meg a figyelmünket egyébként nem kiérdemlő eset. Ám más színezetet ad a hétköznapi történetnek, hogy két, egymáshoz egy életen át szíamí ikerként kapcsolódó, aulikus, azaz a trónhoz hű nemes ifjúról van szó. Az egyikük báró Eötvös József, a másik a nála hat hónappal idősebb Szalay László. Ez utóbbi már közismert csodagyerek, a budai irodalmi szalonok kedvence, lapokban publikáló író és költő. Később ügyvédbojtár, filozófus, jogtudós, kodifikátor, politikus, diplomata és államférfi, történettudós, az Akadémia főtitkára, reménybeli igazságügy-miniszter.

Mindkettejükben közös a családi lojalitás az uralkodóház és a történeti magyar Alkotmány iránt, mindketten ismerői és rajongói a magyar történelemnek. Mindkettőjüket fűti szépirodalmi ambíció és egyikük sem forradalmár. Két ember, aki máig hatóan - és pozitívan - megváltoztatta szeretett hazája, sőt annak utódállamai sorsát is. Eötvösről többet tudunk, és láthatjuk szobrát is a Lánchíd pesti hídfőjénél, de mintha Szalay László kívül rekedt volna a nemzet emlékeztetőinek paradicsomán.

Ki ez az ember, akiről az az utca van elnevezve, melynek egyik épületében éppen most ülésezünk?

Budai német anyától és egy birtokaiból megélni nem tudó, lateiner nemes apától származott. Jó iskolákat végzett Budán, Székesfehérváron, majd diplomatikát, filozófiát, később jogot tanult a budapesti egyetemen. A 12 éves korában félárává lett ifjúnak a közjó és a hon iránti elkötelezettségét nagyban motiválta édesapja. Az apa korábbi helytartótanácsi alkalmazott volt és József nádor titkárává lett. Lelkében a jozefinista felvilágosodás és a hazaszeretet nemes egységet alkotott. Ez az örökség - és talán az árvaság, a szegénység és az óvó anyai szeretet együtt - mint érzelmi gyúelegg, nyilván segítette őt gyermekként már költővé és kitűnő tanulóvá tenni. Verseit 14 éves korában közölte a «*Hasznos Mulatságok*», szívesen látta vendégül otthonában Virág Benedek. Kedves tanítványa Horvát Istvánnak, a magyar diplomatika azaz oklevéltan kiváló tudósának. 26 éves korában már levelező, 27 évesen rendes tag az Akadémián és saját folyóirata van, a *Themis*. Tagjai sorába emeli őt Bajza, Vörösmarty, Toldy, Kölcsey köre azaz a

Kisfaludy Társaság. Majd írja-szerkeszti a *Budapesti Szemlét*, később a *Pesti Hírlapot*.

A két pezsgőző evezős köré - immár nem a szigeten - hamarosan egy nagyobb társaság csoportosul: a „centralisták”. Szalay, Eötvös, Csengery, Madách, Pulszky, Lukács Móric, Klauzál, Trefort baráti köre az 1843-44-es országgyűlésig fejlődik párttá. Közéjük számíthatjuk Deákot, Kemény Zsigmondot is. Egyre közelednek Széchenyihez és az idő múlásával egyre nő távolságuk Kossuth-tól.

E patrióta, a magyar közjogi és történeti múltat genetikusan hordozó kör az akkori Nyugat-Európa szellemi életének aktív megfigyelője volt. Az ifjú Szalay szorgalmasan olvasta és közölte lapjaiban a nyugati kortársakat, de komoly és hasznos utazásokat is tett. Úti állomásain a kor kiválóságaival személyes kapcsolatba lépett, és velük életre szóló kapcsolatokat alakított ki.

Utazásainak állomásairól barátainak és a köznek levelekben számol be, melyek filozófiai, történeti vagy tételes jogi tanulmányok, akár az angol csődjog, akár az esküdt bírászkodás, a büntető eljárások, a filozófia köréből.

Szalay szépirodalmi pályafutása a 30-as évek elején lezárult. Irodalmi képességei, olvasói iránti empátiája tovább ragyog szakmai írásaiban. Töretlen tudományszervezői és tudománypolitikusi karrierje. A Magyar Tudományos Akadémia titkáraként, osztályelnökként élete jelentős része kötődik ehhez az intézményhez, melynek halálakor a főtitkára volt. A klub-szerű társaságból valódi, a nyugati sztenderdeknek mindenben megfelelő kritériumok szerint rekrutáló szervezet lett, melynek struktúrájában Szalay óta érdemi változásra nem volt szükség.

Szalay hatalomvágy nélküli politikusi pályája szintén töretlen ívet mutat. Mivel őt magát a liberalizmus eszméje hatotta át, érdemes e szó XIX. századi magyar értelmét felidézni, mely más, mint amit ma akként hívnak. Liberálisaink hitüket a magánszféra részének tekintették, de kulturális értelemben valláserkölcs alapon gondolkodtak, éltek. Ugyanakkor attribútumuk történelemismeret, közjogiasság, hazafiság. Ezekből következik a modern közjó és az alkotmányos rend összhangjának fenntartására irányuló lankadatlan törekvésük. Eszmerendszerük nem elszigetelt, hanem szoros szinkronitásban van a nyugat-európai eszmetörténeti állapotokkal. Montesquieu, Gans, Hegel, Guizot, Thiery és sokan mások az olvasott vagy éppenséggel levelezett idolek. Ez a nyugatosság egyébként a velük szembeni kritika egyik fő ürügye.

Politikusi pályájának két pilléréként nevezhetjük meg a 1843-ban a városok ügyében elmondott országgyűlési beszédét illetve az 1861-es felirati vitában elhangzott szónoklatát.

¹ Dr. Réti László ügyvéd, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke

Mindkét felszólalás tökéletes metszete Szalay tudományos felkészültségének, jogászai pontosságának és empatikus szónoki képességének. Bámulatos tömörségük ellenére mégis egyszerre az észhez és a szívhez szóló, elsőrangú retorikai művek.

Szalay 1843-ban a «harmadik rend»-nek azaz a városoknak a közhatalomba való bevonása mellett tört lándzsát és alkotmányos centralizációt sürgetett. A városok gazdasági, társadalmi jelentősége a szatmári békét követő bő évszázados békekorszakban hatalmas mértékben erősödött. Szalay, a történelem kitűnő ismerője pontosan tudta, hogy Zsigmond, majd Mátyás a városokkal kötött érdekszövetsége révén volt képes hazánkból európai nagyhatalmat teremteni, a polgárság által megtermelt hozzáadott érték képezte akkor is az állami bevételek gerincét. Ebből volt Mátyás fekete serege és ebből a forrásból épült-szépült az infrastruktúra és jutottak el termékeink külföldi piacokra. Megközelítése azonban korántsem közgazdasági motiváltságú, hanem elvi, hosszú távú.

Az 1861-es beszéd alapja egy geostratégiai felismerés. Látnoki módon épít és kecsegtetve apellál a kiegyezés utáni gazdasági trendek nyomán kitűzhető célra: a kiegyezéssel elinduló fejlődés eredményeképp Magyarország lehet a birodalom következő centruma. A beszéd felvázolja a felveendő kőkemény tárgyalási pozíciókat, melyeket a történeti közjog sziklaalapjára helyez. De rögtön a modern elvekre alapított többlépcsős kompromisszum irányait is kijelöli úgy a dinasztia és a német-osztrákok, mint a délszlávok és más nemzetiségek felé. Nem vitás, hogy a méltányosság és bölcsesség minden eleme ott van az akkor 48 éves férfi sodró erejű, rövid beszédében. Ez nem a kossuthi dunai konföderáció víziója, hanem a modern szupranacionális európai államé, melyben a magyar nem uralkodik, hanem egyik első az egyenlők között.

Napjaink vezérelve a „*rule of law*”, a jog uralma. Érdemes a mai kor normativistáinak fejére olvasni Szalay 1861-ben adott deifinícióját: „*Nincs magasztosabb eszme, nincs rendíthetlenebb elv, mint a jog eszméje, a jog elve, de hogy termékenyen, hogy élő törvénynek válhassék, a magánjognak társul kell adni az aequitast, a méltányosságot, a büntetőjognak társul kell adni a kegyelmet, a közjognak társul kell adni a politikai bölcsességet.*”

A jogtudós Szalay 1840-ben közzétett *Codificatio* című munkája, a jogalkotás máig érvényes dogmatikai és módszertani kézikönyve. Tanulmányai a magyar büntető eljárásjog létrejöttében szintén alapvető jelentőségűek, bár a kódexekre az alapvonalak megrajzolását követően bő 40 évig várni kellett. Bár a büntető anyagi jog területén az általános és különös részi szétválasztás gondolata nem Szalaytól származik de a rá jellemző lényeglátás, tömörség és szabatoság a hazai büntetőjogi kodifikáció számára ki nem kerülhető előzmény volt.

Még harmincas éveit első felében járt, amikor Heckenast Budapesten gyűjteményes műveiben adta ki briliáns írásait.

Bátran ajánlhatjuk a napi joggyakorlatot végző kollégáink számára, hogy az ELTE Jogtörténeti Tanszék elektronikus könyvtárából töltsék le számítógépükre ezt a pár megabájtnyi anyagot és merítsenek belőle napi munkájuk során.

Szalay – miközben a Tripartitumot is fordítja – országgyűlési képviselő, a Pesti Hírlapot is szerkeszti, és nem szűnik meg atyai barátja Horvát István történész nyomdokain haladva a levéltárakat bújni és szorgalmasan cédulázni. Készül Magyarország történetének monografikus igényű megírására. Szalay a kútfőkből szeretett dolgozni, így aztán Thaly Kálmán méltán írta róla «Szalay sohasem téved».

A forradalom nem volt Szalay műfaja, de az azt követő áprilisi törvényhozás a doktriner-centralisták sok elképzelését váltja valóra. Ez a magyar közjogra máig élően kiható. Ez képezte alapját az 1867-es újrakezdesnek, de Antall Józseftől és Kulcsár Kálmántól tudjuk, hogy 1946-ban, majd az 1988-90 között alkotmányozási folyamatban is tudatosan az 1848-as áprilisi törvényekhez nyúltak vissza. Biztosak lehetünk abban, hogy Szalay és Deák nem voltak maradéktalanul boldogok a megalkotott jogszabályokkal. Ők többre, a tökéletesre vágytak. De a kompromisszumokra képessé tette őket a tudás gőgje feletti két lelki korlát: a magyar közjó iránti elkötelezettség és az erkölcs diktálta bölcsesség.

A kormány 1848-ban, tudván Szalay német anyanyelvében rejlő német szónoki képességeiről és ismerve nyugat-európai személyes reputációját - és talán szabadulni is kívánva a «fafejű doktrínertől»- őt küldte a Frankfurti Birodalmi Gyűlésbe. A tét nem volt csekély: nemcsak a német-osztrákok jövőjéről volt szó, de az erdélyi szászok is küldöttállítással foglalkoztak. Ausztria és a dinasztiahoz tartozó Magyarország sorskérdései az európai biztonságpolitika kontextusában tűntek fel. 1848 májusában összehívták a szláv kongresszust Prágába. A horvát és a szlovák küldöttek oda tartottak, és ezzel a nyugati és keleti keresztény szlávok közös birodalmának lehetősége napirendre került. Ez a magyar állam végleges halálát jelentette volna. Deák és Batthyány már ekkor az orosz beavatkozástól tartottak, Széchenyi összeomlik a tátongó mélység láttán. Veszélybe került a magyarok és horvátok hét évszázada töretlen testvéri együttélése. Az István nádor – édesapja egykori főnökének gyermeke - megbízólevelével elinduló Szalay frankfurti küldetéséhez Bécsben bölcsen kieszközli Pillersdorf osztrák miniszterelnök *placet*-jét. Állomáshelyén a *pragmatica sanctio* közjogi keretrendszerében marad mindvégig és a németekkel való szövetség kialakításán fáradozik. A szabadságharc időszakát emiatt külföldön tölti, és sikeres diplomáciai tevékenységét csupán a kossuthi trónfosztás kiváltotta nemzetközi sokk, valamint a magyar birodalom szétesésétől való, az európai államok nagy részében megjelenő destabilizációs félelem fékezte le.

A szabadságharc után svájci emigrációjában megírta-befejezte hat kötetes, eredeti forrásokra alapított művét, *Magyarország története* néven. Hazatérve az 1861-es újrakezdesi kísérletben a soraikat ismét záró centralisták közé és Deák mögé áll, és a felirati pártot támogatja.

Úgy tűnik, Szalay volt Deák, Eötvös és a többiek „komplex jog- és tudástára”, a szakmai viták arbitrátor, minőségbiztosítási ellenőre, egyszóval a tündöklő ész a fényes elmék között. Minden bizonnyal ő lett volna a kiegyezés utáni kormány igazságügy-minisztere, ha egy külföldi orvosi kezelésre utaztában Salzburgban, 1864-ben meg nem hal.

Szalay és elvbarátai igazát és gyakorlati programját a jogelvi és történeti alapon álló jogállamról a történelem nagyon hamar és nagyon hosszan tartóan, egészen a 2008-as gazdasági válság kirobbanásáig és reményeink szerint azon túl is igazolta. I. Ferenc József és Deák csapata, a modern alkotmányos liberális monarchia megalkotói a kiegyezéssel létrehozták azt a multinacionális és multikulturális európai szuperállamot, melynek párhuzamai az Európai Unióval nyilvánvalóak. A közjó elve mentén egyenlő mércével biztosított jólétet s fejlődést a benne élő népeknek. Bár megoldani nem volt ideje, de felismerte a szociális és a nemzeti kérdés jelentőségét. A szekularizáció irányába történő következetes elmozdulása megnyitotta az utat az ateista, vagy nem keresztény kulturális sajátosságok sikeres integrálása előtt is.

Vajon mi történt az 1830-ban a dunai habokba vetett palackkal és a belézárt üzenettel? Nem tudjuk. De láthatjuk,

hogy e palack szelleme nem került fogságba, hanem szárnyalt és jószágos dzsinnként hazánkat nehéz korszakokon segítette át.

Szalay László szíve mindössze 51 évig dobogott. Székely Bertalan róla készült portréját, vagy a korabeli fényképeket tekintve láthatjuk a határozott, de nem agresszív tekintetet, a derű ráncait. Tászkás szemei igazolják a kortársak azon emlékezetét, hogy általában éjfél utánig dolgozott és reggel 8-kor már íróasztalánál ült. Ilyen munkatempó mellett 51 év alatt tehát valószínűleg még 150 év munkáját végezte el,

Ha ez a hipotézis igaz, akkor észlelnünk kell, hogy Szalay hagyatéka, e 150 éves tartalék jövőre, a Tripatritum fél évezredes évfordulóján kifogyhat. Ne féljünk azt *mi magunk* pótolni. Álljunk be mind, méltatlan, de munkánk, becsületünk kiteljesítésével méltóvá válható utódok a Szalayk, Deákok, Eötvösök sorába és végezzük napi munkánkat a közjó érdekében a haza javára a jog elvei mentén, ugyanazon hittel és erővel.

Legyen emléke áldott és napjainkban is erőt adó példa!

Elhangzott a Magyar Jogász Egylet 2013. március 8-i Budapesten, a Szalay utca 7. szám alatt, a Budapesti Ügyvédi Kamara dísztermében tartott küldöttközgyűlésén.

ELÉVÜLÉS A MELLÉKKÖVETELÉSEK ÉS A JÁRULÉKOS KÖVETELÉSEK ESETÉBEN³

Jelenlegi irodalmunkban (és így a jogalkotásban) dogmatikai szempontból tisztázatlan, mit jelent a követelés vagy szolgáltatás mellék- vagy járulékos jellege. A kezes helytállási kötelezettségével, a főkötelezettel szembeni elévülés kezessel szembeni hatásával összefüggésben keletkezett jogirodalmi vitában gyakorta hangzik el érvként, hogy a kezességre is, mint egy főköveteléstől függő vagy független mellékkövetelésre alkalmazni kell a Ptk 324. §-át.

Jelen tanulmány célja, hogy nagyító alá vegye a követelés elévülésének mellékkövetelésekre és járulékos követelésekre gyakorolt hatását, továbbá, hogy rámutasson – elsősorban a kezes helytállási kötelezettségével összefüggésben – a Ptk. fent említett szakaszának helytelen alkalmazásából eredő hibákra.

I. Általános vizsgálódás

A Ptk. 324.§ (2) bekezdése megfogalmazása szerint „a főkövetelés elévülésével az attól függő mellékkövetelések is elévülnek.” Majd folytatja: „A főköveteléstől független mellékkövetelések elévülése a főkövetelést nem érinti.” Elegendő-e ez a normaszöveg a helyes jogalkalmazáshoz?

E jogi rendelkezések értelmezése kapcsán az alábbi kérdések merülnek fel:

Mit értünk főköveteléstől függő és független mellékkövetelés alatt? Mi a mellékkövetelés fogalma?

További kérdésként merül fel a mellékkövetelések elévülésének kezdő időpontja meghatározása. Amennyiben ugyanis időszakosan visszatérő szolgáltatásként jelentkeznek, így pl. kamat esetében, akkor a főszolgáltatástól eltérő időpontban válhatnak esedékessé.

Eltérő elévülési kezdő időpont esetén pedig felmerül, hogyan értelmezhető a Ptk. fenti szakasza:

a. a függő mellékkövetelések a főkövetelés elévülését megelőzően is elévülhetnek-e vagy

b. a mellékkövetelések a főkövetelés elévülését követően is elévülhetnek-e.

A kérdések megválaszolásakor abból kell kiindulni, hogy az egyes ún. mellékszolgáltatásokra eltérő szabályok irányadók, tehát kizárólag elévülés szempontjából érdemes itt vizsgálni, meghatározni a főköveteléstől függő illetve független mivoltukat.

A mellékszolgáltatás-mellékkötelezettség fogalom-használat a magyar dogmatikában nem egységes. Ennek oka egyrészt abban rejlik, hogy a kötelmi jogviszony meghatározásánál már eleve felmerül a szűkebb és a tágabb értelemben vett kötelem közötti megkülönböztetés. Kötelmi viszony szűkebb értelemben pusztán a követelést és az azt alátámasztó kötelezettséget jelenti. Tágabb értelme szerint a kötelmi jogviszony a közös alapú kötelmek összessége, az az alapjogviszony, amely átfogja az ebből fakadó kötelmi követeléseket és a kötelezettségeket.⁴ A főkötelezettség mellett önállóan mellékkötelezettségek és önálló, ún. védőkötelezettségek terhelik a kötelezettet. A hitelezőt a követelés mellett mellékjogok is megilletik, amelyek nem részei a követelésnek, de a követelés céljait szolgálják, és ezért azzal jogi kapcsolatban állnak. Ide tartozik a kamatkövetelés, a késedelmi kár megtérítésére, vagy a kötbérfizetésre vonatkozó követelés. Ezen túlmenően más mellékjogok a követelés biztosítására szolgálnak, így a kezes elleni követelés, a zálog- és a visszatartási jogok. A mellékkövetelés-mellékkötelezettség ezen meghatározása azonban nem visz közelebb ahhoz a problémához, vajon mit jelent az elévülés szempontjából függő és független mellékkövetelés.

A Ptk. Kommentár a főkövetelésektől függő mellékkövetelések alatt azon követeléseket érti, amelyek a főköveteléssel szoros gazdasági egységet alkotnak. Ilyen tekinti a kamatot, a foglalót, a bánatpénzt és a kötbért.⁵ Ezen túlmenően jogirodalmi hivatkozásokat az egyes mellékkövetelések, járulékos követelések kapcsán találunk. Így például kötbér esetében: „Ha ellenben a kötbérkötelem az alapkövetelésre vonatkozó megállapodással egyidejűleg létesült, úgy az alapkövetelési igény elévülése a kötbérigény érvényesítését is kizárja...”⁶

¹ Prof. Dr. Bíró György tanszékvezető egyetemi tanár ME-ÁJK Polgári Jogi Tanszék, továbbá gyakorló ügyvéd, a Miskolci 10. számú Ügyvédi Iroda vezetője.

² Dr. Pusztahelyi Réka PhD. egyetemi tanársegéd, ME-ÁJK Polgári Jogi Tanszék.

³ A tanulmány „A Miskolci Egyetemen működő tudományos képzési műhelyek összehangolt minőségi fejlesztése” című TAMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0008 sz. projekt részeként – az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében – Az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

⁴ Vö. SZÁSZY István: A kötelmi jog általános tanai im. 13. o.

⁵ GELLÉRT György(szerk.): A polgári törvénykönyv magyarázata (Complex, Budapest 2007., a továbbiakban: Kommentár) 1164. o. Benedek Károly jelen írását átdolgozta Gellért György.

⁶ GÖRÖG Frigyes: A kötelem megerősítése. In. Magyar magánjog (Szerk.: Szaldits Károly) III. köt. Kötelmi jog Általános része. im. 517. o. *Görög* a kötbér ezen a tulajdonságát egyszerűen a kötbér járulékos természetéből vezeti le.

A Kommentár fent említett felsorolása láthatóan megáll a kamat és az egyes szerződési biztosítékok eseteinél, azt a látszatot keltve, mintha a szerződési biztosítékok járulékos vagy nem járulékos természete logikailag valahol megfeleltethető lenne az elévülés szempontjából függő és független mellékköveteléseknek.

Jelen értelmezés logikai önellentmondásba keveredik ugyanis akkor, amikor – a főköveteléstől függő mellékkövetelés jellegétől eltérően – a kézizálogtárgyból (illetve az óvadékból) való kielégítés elévüléstől független lehetőségét a kézizálogjog (ill. óvadék) járulékos természetével szembeni kivételként mutatja be.⁷ Ezzel szemben járulékos természetét 'megőrzi' a jelzálogjog, hiszen a követelés elévülésével megszűnik (nem elévül!).

Kezesség estében a 1/2007. PJE sz. jogegységi határozat indokolása ad 1. c) pontjában rögzítette, hogy a kezesség a szerződést biztosító mellékkötelezettség. A mellékkötelezettség és a főköveteléstől függő mellékkövetelés pedig nem azonos fogalmak.⁸

E biztosítékok sajátos szerepe tehát nem Ptk. a fenti 324.§-ából következik, hanem pusztán a főköveteléstől független mellékkövetelések mellett egy másik csoportként képeznek kivételt az elévülés általános joghatása alól. Ezért szükséges ezeket az eseteket is az alábbiakban vizsgálni.

II. A függő mellékkövetelések elévülése

Az ügyleti kamat esedékessé válására a Ptk. 527.§ (2) bekezdése határoz meg diszpozitív rendelkezést: a kamat negyedéveként utólag jár, vagy akkor kell megfizetni, amikor a kölcsön visszafizetése esedékessé válik. Ezzel szemben késedelmi kamatfizetési kötelezettség a kötelezett késedelembe esésével válik esedékessé, tehát annak elévülése főszabályként⁹ a főkövetelés elévülésével egyidejűleg veszi kezdetét.

A bevezetőben megfogalmazott kérdések közül a harmadikra az a válasz adható, hogy a függő mellékkövetelések legkésőbb a főkövetelés elévülésével szintén elévülnek, tehát azt követően a mellékkövetelések sem érvényesíthetők, annak ellenére, hogy lehetséges, hogy az egyes függő mellékkövetelések elévülése a főkövetelés esedékessé válását követően lényegesen később vette kezdetét.

További kérdés: vajon elévülésük a főkövetelés elévülését megelőzően bekövetkezhettek-e? Erre a kérdésre a válasz pedig határozott igen.

Ezzel szemben eltérő álláspontot képviselt egy réginek mondható bírói döntés: „A kamat elévülése a főkövetelés elévüléséig vagy ennek sikeres érvényesítésével (a jogerős marasztaló ítélet kézbesítésétől) kezdődő elévülési idő lejártáig akkor sem következik be, ha a kezdő időponttól az elévülési határidőnek megfelelő idő már eltelt és érvényesítése csak ezt követően, de a főkövetelés kiegyenlítésétől számított elévülési határidőn belül történt”¹⁰ Ezen döntés tehát azt az értelmezést hordozza, hogy a főköveteléstől való függőség mellékkövetelések elévülését is a főkövetelés elévüléséig akadályozza.¹¹

E kérdés átvezet minket az időszakosan visszatérő szolgáltatások, mint követelések elévülése körébe. Ahogyan az ügyleti kamatra vonatkozó Ptk.-beli szabály kapcsán érzékeltük, a kamatkövetelések elévülése a felek vagy jogszabály által meghatározott lejáratú időpontban veszi kezdetét.

A régi magyar magánjogi joggyakorlatban az Mtj. rendelkezései nyomán fogalmazódott meg az a kíváncsi, hogy az időszakonként visszatérően keletkező igények az általánostól eltérő, tipikusan rövidebb elévülési határidő alá essenek. Elsősorban ennek a szabályozásnak indoka az volt, hogy megkíméljék e szolgáltatások esedékessége, esetleg megvalósult törlesztése bizonyításától a kötelezettet, továbbá a szolgáltatás ki nem kényszerítéséből fakadó bizonytalan helyzetet az elévülési határidő megrövidítésével is igyekezett a jogalkotó kiküszöbölni. Elsősorban a régi magyar magánjogi tervezetek hatására a 1959. évi IV. tv. Ptk. eredeti szövegében, egészen az 1977-es novelláris módosításig szerepelt az a jogi rendelkezés, miszerint a kölcsönszerződésekből fakadó ügyleti kamat elévülésére három éves határidő volt irányadó: „Kölcsönből és más hitelezésből eredő kamatkövetelés három év alatt elévül.”¹²

További érveként jelentkezett az a jogalkotói törekvés is, hogy az időszakonként visszatérő, tartást, létfenntartást biztosító szolgáltatások, a lejárt tartás, életjáradék, baleseti járadék követelések bírói úton való érvényesítését azért korlátozzák, mert ezen követelések érvényesítése nem eredményezheti pénzeszközök spekulációs célú felhalmozódását. Hatályos jogunkban a lejárt tartási-, járadékkövetelésekre szabott 6 hónapos határidő a bírói út igénybevételét zárja ki, ha a jogosult ezen követelése érvényesítésével minden indok nélkül késlekedett. Az indok nélküli késlekedés, mint tényállási elem, viszont túlmutat az elévülés intézményének

⁷ „Elveszti járulékos jellegét a kézizálogból való kielégítés joga, ...” Vö. Gellért György (szerk.) Kommentár i.m.1160. o.

⁸ Már itt azonban hozzá kell fűzni, hogy e megállapítást azzal összefüggésben teszi, hogy a kezessel szembeni követelés elévülése – legalábbis az elévülési idő lejártá szempontjából – az adóssal szembeni követelés elévülésétől független, később is bekövetkezhettek.

⁹ Amennyiben a főkövetelés tekintetében a késedelembe esés és a követelhetőség közé egyenlőségi jelet tehetünk; erre lásd: az elévülés kezdeténél leírtakat. Legfontosabb kivétel a gazdálkodó szervezetek egymás közötti követeléseiből fakadó késedelmi kamatfizetési kötelezettség esedékessége: Vö. Ptk. 301./A. § (3) bek.

¹⁰ BH 1979. 273.

¹¹ Bár a döntés a kisajátítással okozott kártalanítási összeghez kapcsolódó kamat elévülésére vonatkozik, azonban a Legfelsőbb Bíróság indokolása egyértelműen a fenti szabályt értelmezi: „A felperes által követelt késedelmi kamat a főköveteléstől függő mellékkövetelés. A törvény idézett rendelkezései nem hagynak kétséget afelől, hogy az ilyen mellékkövetelés csak akkor érvel el, ha a főkövetelés elévülése is bekövetkezett. Előfordulhat olyan eset, hogy a jogosított csak a főkövetelés érvényesítését követően járó kamat megfizetését követően - a sikeres érvényesítéssel (jogerős marasztaló ítélet, a kötelezett önkéntes teljesítése) kezdő elévülési idő alatt - is érvényesíthető. A kamat önálló elévülése tehát csak ennek megfelelően kezdődik meg.”

¹² Ptk. 527.§ (2) bek. 1978. márc. 1-ig hatályos szöveg

egyszerű alkalmazásán,¹³ tehát a hathónapos határidőt nem tekinthető tisztán elévülési határidőnek.¹⁴

A Mtj.-t megelőzően jóval korábban felmerült már azonban a mellékkövetelések elévülésének problémája. Grosschmid rámutatott arra, hogy az időről időre esedékessé váló kamatkövetelés évül el, maga a kamatkövetelési jog nem: „Csak a táralékos kamat tárgya az elévülésnek, nem az ú.n. kamatkövetelési jog. Az, midőn a kamathátralékra való igény a tőke elévültsége okán enyészik el, nem kamatelévülés voltaképen.”¹⁵ Más irodalmi utalást is találunk ebből a körből, amely szerint „Ismétlődő szolgáltatásoknál, melyek egy főkötelezettségtől függenek, minden egyes szolgáltatás elévülése azon időponttól kezdődik, melyben az követelhető lett volna. Ha azonban az ismétlődő szolgáltatások nem függenek valamely főköveteléstől, az ismétlődő szolgáltatások elévülése azon időpontban veszi kezdetét, melyben a szolgáltatások elseje érvényesíthető lett volna.”¹⁶

III. Az elévülés hatása egyes szerződési biztosítékokra

3.1. Elévült követelés kézizálogtárgyból illetve óvadékból való kielégítése

Tudjuk, hogy az egyik legbiztosabb hatályos főszabály, hogy a tulajdoni sőt, a .. szerinti dologi igények nem évülnek el. Kérdés lehet, mi minősül dologi igénynek? Illetve közelebbről: a zálogjog (kézizálogjog) dologi igénynek minősül-e.¹⁷ Zálogjog esetében azonban a dologi igények elévülhetetlenségével szemben annak biztosítéki szerepe folytán felmerül, hogy vajon a követelés elévülése eredményezi-e a zálogjog elévülését (megszűnését)? Elsősorban azonban itt az elévülést, pontosabban megszűnést nem maga a jogosultság nemgyakorlása eredményezi, hanem arra kell figyelemmel lenni, vajon a főköveteléshez kapcsolódó, tehát járulékos jellege alól kivételt képez-e a biztosíték dologi jogi formája.

Érdeemes itt elsősorban az *elévült követelés kézizálogból való kielégítésének* problémakörét nagyító alá venni.

A fenti probléma már a magyar magánjog kódex az 1900-as tervezete szakmai vitájában megjelent: A „zálogjog mint mellékjog a dolog természete szerint a fődolog (követelés) sorsát osztja, ha tehát a főjog érvénytelenség vagy elévülés okán megszűnik, vele együtt a zálogjognak is meg kell szünnie. Ezt az álláspontot a T.(Tervezet) is elfogadta a 896.§-ban.

¹³ Vö. még a sajátos igényérvényesítési határidők körében rögzítettek.

¹⁴ Mindamelllett, hogy a bírói gyakorlat az elévülés szabályait – különösen a nyugvás és megszakadás kérdésében – alkalmazza ezen peresített igények esetében.

¹⁵ GROSSCHMID Béni: *Fejezetek kötetmi jogunk köréből* 736.o.

¹⁶ Vö. HERCZEGH Mihály: *A magyar dologbeli és kötetmi jog.* (Eggenberg, Budapest, 1892.) 211. o. Lábjegyzetben hozzáfűzi, hogy a főköveteléstől függő mellékköveteléseket a főkövetelés elévülésével rendszerint elévültnek kell tekinteni.

¹⁷ „Dologi biztosíték – lévén dologi alapú igény – nem évülhet el;” Vö. BÍRÓ György: *Az elévülés intézménye.* Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et Politico, Tomus XXVI/2. Miskolc, 2008, 555. o. A zálogjog nem évül, hanem a törvény rendelkezése folytán a követelés elévülésével megszűnik.

*Következésképpen ezt az ingó zálogjogra is alkalmazni kellene.*¹⁸

Itt kivétel statuálhatott a zálogjog járulékos természetéből folyó ama szabály alól, hogy a zálogjog csak addig él, amíg a követelés fennáll. Viszont azon római jogból átemelt szabály: miszerint a követelés van a zálogjog kedvéért (remanet propter pignus obligatio/manet propter pignus naturalis obligatio), a zálogjog járulékos jellegének kimondásával egyidejűleg nem alkalmazható. Továbbá vélelem sem támasztja alá az elévült követelésnek a kézizálogból való kielégíthetőségét, „a) mert az ingó zálogot addig, míg a követelés fennáll, tehát az elévülés beálltáig, nincs is módjában visszakövetelni; b) mert a T. nem megnehezíteni, hanem éppen megkönnyíteni igyekszik az elévülést.”¹⁹

A zálogjog járulékos jellege vizsgálata során szintén arra a következtetésre is juthatunk, hogy a követelésnek a biztosítékokra kiható elévülése alól éles kivételként jelentkezik az elévült alapkövetelés kézizálogból való kielégíthetősége. „Ezekben az esetekben tehát a viszony fordított: nem a zálogjog van a követelés kedvéért; hanem a követelés marad fenn a zálogjog kedvéért; a gondolat végső konklúziója, hogy itt a zálogjog a fő és a követelés az accessorium!”²⁰

Továbbá a kézizálogjog fennmaradásának elsődleges okát abban is láthatjuk, hogy elévülés után a hitelező nemcsak megtarthatja a zálogot, hanem abból kielégítést is kereshet, „mert a zálognak a folytatólagos kézbentartása olyan aktivitás a hitelező részéről, amely a zálog tekintetében az érdekvédelmet továbbra is fokozott erőben hagyja.”²¹

Azonban itt fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a hatályos szabályozáshoz képest az új Polgári Törvénykönyv mellőzi azt az évszázados hagyománnyal bíró szabályt, miszerint a követelés elévülése nem akadályozza a kézizálogból való kielégítést. Így különös szabály híján alkalmazandó az általános szabály, miszerint a zálogjog megszűnik, ha a zálogjoggal biztosított követelés elévül.²²

A 2009. évi CXX. törvénnyel kihirdetett, de hatályba nem lépett Ptk.-hoz fűzött részletes magyarázat szerint²³ megszüntetendő az elévült követelés kézizálogból való kielégíthetősége, mert az sérti az elévülés azon jogpolitikai indokát, hogy huzamosan ne álljanak fenn bizonytalan jogi helyzetek. Ugyanakkor ez a magyarázat kiemeli, hogy

¹⁸ Kifejti HALLER Károly bíráló véleményében. Vö. A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő Főelőadomány és a tervezetre vonatkozó Bírálati anyag [Főelőadomány] VI. kötet Grill K, Budapest 1905, 481. o.

¹⁹ Mutatott rá NÉMETH Rudolf, Haller álláspontját osztva. Vö. [Főelőadomány] 482. o. Itt kell azonban megjegyezni, hogy véleményünk szerint Németh Rudolf álláspontjából arra vonatkozó általános megközelítése is tükröződik, hogy az elévülés nem pusztán a bírói úton való érvényesíthetőségét szünteti meg a követelésnek, hanem magát a követelést szünteti meg. Követelés hiányában a biztosíték, mint mellékjog is megszűnik.

²⁰ Vö. DEZSŐ Gyula: *Fejezetek a zálogjogtan köréből.* Franklin Társulat, Budapest, 1928. Lsd.: III. fejezet: Járulékos vagy önálló jog-e a zálogjog? 108. o.

²¹ NIZSALOVSZKY Endre: *Kötelmi jog I. Általános tanok.* MEFESZ. Jogász Kör kiadása, Budapest, 1949, 46.

²² Az új Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 5:142. § (1) bekezdés e) pontja értelmében.

²³ GÁRDOS Péter (szerk): *Kézikönyv az új Polgári Törvénykönyvhöz.* Complex K., Budapest, 2009, 469.

az elévülés a bírói úton való kikényszeríthetőséget szünteti meg, míg a zálogtárgyból való kielégítés az igényérvényesítésnek más formája. A magyarázat kitér arra is, hogy a zálogjog, mint dologi jog esetén elvileg az elévülés nem jöhet szóba, azonban e tekintetben erősebb a zálogjog járulékos jellege, így ha a biztosított követelés bírói úton már nem érvényesíthető, akkor a zálogjog is szűnjön meg. Felmerül kérdésként az, hogy a kézizálogjogosult javára fennálló, az eleve dologi alapú birtokállapot ellenére ilyen mértékű adósvédelmi célkitűzéseket kell érvényre juttatnia a jogalkotónak? Álláspontunk szerint nem, amelyre az alábbiakban még részletesen kitérünk.

A Ptk. óvadéokra vonatkozó hatályosrendelkezései már nem tartalmazzák azt a korábbi rendelkezést, hogy a követelés elévülés nem akadályozza az óvadékból való kielégítést. E jogi rendelkezés hiányában felmerült a kérdés, vajon a zálogjog szabályai megfelelő értelmezésével e korábbi tétel továbbra is fennállónak tekinthető-e. Egyetértünk Harmathyval abban, hogy az óvadéokra és a zálogjogra vonatkozó szabályok együttes értelmezése csakis olyan megoldásra vezethet, miszerint a biztosított követelés elévülése továbbra sem akadályozhatja az óvadékból való kielégítést.

„Értelmezési probléma adódik amiatt, hogy eltűnt az a szabály, amely szerint az óvadékkal való kielégítés lehetősége fennmarad akkor is, ha a biztosított követelés elévül. A 324. § (3) bekezdése a kézizálogból való kielégítést tartja fenn a biztosított követelés elévülése esetére is. Az új 271/A. § a zálogjog közös szabályainak alkalmazását írja elő, azaz nem fogja át a kézizálogra vonatkozó szabályokat. A kézizálog jellemző vonása azonban az, hogy a zálogjog jogosultja a biztosítékul lekötött dolgot a birtokában tartja. Az óvadéklétesítésének feltételévé teszi, a 270.§ új (1) és (2) bekezdése is a biztosíték tárgyának a biztosított követelés jogosultja részére való átadását. Ennek megfelelően a zálogjog közös szabályaira korlátozódó utaló szabály ellenére is alkalmazható az óvadékra is a 324.§ (3) bekezdésének a kézizálogra vonatkozó szabálya.” Mindamelllett azonban a már elévült követelés óvadékkal történő biztosítására, jogszabályi rendelkezés hiányában nincs lehetőség.²⁴

Összegezve az alábbi megállapításra juthatunk: mind a kézizálogjog, mind az óvadék közös jellemvonása, hogy a biztosított követelés jogosultja birtokába, rendelkezési hatalmába kerül a követelés biztosítéka. A kézizálogjognak a biztosított követelés elévülés ellenére fennmaradó voltát is a birtokállapot dologi jellegével támasztottuk alá, miszerint az, hogy az adós továbbra is eltűri, hogy dolgát a jogosult birtokban tartsa, e magatartásával elismeri a fedezetből való kielégítési jog fennállását (rejtett tartozáselismerés), ezért e kielégítési jog elévülése a jogosult birtoklásának megszűnéséig fel sem merülhet. Ez az értelmezés búvik meg Bíró gondolataiban is, amikor kifejti: „a kötelmi igényt kioltó elévülés a hatályos jog szerint minden dologi biztosítékra

nem hat ki. Így pl. a hatályos jog szerint a kézizálog olyan dologi biztosíték, amely esetében a birtokos zálogjogosult helyzetét a főkövetelés elévülése hátrányosan nem érinti, a zálogtárgyból való kielégítés lehetséges.”²⁵ A hangsúlyt tehát a birtoklásra helyezzük.

3.2. Fiduciárius biztosítékok és az elévülés

A magyar jogirodalomban elvéve találunk arra utalást, hogy vajon a követelés elévülése hogyan hat ki a fiduciárius biztosítékokra.²⁶ Amennyiben a kézizálog azon természetéből indulunk ki, miszerint a jogosult birtokában van a zálogtárgy, és így abból a követelése elévülése ellenére kielégítést kereshet (hiszen természetes obligációként fennmaradt követelése alátámasztja visszatartási jogát), ugyanezen érv szól a biztosítéki céllal engedményezett követelésből és az biztosítéki céllal átruházott dologból való kielégítésre. A fiduciárius tulajdonátruházást jelenleg a jogalkotó nem preferálja, elmaradt annak új Ptk.-ban való szabályozása is, elsősorban arra hivatkozással, hogy célja lehet a lex commissoria tilalmának megkerülése, ezért eleve kétséges e jogügylet érvényessége.²⁷

A biztosítéki célú engedményezés jogi természete régóta a tudományos élet egyik vitatott szegmense, amely vita a korábbi bírói döntések talaján virágzott fel.²⁸ Az engedményezés absztrakt jogügylet természete révén azzal a további sajátossággal bír, hogy az alapkövetelés megszűnése sem eredményezheti az engedményezés, illetve annak folytán a hitelező engedményezéssel szerzett, követelés feletti rendelkezési joga megszűnését, hanem sor kell kerülnie a követelés (amelyből kielégítés végül nem történt) annak visszaengedményezésére vagy a feleknek az engedményezési szerződésben sajátos bontó feltételt kell szabniuk. Amennyiben pedig a biztosított követelés elévül, az engedményezés absztrakt jellege is alátámasztja a biztosítéki céllal engedményezett követelés érvényesíthetőségének fennmaradását.²⁹

²⁵ BÍRÓ György: Az elévülés intézménye i.m.546. o.

²⁶ Molnár Ambrus felsorolása szerint fiduciárius biztosítékok: a biztosítéki célú engedményezés, a biztosítéki célú vételi jog, a biztosítéki célú visszavásárlási jog és a tulajdonjog-fenntartás Érdekes módon a biztosítéki célú tulajdonátruházás lehetőségét e felsorolásból ő figyelmen kívül hagyja. Vö. Molnár Ambrus: A vételi jog biztosítéki célú alkalmazása. In: Gárdos Péter (szerk.): Tanulmányok a fiduciárius biztosítékok köréből. (HVG-Orac 2010. Budapest, 215.-254. o.) 221. o.

²⁷ Új Ptk. 6:99.§ [Fiduciárius hitelbiztosítékok semmissége] Semmis az a kikötés, amely – a pénzügyi biztosítékokról szóló irányelvben meghatározott biztosítéki megállapodások kivételével – pénzkövetelés biztosítása céljából tulajdonjog, más jog vagy követelés átruházására, vételi jog alapítására irányul.

²⁸ Ezek közül mindenképpen kiemelés érdemel LESZKOVEN László: A fiduciárius engedményezés jogi természetéről. (Gazdaság és Jog 2002/3. szám 13.-17. o.) és LÁJER Zsolt: A jövőbeni követelések engedményezése mint hitelbiztosíték. (Magyar Jog 1997/1. sz. 19.-25. o.) c. írásai.

²⁹ SZÁSZY István a lentebb említett Mtj. rendelkezés alapján egyértelműen amellel foglal állást, hogy az elévülés nem befolyásolja a biztosítéki céllal engedményezett követelésből való kielégíthetőséget. Vö. Szász István: A kötelmi jog általános tanai (Grill Kiadó, Budapest, 1943.) 258.o.

²⁴ HARMATHY Attila: A szerződést biztosító mellékkötelezettségek. (VII. fejezet) Polgári jog . Kommentár a gyakorlat számára 2. kiadás (szerk. Petrik Ferenc) 462/21. lap 29. pótlap (Hvg-Orac, Budapest, 2012.)

Az alapügylet sorsától függetlenül ugyanis a hitelező nem vesztette el a rá átruházott követelés feletti rendelkezési jogát.³⁰ Más álláspont szerint azonban, mivel szerződési biztosítékról van szó, azért az alapügylet sorsa (érvénytelensége, elévülése) kihat a járulékos jellegű biztosítéki szerződésre is, így olyan következtetésre juthatunk, hogy a biztosított követelés elévülés esetén okafogyottá válhat maga a biztosítéki engedményezés illetve tulajdonátruházás is.

A biztosítéki célú engedményezés elévülés alóli kivételét támasztja alá az Mtj. rendelkezése: „*Ha az adós a követelés biztosítására jogot ruházott át a hitelezőre, e jog visszaruházását az elévülés alapján nem követelheti.*”³¹

Szintén a fiduciárius biztosítékok közé tartozik a biztosítéki célú vételi jog. A fentebb elmondottak annyiban szorulnak az opciós jog sorsát érintően kiegészítésre, hogy mindenképpen számolnunk kell ebben az esetben az opciós jog korlátozott időre való alapításával (6 hónap, öt év)³², amely határidő akár a biztosított követelés elévülését megelőzően a vételi jog megszűnését eredményez(het)i.

Érdekes lehet vizsgálódási körünkbe vonni a tulajdonjog-fenntartás kérdését, vajon e biztosítékra milyen hatást gyakorolhat a vevő vételárkövetelésének elévülése? Vajon a vevő vételárkövetelésének elévülése kizárja-e az eladó elállási joga gyakorlását és azzal összefüggésben a fenntartott tulajdonú dolog visszakövetelésének jogát?

Itt *Fenyves Béla*³³ érvelését elfogadhatjuk, végkövetkezését pedig helytállónak tekinthetjük, amely szerint: 1. A tulajdonjog-fenntartás biztosítéki szerepet tölt be. Elsősorban a fenntartott tulajdonjog nem dologi jogi szempontból fontos, ez pusztán a biztosíték dologi jellegének erejét mutatja. Kizárja azt, hogy a vételár hiánytalan kifizetéséig a vevő ne szerezhesse meg a dolog tulajdonját. 2. Mint járulékos szolgáltatás, igazodik a főköveteléshez, tehát a biztosíték is elévül. 3. Az intézmény hasonlít a kézizáloghoz. Ha az elévült követelés a kézizálogjog alapján még kielégíthető, akkor ugyanez elmondható a tulajdonjog-fenntartásról, mivel a felek szándékoltnak nem akartak a kézizálogjognál alacsonyabb erejű biztosítékot kikötni. 4. A tulajdonjog-fenntartás kikötését úgy kell értelmezni, hogy a vételár teljes megfizetése nem a szerződésnek, hanem a tulajdonátruházásnak halasztó feltétele. 5. „*Míg az elévülés bekövetkezte előtt az eladó visszakövetelési joga csak járulékos biztosítéki jellegű volt, ezután – ugyanúgy, mint a kézizálogjog ezen létszakában – főköveteléssé önállósul.*”³⁴

³⁰ Ezzel ellentétben *Villányi* álláspontja: elévült követelés esetén „*a biztosítékul reáruházott követelést is vissza kell ruházni.*” *Vö. VILLÁNYI László: A magyar magánjog rövid tankönyve.* (Grill K., Budapest, 1941.) 281. o.

³¹ Mtj. 1313. § második bekezdése

³² Lsd. Ptk. 375.§ (2) bek. és 374.§ (2) bek.

³³ *Fenyves Béla* tanulmányában a tulajdonjog-fenntartás biztosítéki szerepe és (az Mtj. 1285.§ 1. pontjában meghatározott 3 éves speciális elévülési határidő alapján) a vevő vételárkövetelésének e 3 év alatt bekövetkező elévülése közötti viszonyt vizsgálta. *Vö. FENYVES Béla: Tulajdonjog-fenntartás és elévülés.* In: *Emlékkönyv Dr. Szladits Károly tanári működésének harmincadik évfordulójára.* Grill Kiadó, Budapest, 1938, 389.–394. o.

³⁴ FENYVES im 394.o.

IV. Kezesség, mint járulékos kötelezettség – a kezessel szembeni követelés elévülése

4.1. A mögöttesen helytállásra kötelezettel (sortartó kezessel) szembeni elévülésről, az elévülés nyugvása

A hatályos jogi rendelkezéseket értelmező bírói gyakorlat, hosszas gyakorlati és elméleti vitákat követően a mögöttesen felelős személlyel, (sortartó kezessel) szembeni követelés elévülésére a nyugvás konstrukcióját rendelte alkalmazni, miszerint a kezessel szembeni elévülés nyugszik mindaddig, amíg a főadóssal szembeni követelés behajthatatlansága be nem bizonyosodik (Ptk. 274.§ (1) bek.). A kezes által támasztott sortartási kifogás tehát akadályozza a jogosultat követelése érvényesítésében, mint menthető jogi akadály áll fenn.

A mögöttes felelősséggel, továbbá a sortartó (egyszerű) és a készfizető kezes helytállási kötelezettségével kapcsolatban az utóbbi idők jogi irodalma igencsak bőkezű volt. Ennek eredője elsősorban az állami tulajdonú vállalatok privatizációjával³⁵ kapcsolatos jogvitákban megjelenő, egymásnak ellentmondó bírói határozatok és a szerződéses kezesi biztosíték felvirágzásának eredményeként kibontakozó bírói gyakorlat volt. E bírói döntések egységesítése érdekében látott napvilágot az 1/2007. PJE sz. jogegységi határozat, amely nem kevés támadást kapott az elmúlt időszakban. Majd ezt követte a készfizető kezes kifogásait vizsgáló 1/2010. PJE sz. jogegységi határozat.

A határozatok támadási felületet az alábbi kérdéskörökben nyújtottak:

1. Mit takar a kezesi (mögöttes) helytállási kötelezettség járulékos jellege és másodlagossága?

2. Mit jelent egy kötelezettség járulékos volta? Vajon a kezes helytállási kötelezettsége körében a főkötelezettet terhelő ugyanazon tartozás teljesítésére köteles?

3. Az elévülés az adóssal szembeni követelés és a kezessel szembeni követelés esetében egymástól függetlenül folyik, elévülési szabályok tükrében vagy más szempontból hatnak egymásra? A kezesség járulékos jellege az elévülés szempontjából megegyezik a főköveteléstől függő jelleggel? Vajon a kezesi helytállási kötelezettség az elévülés szempontjából a főkötelezettségtől függő vagy független mellékkötelezettségnek tekinthető-e?

4. Az elévülés szempontjából az elévülés kezdő időpontja és folyása tekintetében mennyiben eltérő a helyzete az egyszerű és készfizető kezesnek?

A kezessel szembeni követelés elévülését érintő problémák közül elsőként a sortartó kezessel szembeni elévülés nyugvására vonatkozó vitás kérdéseket vizsgáljuk meg.

Kérdésünk tehát: A követelés behajthatatlansága hogyan hat ki a sortartó kezessel szembeni elévülésre? A sortartási kifogás felhozhatósága hogyan befolyásolja az elévülési

³⁵ Az 1992. évi LIV. törvény 53.§ (1) bekezdése alapján az állami vállalatoktól a rábízott vagyon elvonásáért, az elvonás időpontjában fennálló tartozásokért – az elvont vagyon erejéig és az elvonás arányában – az ÁVÜ felelt kezesként.

idő folyását? Ha az elévülés nyugvását eredményező akadályként tekintünk a sortartási kifogásra, vajon az elévülés nyugvásának szabálya itt hogyan alkalmazandó? Alkalmos-e a Ptk. nyugvásra vonatkozó szabálya a sortartó kezessel szembeni elévülés megnyugtató rendezésére?

A következőkben, az elévülés nyugvása körében a vizsgálatot érdemes a sortartó kezesen kívül, a sortartó kezeshez hasonlóan másodlagos helyállásra kötelezett egyéb kötelezettekre is kiterjeszteni (pl. a bevezetőben említett állami szervek (állam) mögöttes felelőssége, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság tagjait terhelő felelősség). Az egyszerűség kedvéért a következőkben e személyeket kezesként említjük.

Az elévülés szempontjából elsősorban a kezesel szembeni követelés érvényesíthetővé válásának időpontja bír fontossággal. Ha a kezesel szembeni igényérvényesítés lehetősége keletkezik, akkor a kezesel szembeni követelés elévülése kezdetét veszi. Ezzel kapcsolatban a jogi irodalomban megoszlanak a vélemények. Egyes szerzők véleménye szerint a bírói gyakorlat két különböző megoldása közül az a helyes, amely szerint a kezesel szembeni elévülés is akkor veszi kezdetét, amikor az adóssal szembeni elévülés esedékessé válik.³⁶ E vélemény arra alapozott, hogy amennyiben a jogosultnak a főadóssal és a kezesel szembeni követelése azonos, azonos az elévülés jogalapja. „A főadóssal szemben követelés behajthatatlanná válása, mint a kezesel szembeni igényérvényesítés feltétele, nem az elévülés kezdő pontjaként, hanem az igényérvényesítési akadály elhárultáig az elévülés nyugvását eredményezi.”³⁷ E vonatkozásban azonos álláspontot fogalmazott meg a Legfelsőbb Bíróság is az 1/2007. (III.6.) sz. Polgári jogegységi határozatában. Ezzel szemben van olyan vélemény, miszerint a kezesel szembeni igényérvényesítésnek feltétele az, hogy a jogosult bizonyítsa az adóssal szembeni végrehajtás sikertelenségét vagy eredménytelenségét, tehát e feltétel bekövetkezéséig az elévülés nem is veszi kezdetét. „A sortartási kifogás eredményeként tehát a behajthatatlanság a kezes kötelezettségének anyagi jogi feltételévé válik.”³⁸ Jelen vélemény számunkra azért nem elfogadható, mert a jogszabályi rendelkezés nem azt szögezi le, hogy a jogosult a behajthatatlanság igazolásáig nem fordulhat a kezesel szemben, hanem azt, hogy addig a kezes megtagadhatja a teljesítést. A bírói gyakorlat szerint nincs szükség a behajthatatlanság teljes kimutatására, elegendő a jogosult részéről annak bizonyítása, hogy a végrehajtás a főkötelezettel, illetve a nem egyetemlegesen kötelezett kezestársakkal szemben folyamatban van.³⁹

A bírói gyakorlatban pedig olyan megoldás is jelentkezett, hogy a kezesel szembeni perindítás lehetősége eleve értelmetlennek teszi az elévülés nyugvását. Az, hogy

a behajthatatlanság megállapíthatóságáig a sortartó kezes megtagadhatja a teljesítést, nem jelenti vele szemben az elévülés nyugvását, annak a perelési lehetőség ellentmond.⁴⁰ A perelhetőség és a követelés esedékessé válása nem áll feltétlen logikai kapcsolatban egymással. Vannak ugyanis olyan követelések, amelyek esedékessé válásukat megelőzően már peresíthetők (pl. tartásdíj-követelések)..

Véleményünk szerint a kezesel szembeni elévülés a főadóssal szembeni követelés esedékessé válásával veszi kezdetét⁴¹ Azonban azt a gondolatot, miszerint a sortartási kifogás pusztán lehetősége kihat az elévülés folyására, és mint igényérvényesítési akadály az elévülés nyugvását eredményezi, nem osztjuk. Az elévülés nyugvását kizárólag a sortartási kifogásnak a tényleges érvényesítése eredményezheti.⁴²

A jogegységi határozat indokolásából az az értelmezés olvasható ki, hogy a *behajthatatlanság igazolásáig* az elévülés nyugszik. Továbbá, mivel az elévülés nyugvásának időszakában az elévülés megszakítása fogalmilag kizárt⁴³, ezért lényegében a kezesel szembeni, az erre az időre eső perindítás sem válthat ki ilyen hatást.

A jogegységi határozat nem számol azonban a sortartási kifogás azon tulajdonságával, hogy a kezes belátásától függ az érvényesítése: „megtagadhatja a teljesítést”. Egyes szerzők a kezes sortartási kifogását újabb, az igényérvényesítés immár második feltételeként tárgyalják, továbbra is az elévülés esedékessé válásának vizsgálata körében, nem pedig mint nyugvási kérdést (Gárdos). Más szerzők a sortartási kifogás előterjesztésének hatásaképpen annak a lehetőségét látják, hogy ekkor a kezesel szembeni igényérvényesítést, továbbá – erre reagálva – a kezes által tett sortartási kifogást értékelhetjük-e az elévülést megszakító körülményként (*Pomeisl*). „Ha a kezes él a sortartás kifogásával, akkor az elévülés folyása megszakad.”⁴⁴

Minden álláspont és megoldási javaslat közös törekvése, hogy kiküszöbölje a jogosult azon jelentős hátrányát, amely őt – a sortartó kezesel szemben – az elévülés Ptk.-beli

⁴⁰ Vö. 1/2007. (III.6.) Polgári jogi jogegységi határozat Indokolása I. rész utolsó bekezdése.

⁴¹ Tehát itt Wellman György meglátását tekintjük helyesnek.

⁴² Ugyanígy *Wellmann* is a kezes fellépésétől függően látja alkalmazhatónak az elévülés nyugvásának szabályát. Ahogyan a régi magyar jogban is az elévülés nyugvása megállapítható volt mindaddig, amíg a kötelezett az adóssal szemben a teljesítést megtagadhatta, és ezt a kifogását a jogosult el sem háríthatta saját magatartásával.

⁴³ Ez az egyébként nem helyes tétel a bírói gyakorlatban jelentkezett. Elsősorban e tétel helytelensége abban áll, hogy nem is tesz különbséget az eredeti elévülési időre eső nyugvás idején és a nyugvás folytán beálló, további (egyéves, háromhónapos) határidőnek az eredeti elévülési időn „túlfolyó” időszakára eső jogi tények hatása között. Másodsorban van olyan bírói döntés, amely elviekben is kizárja azt, hogy az elévülés nyugvását eredményező jogi akadály fennállása mellett bármely megszakító körülmény beállhasson.

⁴⁴ Ezzel a megközelítéssel nem érthetünk egyet. *Pomeisl* az elévülés megszakadását követően az elévülés nyugvását is megállapítja, mindamellett, hogy elfogadja az ebben az időszakban tett, követelés érvényesítésével kapcsolatos egyes nyilatkozatokat (pl. egyezségkötés kezes és jogosult között, kezes általi tartozáselismerés) olyan jogi tényeknek, amelyek az elévülést megszakítják. Vö. POMEISL András József: A kezes és a gazdasági társaság tagja felelősségének (mögöttes felelősség) elévülése. *Iustum Aequum Salutare* III. évf. 2007./3. szám. (191.-200. o.) 197. o.

³⁶ WELLMANN György: A mögöttes felelősségről, különös tekintettel annak elévülésére Magyar jog, 2006. (53. évf.) 9. sz. 535-541. o.

³⁷ WELLMANN i.m.

³⁸ GÁRDOS István: A kezesség esedékessége és elévülése. *Gazdaság és jog* 2012. 7.-8. szám 21.-27. 24. o.

³⁹ A bírói gyakorlat ez irányú kutatását Bodzási Balázs végezte el. Vö. BODZÁSI Balázs: A kezességi jog néhány aktuális kérdése. Magyar Jog 2012. 3. szám. (137.-149.) 141. o.

szabálya alkalmazásával érte. E szabály alapján ugyanis az elévülés nyugvására okot adó, menthető körülmény megszűnését követően a jogosultnak az igény érvényesítésére már csak egy év áll rendelkezésére, ha az eredeti elévülési idő eltelt vagy abból egy évnél kevesebb idő van egyébként hátra. E szabály igazságtalanságát tovább fokozhatja a jogegységi határozat azon elvi jellegű kijelentése, hogy az elévülés nyugvásának időszakában az elévülés megszakítása, megszakadása fogalmilag kizárt. E rendelkezés általános alkalmazásával lényegében az elévülést megszakító körülmények polgári jogi hatását kellene kizárni, mindamelllett, hogy el lehet ismerni, fel lehet lelteni olyan élethelyzeteket, amikor valóban a menthető akadály olyan jellegű, hogy nemcsak a jogosult általi bírósági úton megvalósítandó igényérvényesítést, hanem pl. az adós általi tartozáselismerést is természeténél fogva kizárja.

Az elévülés nyugvásának hatályos szabálya alól azonban az esedékessé válásnak az eltérő időpontban történő meghatározásával, vagy az igényérvényesítés feltételétől, többes feltételről való függővé tételével nem lehet kibújni. A sortartó kezessel szembeni igényérvényesítés időtartamára, az elévülés nyugvására ezért speciális szabály felállítását javasoljuk, amely kifejezetten rögzíti, hogy a nyugvás ebben az esetben nem a hatályos rendelkezés (új Ptk. általános szabálya) szerinti további egy éves határidőt biztosít, hanem az igényérvényesítés kezdetén beálló körülmény hatására a nyugvás az elévülési idő valódi meghosszabbodását, netán törvény által előírt időre (időtartamra) való szünetelését jelentené.⁴⁵

4.2. Az kezesi járulékos kötelezettség elévüléséről

A fentiekben rámutattunk, hogy a nemrégiben közzétett legfelsőbb bírósági/kúriai állásfoglalásokban megjelenő problémakör több szinten is vizsgálható. Az elévülés nyugvásával összefüggésben a sortartási kifogás hatását elemeztük. Ezt követően szükséges viszont áttekinteni, hogy vajon a kezessel szembeni követelés elévülésére milyen szabályok irányadók.

A probléma gyökerét sokan abban keresik, hogy hogyan viszonyul egymáshoz a főadós és a kezes kötelezettsége, vajon egy és ugyanazon követelésről van-e szó, vagy két különböző jogalapon fennálló (jogviszonyból származó) követelésről? Ezzel összefüggésben vizsgálják a kezes helytállási kötelezettségének járulékos jellegét.

A jogirodalom vizsgálja azt a kérdést is, hogy a kezesi helytállás járulékos jellegéből ered az a tulajdonság, hogy a kezes részéről vállalt kötelezettség tartalma és terjedelme a főkötelezettség mindenkor tartalmához és terjedelméhez igazodik.⁴⁶

⁴⁵ Hasonló szabályozási javaslattal találkozunk a 2009. évi CXX. törvény (hatályba nem lépett új Ptk.) 5:7.§ (3) bekezdésében.

⁴⁶ Vö. Ptk. 273. § (1)-(2) bekezdése: „A kezes kötelezettsége ahhoz a kötelezettséghez igazodik, amelyért kezességet vállalt; érvényesítheti azokat a kifogásokat, amelyeket a kötelezett érvényesíthet a jogosulttal szemben. (2) A kezes kötelezettsége nem válhat terhesebbé, mint amilyen elvállalásakor volt; kiterjed azonban a kezesség elvállalása után esedékessé váló mellékszolgáltatásokra. A kezes a perköltségeért és a végrehajtási

Továbbá vizsgálendő az a tétel is, miszerint ha a jogosult lemond a követelés kielégítését biztosító – a kezes megtérítési igénye érvényesíthetőségét jelentő – jogról vagy ha a jogosult hibájából a követelés behajthatatlanná vált, a kezes szabadul kötelezettsége alól, tehát megszűnik a kötelezettsége.

Egyes szerzők gondolatvezetésében a kezesség, mint a főköveteléstől függő mellékkövetelés elévülése képezi a kiindulópontot.⁴⁷ E kiindulópont alapján a kezesség, mint a főköveteléstől függő mellékkövetelés a főköveteléssel együtt elévül. Tekintettel azonban arra, hogy e megközelítés kudarca vezethet a sortartó kezes sortartási kifogása folytán, ezért e gondolatmenet kénytelen eljutni ahhoz a megállapításhoz, hogy ebből a szempontból a készfizető és a sortartó kezesség között különbséget kell tenni. Amíg az egyszerű kezesség a főköveteléssel együtt él, addig a készfizető kezes közvetlen perelhetősége és a kötelezettsége önálló végrehajthatósága már mintegy önállósítja a készfizető kezes kötelezettségét. Ebből következik az a megállapítás, hogy a készfizető kezessel szemben sem érvényesíthető már a főadóssal szemben elévült követelés.⁴⁸

Bár e gondolati levezetéssel nem értünk egyet, a végső következtetéssel azonban igen, tehát a kezesi kötelezettség megszűnik a főadóssal szembeni követelés elévülésével. A következőkben azonban vizsgáljuk meg, hogy melyek azok a kiváltó okok, amelyek következtében a kezes mentesülése valóban beáll.

Már a bevezetőben elhangzottak (a mellékkötelezettségek, járulékos kötelezettségek fogalmi tisztázatlansága) ismétlésétől itt el kívánunk tekinteni, de véleményünk sze-

költségeikért csak akkor felel, ha a keresetindítás előtt őt a teljesítésre fel szólították.”

⁴⁷ PETRIK Béla: A kezesség elévülése. *Gazdaság és Jog* 2004. 6. szám. 10-14.o.

⁴⁸ Jelen álláspontot vallja tehát Petrik Béla, melyet az alábbi pontokban indokol.

1. A kezesség és az egyetemleges adóstársi viszonyt a bírói gyakorlat indoklatlanul összemosta, arra hivatkozva, hogy a készfizető kezessel szemben a jogszabály közvetlen perelhetőséget és végrehajthatóságot biztosít. Ezzel szemben viszont véleménye szerint az együttes perelhetőséget csakis pergazdaságossági szempontok indokolják, és a kezes és adóstárs közötti egyik legfontosabb különbség az, hogy míg az adóstárral szembeni elévülésre a másik nem hivatkozhat, addig erre a készfizető kezesnek lehetősége van.
2. A kezesség mint járulékos kötelezettség azt jelenti, hogy terjedelme, fennállása a főkövetelés fennálláshoz, terjedelméhez igazodik, tehát „a készfizető kezeseknél fennálló körülmény, hogy ők az adóssal egysorban felelnek, olyan eljárásjogi plusz lehetőség, amely a jogosult igényérvényesítését hivatott megkönnyíteni, de amely az anyagi jogi szabályokat nem írja felül, s így a kezesség járulékos jellegén, a főkötelezettséghez való igazodásán nem változtathat.”
3. Hozzáfűzi továbbá, hogy abban az esetben, ha a követelés a jogosult hibájából behajthatatlanná válik. Ha a hitelező indoklatlanul késlekedik igénye érvényesítésével a főkötelezettel szemben, ami miatt a követelése elévül, ezért lényegében erre hivatkozva a kezes szabadul a kötelemből, kötelezettsége megszűnik.
4. Legutolsó sorban azzal érvel, hogy a Ptk. szerint a bírósági úton nem érvényesíthető követelés kezesével szemben a követelés bírói úton nem lehet érvényesíteni. Véleménye szerint az elévüléssel kapcsolatos kérdést e jogszabályhely rendezzi, mivel a bírósági úton nem érvényesíthető követelések típusos példája az elévült követelés, és javasolja azt, hogy az új Ptk. rendelkezései között egyértelműen mondja ki, hogy a kötelezett adóssal szembeni elévült követelés a készfizető kezessel szemben sem érvényesíthető.

rint a kezes helytállási kötelezettsége, mint járulékos kötelezettség, és a főköveteléstől függő mellékkövetelések elévülése egymástól független jogi kérdés.

Véleményünk szerint érdemes a kezesi kötelezettség sorsát, az elévülési kifogás felhozhatóságát a kezes helyzete, kötelezettségvállalásának jellege, az általa felhozható kifogások oldaláról megközelíteni. Vajon, az a tény, hogy a kezes is felhozhatja a főadóssal szembeni *elévülés kifogását*, milyen jogalapon valósulhat meg?

1. A kezes lényegében a vele szemben is érvényesített, tehát ugyanazon követelés elévülségére hivatkozik? Eszerint a kezes és az adóssal szemben ugyanazon követelés párhuzamos érvényesítése történik. A kezesség és az egyetemleges adóstársi viszony elhatárolása⁴⁹ rámutat arra, hogy nem indulhatunk ki a jogosult számára rendkívül előnyös helyzetet teremtő, tulajdonképpeni értelemben vett kötelezett egyetemlegességéből. Ott, pontosan a jogosult érdekei védelmében kialakított helyzetet, miszerint a jogosult bármelyik kötelezettől a teljes (oszthatatlan) szolgáltatást követelheti, alapvetően lerontaná, ha a társkötelezettnél beálló elévülésre a másik a jogosulttal szemben hivatkozhatna. A főadóssal szembeni illetve a kezessel szembeni igényérvényesítés párhuzamossága, annak vizsgálata tehát a feltett kérdésre választ nem szül. *Meszlény* is figyelmeztet arra, hogy a 'készfizető kezes egyetemleges adóstárs' a törvénytövegben csak annyit jelent, hogy egyetemlegesen felel, mint az adóstárs, de több nem.⁵⁰

2. A mellékkövetelés elévülésére vonatkozó szabály folytán állt be vele szemben az elévülés? Már szóltunk arról, hogy a kezesi helytállási kötelezettség járulékos jellegéből nem következik, hogy a Ptk. hivatkozott elévülési szabálya alkalmazható legyen. *Leszkoven* László könyvében felhívja arra a figyelmet, hogy a kezesség, járulékos kötelezettség és a mellékkövetelés, mint a főkövetelés járuléka nem szinoním fogalmak. Megállapítása szerint a főkövetelés elévülése főszabályként nem hat ki automatikusan a független mellékkötelezettségekre, mint pl. a kezességre. Hozzáfűzi viszont, hogy ez alapot teremt a kezes kifogására. Kifejti továbbá, hogy „a kezessel szembeni elévülés a kötelezettel szembeni követelés elévülését nem eredményezi (a járulékos kezesség nem hat vissza az alapügyletre)”. „A kezesség esetében alapvetően külön-külön kell elbírálni egyrészről a követelés, másrészről a kezesi helytállási kötelezettség elévülését a kötelezetre és a kezesre nézve.”⁵¹

A jogi irodalomban ettől eltérő állásponttal is találkozhatunk.⁵²

⁴⁹ vö. LESZKOVEN László: A készfizető kezesség jogi jellegéről – egy jogegységi határozat kapcsán. *Gazdaság és Jog* 2010/11.

⁵⁰ MESZLÉNY Artúr: A hitelező-késedelem hatása a készfizető kezességre. *Jogtudományi Közöny* 1898. 25. szám 198. o.

⁵¹ Leszkoven László: A kezességi szerződés. *Harta Mag Kft., Miskolc*, 2009. 124. o.

⁵² Nagy Zoltán ezzel szemben ahhoz az állásponthoz csatlakozik, miszerint a mellékkötelezettségek (így a kezesség) önálló elévülése fel sem merülhet. Nagy Zoltán: A faktoring jogviszonnyal kapcsolatos törvényi kezesség elévülésének problematikája. *Publicationes Miskolciensis Sectio Juridica et politica*, Miskolc, Tomus XXIV. 2006. (281.-292. o.) 291. o.

3. Vajon az elévülési kifogás kezes általi felhozhatóságára inkább az teremt alapot, hogy a kezes helyzete egyrészt az elvállaláskori, előre látható mértékhez, terjedelemből, tartalomhoz képest nem súlyosbodhat? Ez azzal is jár(hat), hogy megtérítési igénye végleges megghiúsulása miatt szabadulhat a kötelemből. Ezzel összefüggésben felhozhatja tehát a főkötelezettet megillető kifogásokat a hitelezővel szemben, továbbá hivatkozhat az elévülésre is.

Itt kell megjegyezni, hogy az az elgondolás semmiképp sem helyes, hogy ebben az esetben a természetes kötelemmé váló követelés kezességgel sem biztosítható oly módon, hogy a kezessel szemben kikényszeríthető kötelezettség keletkezzen, mivel ekkor a kezessel szembeni követelés naturális obligáció jellegét is a bíróság hivatalból észlelni lesz köteles.⁵³

V. Következtetések

Mindezek alapján az alábbi következtetésre jutottunk.

A készfizető kezes (és a sortartó kezes is) megilleti a főadóst megillető elévülési kifogás, mivel e kifogás is azt a célt szolgálja, hogy a kezesi kötelezettség terjedelme is a főköveteléstől függően igazodjon. Abban az esetben tehát, ha bekövetkezik a főkövetelés elévülése, a kezes belátására bízott, hogy a hitelező igényérvényesítésével szemben ellenjogként erre hivatkozik, vagy sem.

Véleményünk szerint tehát a főkötelezettség elévülése esetében a kezes helyzetére nem alkalmazható a Ptk.-nak a főköveteléstől függő mellékkövetelés elévülésére vonatkozó szabálya. Az ő esetében nem a követelés elévülése, hanem az elévült követelés vele szemben való érvényesíthetlensége merül fel. Védelem illeti meg a kezeset arra az esetre, ha az adóssal szembeni követelés elévülés folytán behajthatatlanná vált, így a kezes visszkereseti joga elértéktelenedett. A kezesnek a jogosulttal szembeni elévülési kifogását ezért ragadja meg jól a Mtj. szabálya: „A készfizető kezes a főadóssal szembeni elévülésre nem hivatkozhatik, ha vele szemben az elévülés félbe volt szakítva, vagy ha teljesítési késedelembe esett, mielőtt a főadóssal szemben az elévülés beállott.”⁵⁴ A szabályozás hangsúlya itt nem azon van, vajon időközben a kezessel szemben megszakították-e a követelés elévülését, hanem azon, hogy (a készfizető kezessel szembeni igényérvényesítés hatására) a kezes teljesíthet, köteles teljesíteni az adós helyett. Ha a jogosult a követelés behajtása érdekében fellépett a kezessel szemben, őt választotta, akkor a kezes késlekedése ne szolgáljon az előnyére, ne alapítson a javára az adóssal szemben időközben bekövetkezett elévülés miatt elévülési kifogást. A szabály lényegét nem az elévülési kifogás felhozhatatlanságában látjuk, hanem a kezes egyébként, főszabályként megillető elévülési kifogás korlátozásában.⁵⁵

A régi magyar magánjogi irodalom is ezt a megközelítést erősíti.

⁵³ Vö. Ptk. 273.§ (3) bek. és 204.§ (3) bek.

⁵⁴ Mtj. 1200. § harmadik bekezdése. Kiemelés a szerzőtől.

⁵⁵ *Leszkoven* figyelmeztet arra, hogy e Mtj.- szabály alkalmazhatóságáról megoszlottak a vélemények.

Villányi előadásával is alátámasztja jelen meglátásunkat. „A kezes a hitelezővel szemben mindazokat az ellenvetéseket és magánjogi kifogásokat felhozhatja, amelyeket a főadós érvényesíthet a követelés ellen. Tehát sikerrel hivatkozhatnak általában mindazokra a tényekre, amelyek a főadós elleni kereset (egészben vagy részben) elutasítására vezetnének.”⁵⁶

Továbbá más régi magánjogi tudományos megállapítás is erre mutat. Ha a hitelezői késelemnek a kezes helyzetére gyakorolt hatását vizsgálta, azon curiai határozat apropóján, amely kimondta, hogy a készfizető kezes is szabadul kötelezettsége alól, ha a hitelező a közvetlen adós ellen a követelés behajtása körül annyira késedelmes volt, hogy az ellen a visszkereseti igény többé nem érvényesíthető. „A hitelező késedelmének jogkövetkezményeképp a kezességi kötelezettség megszűnését azért szokták levonni, az egyenes adós helyett fizető kezeset visszkereseti jog illeti meg az egyenes adós ellen, ha tehát a hitelező az okozója annak, hogy ez a visszkereseti jog elértéktelenedett, úgy ő nem követelhet a kezestől fizetést, mert hiszen megkárosította őt a fizetendő összeg erejéig.”⁵⁷ Gold Simon rámutat arra, mivel ez a kezesi kifogás a kezes megillető visszkereseti jog védelmét szolgálja, ezért nem kell különbséget tenni a sortartó és a készfizető kezes között. Meszlény Artúr pedig arra világít rá, hogy bár a hitelezőnek a bona fides (jóhiszeműség és tisztesség) követelménye alapján nem kötelezettsége az adóssal szembeni kellő időben való behajtás, viszont a törvényi engedmény folytán a kezesre átszálló követelés érvényesítésének alapvető akadályát képezheti az adós elévülési kifogása. Ha nem engednénk meg, hogy a kezes már a jogosulttal szemben felhozassa azokat a kifogásokat, amelyek az adóst vele szemben, mint új jogosulttal szemben meg fogják illetni, akkor ez már a bona fides megsértését jelentené.⁵⁸

Leszkoven szintén arra a következtetésre jut, hogy „mind a készfizető, mind a sortartó kezes javára szól, ha a kötelezettel szemben a követelés elévül. Ez a szabály elsősorban nem is elévülési, hanem a kezességre vonatkozó – általunk már tárgyalt – jogi normákban keresendő.”⁵⁹

Bár a Csődtörvény jogvesztő határidőként szabályozza a felszámolási eljárásban való hitelezői követelésbejelentésre nyitvaálló határidőt⁶⁰, azonban szót kell ejtenünk arról, hogy ott is felmerült a felszámolási eljárás alá került főkötelezettel szembeni igényérvényesítés indokolatlan késedelmé, és az ennek következtében behajthatatlanná vált követeléssel szemben a készfizető kezeset megillető kifogások köre. A fenti megállapítások tükrében semmiképp sem fogadható el a kérdésben hozott 1/2010. (VII. 30.) számú polgári jogegységi határozat rendelkezése: „A jogosult által a készfizető kezes ellen a főkötelezettel szemben bekövetkező jogvesztést megelőzően indított perben a készfizető kezes a készfizető kezesség jogi jellegével ellentétes kifogásokra nem hivatkozhat. Így nem hivatkozhat a főkötelezettel szemben annak folytán bekövetkezett jogvesztésre, hogy a jogosult a követelését a főkötelezettel szemben indult felszámolási eljárásban határidőn belül nem érvényesítette. A felszámolási eljárásban bekövetkező jogvesztés az ellene ezt megelőzően megindított perben a készfizető kezeset a teljesítés alól nem mentesíti, mert a jogvesztést saját szerződés szerű magatartásával (a jogosult követelésének teljesítésével) elháríthatta volna.”

⁵⁶ VILLÁNYI László: A kötelelem alanyai. In : SZLADITS Károly (szerk.): *Magyar Magánjog*, III. kötet. Kötelmi jog Általános része. Grill K, Budapest, 1941. 95. o.

⁵⁷ GOLD Simon: *A kezes kifogásai a hitelezői késelem esetében*. Jogtudományi Közlöny 1898. 29. szám 215.-216.o. és 30. szám 218.-220.o.

⁵⁸ MESZLÉNY Artúr: A hitelező-késelem hatása a készfizető kezességre. Jogtudományi Közlöny 1898. 25. szám 198. o. Meszlény felhívja az engedményezés szabályait is, miszerint engedményező helytáll (gondos vagy gondatlan eljárásától függetlenül) az engedményezett követelés behajthatóságáért, azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy eltérő jogi rendelkezés hiányában a jelenleg hatályos Ptk. a törvényi engedmény esetében az engedményező felelősségét kizárja.

⁵⁹ LESZKOVEN László: A kezességi szerződés i.m. 127.

⁶⁰ Csődtv. 1991. évi XLIX. tv. 37.§ (3) bek.

A MEGBÍZÁSI SZERZŐDÉS HATÁLYOS SZABÁLYAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A SZERZŐDÉS MEGSZŰNÉSÉRE

I. A megbízási szerződés története

1.1. Római jogi gyökerek

A megbízási szerződésnek mint az ügyviteli kötelek alaptípusának eredete a rómaiakig vezethető vissza. A római jogban a szerződés alapján létrejövő, munkaszolgáltatásra irányuló szerződéseknek három alapvető típusa alakult ki: a *vállalkozási szerződés* (locatio-cunctio operis), a *munkabérlés* (locatio – conductio operarum) és a *megbízás* (mandatum).

A vállalkozási szerződés a materiális művekre vonatkozó, dologban megtestesülő eredményt igénylő szerződés volt, tehát egy, az adásvételnél ugyan tovább lépő, de dolog-átruházó szerződés. A munkabérlés tartalma a munkaerő rendelkezésre bocsátása anélkül, hogy a munkavégzés mikéntje utasítás által konkrét meghatározást nyerne. Ezért is a munkabérlés tárgya alacsonyabb szintű, fizikai jellegű, azon belül is inkább háztartási munka végzése volt. A magasabb rendűnek tekinthető *szaktudást, képzettséget* igénylő munkák elvégzésére nem a munkabérlés, hanem a *megbízás* (mandatum) szolgált.

A megbízási szerződésben a megbízott olyan meghatározott tevékenység végzésére vállalkozott, amely szabad emberhez méltó. Ehhez a méltósághoz a rómaiaknál nemcsak a szellemi tevékenység volt szükséges, hanem kezdetben az is, hogy az ember ezen tevékenységét szívességből, vagyis ingyenesen bocsássa a megbízó rendelkezésére.³

A klasszikus felfogás szerint a díjazott megbízást a római jog sokáig nem ismerte el. Az árutermelő gazdaság fejlődésével kialakult a közvetítők, egyéb szolgáltatást nyújtók hivatásos rétege. Gazdasági szükségszerűségként megjelent a kölcsönös ajándékozás köntösébe bújtatott ellenérték, a megbízás díját képezni hivatott honorárium.

Az ingyenesség ellenére a mandatum már ekkor magán viselte a mai megbízás lényeges elemeit:

- bizalmi viszony alapján való *személyes teljesítést*, az eljárási kötelezettségeket, és bármelyik fél viszonylag szabad *egyoldalú megszüntetési jogát*,

- a megbízó *utasításainak való alárendeltséget*,

- a megbízott értesítési, számadási és kiadási kötelezettségét,

- igényeit *költségei megtérítésére* (az elszámolás keretében ill. harmadik személlyel szemben).

A szerződés létrejöttét illetően a mandatum *konszenzuál* szerződés, azaz a kötelelem a formátlan megegyezéssel már létrejön.

1.2. A megbízási szerződés szabályozása a XIX. századi kodifikációs munkákban

Az újkori társadalmakban már kivételes jelenség volt az ingyenes megbízás, a szabályozás azonban nem ezt tükrözte: megtartották az ingyenességből folyó jogkövetkezmények különböző nyomait a díjazott megbízásra vonatkozólag is. A német BGB a megbízási szerződést a római joghoz hasonlóan ingyenes szerződésként szabályozta. A római jogi gyökerek máig tartó hatását láthatjuk abban, hogy a jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyvünk még kifejezetten kimondja – igaz, kivételként –, hogy a megbízási szerződés létrejöhet ingyenesen is (megjegyzendő, hogy az új Ptk-ban már külön szakasz rendelkezik a megbízás ingyenes alakzatáról⁴).

II. A megbízási szerződés fogalma, jellege

A megbízási szerződésben valaki arra vállal kötelezettséget, hogy más részére *valamilyen tevékenységet fejt ki*. A hatályos Ptk. és az új Ptk. definíciója között lényeges különbséget nem fedezhetünk föl. A Ptk. XL. Fejezet 474. § (1) bekezdése értelmében megbízási szerződés alapján a megbízott köteles a rábízott ügyet ellátni. A megbízási szerződés tehát a felek olyan megállapodása, amelyben a megbízott arra kötelezi magát, hogy ellátja azt az ügyet, amellyel a megbízó megbízta. A 2014 márciusától hatályos új Polgári Törvénykönyv, a 2013. évi V. tv. (a továbbiakban: új Ptk.) szerint a megbízási szerződés alapján a megbízott a megbízó által rábízott feladat ellátására, a megbízó a megbízási díj megfizetésére köteles.⁵

A hatályos Ptk. a megbízás általános szabályait a XL. Fejezetben, „A megbízás nélküli ügyvitel”-l egy cím alatt tárgyalja. Az új Ptk. ezt annyiban változtatta meg, hogy a megbízási szerződést a XVI. cím A megbízási típusú szerződések alatt tárgyalja, míg a megbízás nélküli ügyvitelt a

¹ Prof. Dr. Bíró György tanszékvezető egyetemi tanár, ME-ÁJK Polgári Jogi Tanszék, továbbá gyakorló ügyvéd, a Miskolci 10. számú Ügyvédi Iroda vezetője.

² Dr. Tóth Gergő ügyvédjelölt, Miskolci 10. számú Ügyvédi Iroda.

³ Lásd. ügyvédek esetén a Lex Cincia.

⁴ Új Ptk. 6:280. §

⁵ Új Ptk. 6: 272.§ Megbízási szerződés például az orvosi megbízás, a kereskedelmi megbízások (ügynöki, vevőszolgálati, tőzsdei, értékpapír-kibocsátási, vagyonkezelési, banki számlavezetési, biztosítási alkuszi tevékenységek) és az ügyvédi megbízás, de ide tartozhat akár egy kutyasétáltatás is.

XXXII. Cím alá helyezte, ezáltal ez utóbbi átkerült az Egyéb kötelelem-keletkeztető tények rész alá.⁶

III. A megbízási szerződés tartalmi elemei

A szerződés tartalma azon jogoknak és kötelezettségeknek az összessége, amelyek a szerződés alapján a feleket kölcsönösen megilletik, terhelik. Külön jelentősége van a szerződés tartalmának a szerződésszegés esetén, mert ekkor kerülnek előtérbe a másik felet megillető olyan jogosultságok, amelyek joghátrányként a szerződésszegő felet sújtják.

A megbízási szerződés sajátos jellemvonásai:

a megbízási szerződésben megjelölt, majd a szerződés fennállása során a megbízó utasításai szerint cél elérésére irányuló tevékenység;

a megbízó, mint az ügy urának az érdekét kell, hogy szolgálja;

a megbízott csakis tevékenységre kötelezi magát és többre nem, azaz a megbízás sajátossága alapesetben az eredménykötelezettség hiánya (itt válik el egymástól a vállalkozói és a megbízotti felelősség);

a megbízás bizalmi jellegű jogviszony, a teljesítés során a megbízói érdek meghatározott módon való maximális szolgáltatásra törekvés és a saját érdek bizonyos szempontból háttérbe szorul (a díjérdekeltség ez alóli kivétel);

a megbízói érdekvitel egyik fontos eszköze a megbízó utasításadási joga, amelytől nem választható el a megbízott utasításkérési kötelezettsége, bizonyos helyzetekben az utasításoktól való eltéréssel megoldandó érdekképviselés,

a bizalmi elvből következő jellegzetesség az is, hogy kölcsönösen, ez a legkönnyebben megszüntethető szerződés, főszabály szerint mindkét fél élhet a rendes felmondással (amely alól kivételt képez a határozott idejű megbízási szerződés rendes felmondása);

a megbízási szerződés bizalmi természete a megbízottól „hűséget” követel, ennek jogi kategóriái a titoktartási kötelezettség és az összeférhetlenségi helyzetek elkerülése;

a bizalmi jellegből az is fakad, hogy főszabály szerint a megbízott személyesen köteles tevékenykedni, kivételképpen jogszabály vagy a felek megállapodása megengedi közreműködő személyek igénybe vételét;

a megbízott mindig a megbízó számlájára tevékenykedik, vagyis a költségeket a megbízó köteles viselni.

A megbízási jogviszony a Ptk. szerinti alaphelyzetben „gondossági” kötelelem és nem eredménykötelelem, vagyis a kitűzött cél szerint nem valamely eredmény elérésére jön létre, hanem a megbízótól csak az adott helyzetben elvárható szakszerű gondosság, a rábízott ügy ellátása követelhető meg.⁷

⁶ Egyéb jogforrások is – részben speciálisan – szabályozzák a megbízási típusú jogviszonyokat, ilyen különösen az 1998. évi XI. törvény az ügyvédi tevékenységről.

⁷ Más kérdés, ha a felek a szerződési szabadság elve alapján a díjazás mértékét illetően bizonyos „eredményfeltételeket” határoznak meg (sikerdíj). Sőt, vannak olyan speciális helyzetek, például az ügyvédi megbízás körében, amelyek az alapcél elérése, mint eredmény nélkül

3.1. A szerződés alanyai

A megbízó az, aki az ügyet „rábízta” más személyre, a megbízott pedig, aki az ügy ellátását vállalja. Alanyi megkötés a megbízási szerződésben a szerződéstani közös szabályokon túlmenően nincs, azonban az egyes megbízásoknál van, különösen a speciális szakértelemhez kötött megbízások esetében hatósági engedély vagy kamarai tagság szükséges, ezen minőség hiánya kihathat a megbízási szerződés érvényességére.

A korábban hivatkozott Ügyvédi törvény szerint

13. § (1) *Ügyvédi tevékenységet az végezhet, aki a kamara tagja, és az ügyvédi esküt letette.*

(2) *A kamara a tagjai közé felvett ügyvédet nyilvántartásba veszi, és arcképes igazolvánnyal látja el.*

(3) *A kamarába - kérelmére - ügyvédként fel kell venni azt, aki megfelel a következő feltételeknek:*

a) *az Európai Gazdasági Térségről szóló Megállapodásban részes valamely állam állampolgára,*

b) *jogi egyetemi végzettséggel rendelkezik,*

c) *magyar jogi szakvizsgát tett,*

d) *legalább egy évig ügyvédi, ügyvédjelölti vagy alkalmazott ügyvédi joggyakorlatot folytatott,*

e) *a Magyar Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesületének tagja, vagy a kamara által elfogadott más felelősségbiztosítása van,*

f) *az ügyvédi tevékenység folyamatos gyakorlására alkalmas irodahelyiséggel rendelkezik a kamara működési területén,*

g) *nem esik a (4) bekezdésben felsorolt kizáró okok alá.*

Tipikusan mindkét oldalon egy-egy jogalany áll, amely a megbízói oldalon bármikor, a megbízotti oldalon szűk körű kivételekkel többalanyú is lehet. Megbízó bárki lehet, aki cselekvőképes, esetleg korlátozottan cselekvőképes.

3.2. A szerződés létrejötte

A Ptk. főszabályként nem tartalmaz alaki megkötéseket a megbízási szerződés létrejöttére vonatkozóan. Jogszabály eltérő rendelkezése hiányában a szerződés szóban, írásban, ráutaló magatartással is létrejöhet. Azonban írásbeliséghez köti a megbízási szerződés érvényességét az ügyvédi törvény, a biztosítási törvény, a reklámtörvény, míg az orvosi megbízások leggyakrabban ráutaló magatartással jönnek létre. Egyéb jogszabályok is írhatnak elő formakényszert a megbízási jogviszonyra. Az alakszerűtlenség alóli kivételre a Ptk.-ban már találunk hivatkozást, más speciális jogszabályra utalással.⁸

Az alakszerűségi megkötés mind a belső, azaz a megbízó és a megbízott, mind a külső, azaz a harmadik személy irányában való jogviszonyra vonatkozik. Az alakisági követelmény

valójában nem is teljesíthetők szerződésszerűen (például tulajdonjog bejegyzésére alkalmas szerződés elkészítése).

⁸ Vö. Ptk. 474. § (3) bek.: Ha a megbízás teljesítéséhez szerződéskötésre van szükség, a megbízáshoz olyan alakszerűségek szükségesek, amelyeket jogszabály a megbízás alapján kötendő szerződésre előír. Ez a jogszabályhely főként a képviselti megbízásokra vonatkozik.

megegyező azon ügylet alakiságával (azaz annak megfelelő kell, hogy legyen), amelyre a megbízási szerződés alapján a megbízott képviseleti eljárása irányul.

3.3. A szerződés tárgya

A szerződés közvetlen tárgya az az emberi magatartás, amelyet a felek konszenzusa alapján a jogosult a kötelezettől követelhet, illetve az a magatartás, amelyet a szolgáltatás kötelezettje a jogosult irányában kifejtteni köteles. Közvetett tárgyról nem beszélhetünk, mivel dologiasuló szolgáltatás legtöbbször nincs, ugyanis itt tevékenység kifejtéséről van szó. Tehát a fő elem a közvetlen tárgy, a felek által kifejtett magatartás, mely sajátos jellemzőkkel rendelkezik. Így meg kell említeni a *gondos és szakszerű ügyvitelt*, amely a kötelezett magatartását jellemzi, továbbá lényeges a bizalmi elem, melyet az indokolás nélküli felmondás joga is alátámaszt.

Előfordul az ingyenes ügyellátás is, azonban főszabály szerint a visszterhesség a jellemző e szerződésre is.

3.4. A megbízott kötelezettsége

A Ptk. szerint a díjfizetés kivételével látszólag csak a megbízott oldalán keletkezik kötelezettség, de a törvény egyéb rendelkezéseiből következően a megbízási szerződés is valójában kölcsönös kötelezettségek együttese.

A megbízott alapvető kötelezettsége azonos a megbízási szerződés fogalmával.

a) gondos, érdekorientált ügyvitel

Az ügyvitel a *legalapvetőbb* megbízotti kötelezettség. Az ügyvitel mikéntjéről a Ptk. nevesítve nem szól, csak következtethető, hogy megfelelése a Ptk. 4. § szerinti elvárhatósági szintet jelenti, hogy a megbízott az adott helyzetben általában elvárható szakszerű és gondos ügyellátásra köteles.

A szubjektív elem abban jelentkezik, hogy a megbízás teljesítése során úgy kell a lehető legjobb eredmény eléréséhez hozzásegítenie megbízóját, hogy eközben a megbízott saját képességének, adottságainak a legjavát köteles nyújtani, mert ez felel meg az „adott helyzetnek”.

A megbízási szerződés bizalmi jellegéből fakadóan főszabályszerűen a megbízott személyesen köteles ellátni a rábízott ügyet. Amennyiben a megbízó hozzájárul, vagy az ügy természetéből következik, nincs akadálya közreműködő igénybevételének, akiért a megbízott úgy felel, mintha ő maga járt volna el. Ha a közreműködő igénybevétele nem jogszerű, a megbízott minden olyan kárát helytállni tartozik, ami harmadik személy igénybevétele nélkül nem következett volna be.

⁹ Ptk. 477. § (2) bek.

¹⁰ Ha a megbízó célszerűtlen vagy szakszerűtlen utasítást ad, a megbízott köteles őt erre figyelmeztetni. Ha a megbízó a figyelmeztetés ellenére utasítását fenntartja, a megbízott a szerződéstől elállhat, vagy a feladatot a megbízó utasításai szerint, a megbízó kockázatára elláthatja. Meg kell tagadni az utasítás teljesítését, ha annak végrehajtása jogsabály vagy hatósági rendelkezés megsértésére vezetne, vagy veszélyeztetné mások személyét vagy vagyonát. Vö. új Ptk. 6:273.§ (3) bek.

b) utasításkövetés

A megbízási jogviszonyban az „ügy ura” a megbízó, aki az elérendő cél érdekében utasításokat adhat megbízójának. A Ptk. 476. §-a alapján, ha a megbízó célszerűtlen vagy szakszerűtlen utasítást ad, a megbízott köteles őt erre figyelmeztetni, ha a megbízó utasításához e figyelmeztetés ellenére is ragaszkodik, az utasításból eredő károk őt terhelik. A megbízott a megbízó utasításától csak akkor térhet el, ha ezt a megbízó érdeke feltétlenül megköveteli, és a megbízó előzetes értesítésére már nincs mód. Ilyen esetben a megbízott haladéktalanul értesíteni kell.⁹

A 476. § margójára: érdekes szakmai szempontból a törvényszövegben nyitva hagyott kérdés, hogy mi a helyzet a jogellenes utasítás megbízotti teljesítésének jogi sorsával? Alapértelmezés szerint az ilyen jellegű utasítás teljesítése értelemszerűen visszautasítható, hiszen itt közérdek sérelméről van szó, míg egy szakszerűtlen vagy célszerűtlen utasítás viszont megbízói érdekkör, ott elegendő a figyelemfelhívás és nem köteles a megbízott a teljesítést megtagadni. Mindezt azért kell kiemelni, mert a vállalkozási szerződésben (hatályos Ptk. 392. §(4) bek) a törvény kifejezetten megtiltja az olyan munkavégzést (akár anyag, akár tevékenység vonatkozásában), amely „jogsabály, vagy hatósági rendelkezés megsértésére, vagy az élet-és vagyonbiztonság veszélyeztetésére vezetne”. Az új Ptk. e tekintetben korrigált, ugyanis a tilalom expressis verbis szerepel a szövegben.¹⁰

c) a képviselet a hatályos és az új Ptk. szerint

Ptk. 219. §-a alapján más személy (képviselő) útján is lehet szerződést kötni, vagy más jognyilatkozatot tenni, kivéve, ha jogsabály szerint a jognyilatkozat csak személyesen tehető meg. Cselekvőképes személyt korlátozottan cselekvőképes személy is képviselhet. A képviselő cselekménye által a képviselt válik jogosulttá, illetőleg kötelezetté. A képviseleti jog alapítása tilalomba ütközhet, így például érdekellentét esetén. A képviselő nem járhat el, ha a szemben álló vagy ellentétesen érdekelt fél ő maga vagy olyan személy, akit ugyancsak ő képvisel. Ha a képviselő jogi személy, a képviselt kifejezett engedélye alapján érdekellentét esetében is eljárhat.

A képviselet minden olyan ügyeletnél előfordulhat, ahol azt jogsabály nem zárja ki. A megbízási jogviszony alapja a megbízó és a megbízott szerződése, amelynek tárgya legtöbbször, a ritkábban ingyenesen, ám legtöbbször visszterhesen ellátandó képviseleti tevékenység, azaz a képviselt nevében és érdekében tett vagy elfogadott akaratnyilatkozat. Kivételesen lehet képviseleti kötelelem-keletkeztető jogsabály a jogsabály vagy hatósági rendelkezés.

A megbízási szerződésen alapuló képviseleti jogosultságot és annak terjedelmét harmadik személy irányában a meghatalmazás igazolja. A meghatalmazó tájékoztatja a képviselővel kapcsolatba kerülő harmadik személyeket arról, hogy fennáll a képviselet ténye, a képviselő a képviselt nevében, javára és terhére tesz, illetve fogad el jogi ténynek minősülő akaratnyilatkozatokat, valamint ez a képviselet a

megbízott képviselőt terjedelemben és időben meddig és mire jogosítja, illetve a képviselőt kötelezi.

Az új Ptk. rendelkezése szerint, ha a megbízás teljesítéséhez szerződés kötése vagy más jognyilatkozat tétele szükséges, a megbízás a meghatalmazást is magában foglalja. (Ez a tény mindaddig („csak”) értelmezéssel ugyan, de megállapítható volt). Amennyiben a képviselő megfelelő jogalap hiányában, vagy a képviselő terjedelmét tartalmában, illetve időben túllépve jár el, álképviselőnek minősül.¹¹

d) érdekkövetés

Az érdekkövetés kötelezettsége alapján szükség esetén szerződés lényeges elemeivé lépnek elő: a tevékenységről, az ügy állásáról való tájékoztatás, tájékoztatás az utasítások módosításának szükségességéről illetve a teljesítésről.

A megbízási szerződés általában tartós jogviszony, fennállása alatt mindvégig szoros együttműködési kötelezettség terheli a feleket, elsősorban a megbízottat. Az együttműködés kézzelfogható megnyilvánulása a haladéktalan tájékoztatás, amit a Ptk. 477.§ -a fogalmaz meg: A megbízott köteles a megbízót a tevékenységéről és az ügy állásáról kívánságára, szükség esetén e nélkül is tájékoztatni, különösen, ha más személyek igénybevétele vált szükségessé, vagy ha a felmerült új körülmények az utasítás módosítását teszik indokolttá. A megbízott köteles a megbízót a megbízás teljesítéséről haladéktalanul értesíteni. Az új Ptk. a törvény fent idézett rendelkezéseiben nem változtat.

e) titoktartás

A megbízott érdekhordozói minőségéből következik a titoktartási kötelezettség is. Titok ugyanis az az adat, információ állapot stb., amelyek nyilvánosságra kerülése sért vagy sértheti a megbízó érdekeit. Ezért a megbízási jogviszonyokban a főszabály a megbízott és a közreműködőinek a teljes körű titoktartási kötelezettsége.

f) elszámolás,

Elszámolás alapján a felek kölcsönösen kiadni tartoznak mindazt, amihez a megbízás teljesítése céljából vagy eljárása eredményeképpen jutott.¹²

3.5. A megbízó kötelezettsége

Ahogy arra már fentebb kitértünk, a megbízási szerződés lehet ingyenes vagy visszerhes.¹³

Az ingyenes megbízási szerződés olyannyira a megbízó érdekében jön létre, hogy a megbízónak szinte semmiféle

jogi relevanciájú anyagi jellegű (ellenszolgáltatás) kötelezettsége nincsen. A kivételek: a megbízott mentesítése, a másik költségek viselése, és a jogi értelemben releváns kötelezettségek (megfelelő tájékoztatás, akadályközlés, kézbesítési hiány esetén figyelemfelhívás stb.).

A megbízás teljesítéséért akkor nem jár díjazás, ha az ügy természetéből (pl. szomszéd kutyájának sétáltatása) vagy

a felek közötti viszonyból (pl. testvérek) arra lehet következtetni, hogy a megbízott a megbízást ingyenesen vállalta, de különösen akkor, ha

a felek kifejezetten ebben állapodtak meg (ez pl. nem mindig lehetséges szakmai szempontok miatt sem – pl. ügyvédi ellenjegyzéshez kötött megbízásnál –, de lehet az ingyenességnek adójogi vonzata (szankciója) is.¹⁴

3.6. A megbízó kötelezettsége

a) díjfizetés

A díjfizetési kötelezettség jogi szempontból az egyedüli terület, ahol a megbízott megbízói érdekhordozói minősége a megbízó irányában fogalmilag hiányzik, vagyis e téren a felek között érdekkülönbség, sőt érdekellentét van.

b) díjazás

Ptk. 478. § (1) §-a alapján a megbízó díjfizetésre köteles, kivéve, ha az ügy természetéből, illetőleg a felek közötti viszonyból arra lehet következtetni, hogy a megbízott az ügy ellátását ingyenesen vállalta. A megbízott díjat akkor is követelheti, ha eljárása nem vezetett eredményre. A megbízó a díjat csökkentheti, illetőleg kifizetését megtagadhatja, ha bizonyítja, hogy az eredmény részben vagy egészben olyan okból maradt el, amelyért a megbízott felelős. Ha a szerződés a megbízás teljesítése előtt szűnt meg, a megbízott a díjnak tevékenységével arányos részét követelheti. A díj a szerződés megszűnésekor esedékes.

c) költségtérítés

Ptk. 479. §-a alapján az ügy ellátásával felmerült költségek a megbízót terhelik. A megbízott a költségek előlegezésére nem köteles. A megbízott a megbízó érdekében jár el, ennek megfelelően a tevékenységgel kapcsolatban felmerülő szükséges és hasznos költségeket a megbízó köteles viselni. Az ügy ellátásával kapcsolatban felmerült költségek a megbízót terhelik, a megbízott a költségek megelőlegezésére nem köteles. A szerződés megszűnésekor a megbízott köteles elszámolni és a megbízónak kiadni mindazt, amihez a megbízás teljesítése céljából vagy eljárása eredményeképpen jutott, kivéve, amit a megbízás folytán jogosan felhasznált. A megbízottat költségei és díjkövetelése biztosítására zálogjog illeti meg a megbízónak azokon a vagyontárgyain, amelyek a megbízás következtében kerültek a birtokába.

¹¹ Vö. Ptk. 221. § (1) Aki képviselői jogkörét túllépi, vagy anélkül hogy képviselői joga volna, más nevében szerződést köt, és eljárását, az akinek a nevében eljár, nem hagyja jóvá, köteles a vele szerződő félnek a szerződés megkötéséből eredő kárát megtéríteni. (2) A rosszhiszemű álképviselő teljes kártérítéssel tartozik.

¹² Vö. Ptk. 479. § (2) bek.: A szerződés megszűnésekor a megbízott köteles elszámolni és ennek keretében a megbízójának mindazt kiadni, amihez a megbízás teljesítése céljából vagy eljárása eredményeképpen jutott, kivéve, amit abból a megbízás folytán jogosan felhasznált.

¹³ 6. Pf. 20. 906/2003/3.

¹⁴ Az új Ptk. már kifejezetten nevesíti a megbízás ingyenes alakzatát.

d) közreműködő igénybevétele

A megbízott igénybe veheti más személy közreműködését, ha ehhez a megbízó kifejezetten hozzájárul, a megbízás jellegével együtt jár vagy a megbízónak a károsodástól való megóvása érdekében szükséges.

A megbízott az igénybe vett személyért úgy felel, mintha a rábízott ügyet maga látta volna el. Ha más személy igénybevétele miatt került sor, mert a megbízó károsodástól való megóvása ezt indokolta, a megbízott az igénybe vett személyért nem felelős, ha bizonyítja, hogy e személy kiválasztása, utasításokkal való ellátása és ellenőrzése terén úgy járt el, ahogyan az az adott helyzetben általában elvárható. (Ptk. 475. § (5) bek.)

Ha a megbízottnak más személy igénybevétele nem volt joga, felelős mindazokért a károkért is, amelyek a közreműködő nélkül következtek volna be. (Ptk. 475. § (3) bek.)

3.7. A megbízott felelőssége

A megbízott helytállási kötelezettsége leggyakrabban a megbízó irányában áll fenn. Ha a megbízott a megbízási szerződés teljesítése során úgy jár el felróhatóan, hogy ezzel a magatartásával okozati összefüggésben a megbízónak kára keletkezik, a megbízott nemcsak díjigényét veszíti el, hanem köteles a kártérítés általános szabályai szerinti teljes, tehát az elmaradt haszonra is kiterjedő kártérítésre. A megbízott a felróhatóság hiányának bizonyításával mentesül a felelősség alól. A jogszerűtlenül igénybe vett közreműködő esetében viszont a megbízotti és a közreműködői magatartás felróhatóságtól függetlenül felel a megbízott minden olyan kárért, amely a jogszerűtlen igénybevétel hiányában nem következett volna be.

3.8. A felelősségbiztosítás

A jogszabályok a megbízott számára több területen működési előfeltételként kötelezővé teszik a felelősségbiztosítási szerződés kötését. Ptk. 559.§ (1) bekezdése szerint a felelősségbiztosítási szerződés alapján a biztosított követelheti, hogy a biztosító a szerződésben megállapított mértékben mentesítse őt olyan kár megfizetése alól, amelyért jogszabály szerint felelős.

A megbízottnak nemcsak kártérítési, hanem szavatossági helytállási kötelezettsége is van. Ha a megbízott valamely mérhető részfeladatot hibásan végez el, a felróhatóság hiányában is köteles a munkát saját költségén, újból elvégezni, ha a megbízó ezt igényli.

3.9. A megbízói-megbízotti egyetemlegesség

Ptk. 350.§ (1) A megbízott által ilyen minőségben okozott kárért a károsult harmadik személlyel szemben a megbízó a megbízottal egyetemlegesen felelős. Mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy őt a megbízott megválasztásában, utasításokkal ellátásban és felügyeletében mulasztás nem

terheli. Ez a szabály a fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytató személyek felelősségére nem vonatkozik.

Harmadik személyek irányában – képviseleti megbízások esetében – a megbízott nem más, mint a megbízó közreműködője. Az egyetemlegesség alkalmazásának konjunktív, tehát együttes feltétele, hogy a károkozó, mint megbízott a megbízás teljesítése körében felróhatóan okozzon kárt harmadik személynek.

3.10. A megbízó felelőssége

A megbízó helytállási kötelezettsége a megbízottal szemben szűk körű és objektív. A megbízási díjat és a megbízó által fedezett költségeket esedékességgel megtéríteni köteles, és amely tartozásért fennálló objektív szankció késedelmes fizetés esetén a késedelmi kamat. Felmerül továbbá a megbízói felelősség a jogellenesen megszüntetett szerződés megszűnése (lehetetlenülés) esetén való kártérítésnél is.

IV. A megbízási szerződés megszűnése

A megbízási szerződés sajátos vonásai nem a célzott joghatás beálltától vagy elmaradásától függően jelentkeznek, hanem a kölcsönösen fennálló személyhez kötöttség és a bizalmi elem az, amelyek miatt a szabályozás a szerződések többségétől (főszabályszerűen) eltér.

A megbízási szerződés legfőbb sajátossága a mindkét felet megillető, bármikor felmondási jog, amelyet – határozott idejű szerződés kivételével – nem korlátoz indokolási kötelezettség sem. A szerződés megszűnhet bármelyik fél részéről történő felmondással, a fél halálával vagy jogutód nélküli megszűnésével, a cselekvőképességben beálló szerződésszünetelő ok, illetve okafogyottság bekövetkeztével.

A megbízó bármikor azonnali hatállyal jogosult a megbízási szerződés indoklás nélküli, azaz rendes felmondására, azonban a megbízott által már elvállalt kötelezettségekért helytállni tartozik. A rendes felmondás mellett nyilvánvalóan megilleti a szankciós felmondás joga is, amennyiben a másik fél, a megbízott valamely kötelezettségét súlyosan megszegte.

Rendhagyó elem a szerződések jogában, hogy az effektív (tényleges) szolgáltatást nyújtó félnek, a megbízottnak szintén van rendes, azaz indokolást nem igénylő felmondási joga.

A megbízó súlyos szerződésszegése esetén a megbízott élhet a szankciós felmondás jogával, amely ekkor azonnali hatályú is lehet. Minden más esetben a megbízottnak olyan felmondási időt kell megjelölnie, amely alatt a megbízó adott helyzetben képes lehet az ügy intézéséről más módon gondoskodni. A felmondás jogát úgy biztosíthatja a törvény, hogy az erről való lemondás jogát eseti megbízásoknál ugyan a hatályos jogban kissé „dodonai” megfogalmazással, de helyes következtetés esetében a határozott időre kötött szerződések kivételével kógens tartalommal kizárja. Kártalanítási (kártérítési) kötelmet keletkeztet mindenképpen, és mindkét fél részéről a felmondás akkor, ha a megbízás egyoldalú megszüntetése nem alapos okból történt.

A megbízási szerződés megszűnéséhez vezet, ha a megbízás tárgya a megbízotti tevékenységtől független okból célját veszíti, azaz a cél megvalósult, a megbízói érdek megszűnt vagy a cél lehetetlenné vált.

Ha a megbízási szerződés a megbízó személyében rejlő okból szűnik meg, a megszűnés időpontja az az időpont, amikor a megbízott hitelt érdemlő módon tudomást szerez.

4.1. A tartós megbízási szerződés rendes felmondása

Az új Ptk. a felmondás általános szabályai körében kimondta, hogy *e törvény eltérő rendelkezése hiányában* a tartós jogviszonyt létrehozó, *határozatlan* időre kötött szerződést *megfelelő*, felmondási idő alkalmazásával bármelyik fél felmondhatja, és hogy a felmondási jog *kizárása semmis*.¹⁵

Ilyen eltérő törvényi rendelkezés található a tartós megbízási szerződésre vonatkozóan, az alábbi szöveggel: „Tartós megbízási jogviszony esetén a felek megállapodhatnak a felmondás jogának korlátozásában, és kiköthetik azt is, hogy meghatározott idő előtt a rendes felmondás joga nem gyakorolható.”¹⁶

A levonható következtetések:

- nem tesz különbséget az idézett törvényhely sem a *határozatlan* időtartamú, és a *határozott időre* szóló tartós szerződés között, így nyilvánvalóan nem is tér ki a felmondás jogkövetkezményének esetleges eltérőségére.

A határozatlan idejű tartós megbízási szerződés esetében a felmondás gyakorlásának a *lehetőségét* (szerződéses jogalapját) felfüggesztő feltételhez vagy meghatározott időpont beálltához kötik, az előtt a felmondás nem lesz jogszerű, hiszen van egy szerződésbe foglalt önkorlátozás a leendő felmondó fél részéről.

- *határozott idejű* tartós megbízásnál a most kifejtett logika szerint ilyen külön szerződéses kikötés nem kell, hiszen maga a *határozott idejűség* (konszenzus a felek között) *kizárja a rendes felmondás jogát*.

A kötelezően igénybeveendő könyvvizsgáló megbízására a törvény *határozott időt ír elő, legkevesebb a következő beszámolóig, legfeljebb öt évre, amelyen belül a rendes felmondás jogát eleve kizárja*. Ezt a kógens szabályt tartalmazza a régi szabályozásban a Gt. 42. §, az új Ptk-ban pedig a 3:130.§ (2) bek., amelyet még a számviteli törvény is megerősít.

*Ugyanakkor megjegyzendő, jelenleg ismeretes olyan korábbi bírói gyakorlat, amely határozott idejű tartós megbízási jogviszony rendes felmondásának jogszerűségét expressis verbis, azaz a szerződésbe foglalt kikötés esetében látja csak megalapozottnak*¹⁷.

Természetesen a megfelelő hosszúságú felmondási idő még akkor sem mellőzhető, ha az a – nem helyesíthető – gyakorlat alakul ki, hogy határozott idő kikötése a felmondási jog gyakorlása szempontjából érdektelen, semmiféle kötőerővel nem bír.

A régi Ptk. 483. § (3) bek, az új Ptk. 6:278.§ (2) bekezdésében a rendes megbízási felmondás esetére előírja a *megbízottnak okozott kár megtérítésének kötelezettségét* (ez dogmatikailag kártalanítás lenne, ha a rendes felmondás gyakorlására alaptalan, de jogszerű, és kártérítés, ha a megbízó rendes felmondása jogellenes. Csak rendkívüli felmondás esetén nincs a megbízónak kárfizetési kötelezettsége, hiszen ha a megbízott szerződésszegő, akkor meg őt terhelheti kártérítési kötelezettség a megbízója irányában¹⁸.

Több, *kártérítési kötelezettséget* előíró és jogerős határozatot hozott a Miskolci Törvényszék¹⁹. Az indokolásból: „... az állapítható meg, hogy a megbízási szerződés az alperesnek *felróható módon lehetetlenült – mivel indoklás és alapos ok nélkül mondott fel – ezért az alperes (a megbízó) kártérítő felelőssége fennáll*”. Ugyanakkor született olyan figyelemre méltó ítélet is (igaz, nem jogerős) miszerint maga a felmondás, mint egyoldalú akaratnyilatkozat érvénytelen. „*Mivel a felperes (a megbízó) szerződésszegést nem követett el – még kis mértékűt sem – sőt, alperesnek – nyilatkozata szerint – még csak alapos oka sem volt arra, hogy a szerződést felmondja, felperes a szerződésnek megfelelően teljesítette kötelezettségét, ezért a felmondás érvénytelenségét kellett adott tényállás mellett megállapítania a bíróságnak ... A felek a felmondás jogának korlátozásában megállapodtak, e kikötés pedig a bíróság álláspontja szerint nem semmis, hiszen nem kizárták a felmondás jogát, hanem bár igen szűk körre, de csak korlátozták azt. Ennek megfelelően a megbízási szerződés továbbra is fennáll*”.²⁰

¹⁵ új Ptk. 6:213. § (3) bek.

¹⁶ új Ptk. 6:278. § (4) bek. 2. mondata

¹⁷ vö. Fővárosi Ítéltábla 2006. május 15. keletű véleménye, fellelhető: JUHÁSZ László (szerk.): Ítéltáblák civilisztikai állásfoglalásai 2003-2012. (Novotni Kiadó, Miskolc 2013.) 27. o.

¹⁸ vö. még Legfelsőbb Bíróság (Kúria) 3/2006 PJE (2006. április 10.)

¹⁹ vö. 2. Gf. 40.107/2012/4.

²⁰ Miskolci Járásbíróság 11. P. 22.301/2012.

A LÉGI ÁRUFUVAROZÁS LOGISZTIKAI JELENTŐSÉGE ÉS JOGI HÁTTERE

Bevezető

A logisztika alkalmazása a hadviselés során alakult ki, összefoglalóan, az utánpótlás megszervezésének tudománya volt. A gazdasági szférában a II. világháborút követően eresztett gyökeret, a hadiszállításoknak köszönhetően. Az első tanulmány, mely a logisztikát a gazdaságban való alkalmazásra ajánlja, Amerikában jelent meg az ötvenes években. A logisztika feladatának azt tekintették, hogy megvalósítsa az anyagáramlás, a nyersanyagtárolás, a félkésztermék-helyváltoztatás, a csomagolás, a késztermék raktározás, valamint a késztermékek fogyasztóhoz való eljuttatásának optimális koordinációját.

Ma a logisztika anyagok, információk, személyek, energia rendszereken belüli és rendszerek közötti áramlásának tervezése, szervezése, irányítása, ellenőrzése.

Vannak iparágak – ilyen például az autóalkatrész-gyártás –, melyek logisztikai folyamatai között kiemelkedő szerepet játszik az, hogy az adott terméket legfeljebb 48 órán belül el tudják juttatni Európa bármely pontjára. Magyarország – többek között – Európán belüli elhelyezkedésének, közlekedési infrastruktúrája fejlettségének (kiépített közúti, vasúti, hajózási hálózat; több, nyilvános, nemzetközi, kereskedelmi, határátkelőhellyel rendelkező repülőtér) és az egyes fuvarozási módok biztonságosságának köszönheti azt a stratégiai pozíciót, amit például az autógyártás (Suzuki és Audi), illetve az autóalkatrész gyártás és összeszerelés terén elért.

Az utóbbi évtizedekben az említett iparágakban, de más területeken is jelentősen megnőtt a légi áru fuvarozás logisztikai jelentősége. Előnye a közúti és vasúti áru fuvarozással szemben általában a 800 km-es fuvarozási távolság felett érvényesül, illetve akkor is, ha különös gyorsasággal kell az árut továbbítani. Ilyen helyzetek az autógyártás terén gyakran alakulnak ki, pl.: 1) A közúton fuvarozott, felületkezelt autóalkatrész egy része - valószínűleg a fuvarozás, vagy kirakodás során történt borítás következtében – nem láthatóan megsérült, és a rövid időn belül sorra került beszerelés alkalmával észlelték annak korrodálódását. Az autógyárnak, hogy a gyártást ne kelljen teljesen leállítani és emiatt hatalmas károkat elszenvedni, a lehető legrövidebb időn belül szüksége volt új, hibátlan alkatrészekre. 2) A magyar autó-alkatrészgyártó cég az egyik öntőforma formaiüregének (fészek) kopása miatt 30%-ban hibás alkatrészeket gyártott és

szállított. A neves európai autógyár a beszerelés során észlelte a hibát, azonban a milliméternyi eltérés miatt a hibás alkatrészek, helyben, kézi válogatással nem voltak kiszűrhetőek. A gyárnak le kellett állítani az érintett gyártósorát. Az óránkénti több ezer eurós kötbér miatt, az alkatrész-beszállító magyar cég légi fuvarozás útján juttatta el a hibátlan, cserealkatrészeket.

A légi áru fuvarozás több erénnyel büszkélkedhet: gyors (romlandó áruk, expressz áruk, gyógyszerek, veszélyes áruk, alkatrészek szállítása esetén ennek kiemelkedő jelentősége van), biztonságos (közlekedésbiztonsági és árubiztonsági szempontból is), nincs továbbá szükség drága és súlyos, nagy térfogatú csomagolási eszközökre, az egyszerűbb, kartondobozos csomagolás is elég lehet, amely ellenáll a légi fuvarozással járó hőmérsékleti, nyomásváltozással járó és vibrációs behatásoknak. Mindezek mellett jellemzi a kiszámíthatóság és tervezhetőség; a menetrendszerinti járatok esetén indulás és érkezés időpontja előre ismert, ehhez lehet kapcsolni az egyéb fuvarozási módokat, de a bérelt gépek esetén is pontosan kiszámítható a menetidő és érkezés időpontja.

Hátránya a magas fajlagos költségszint, lévén a legdrágább fuvarozási mód. Ez abból következik, hogy a légi fuvarozás eszközeinek üzemben tartása és folyamatos karbantartása a legköltségesebb, nem szólva a kerozin áráról. A légi áru fuvarozás során többnyire szükség van elő- és utófuvarozásra, tehát azt össze kell kapcsolni más fuvarozási módokkal, itt nem megoldható az „ajtótól ajtóig” (Door to Door) történő szolgáltatás.

A légitársaságok jellemzően nem fogadnak közvetlen fuvarozási megbízást, ezért e fuvarozási mód igénybevételéhez többnyire szükséges egy szállítmányozó bevonása. A szállítmányozó megköti a légi fuvarozáson kívüli egyéb fuvarozási szerződéseket (általában közúti fuvarozás), amelyek a háztól-házig szolgáltatáshoz szükségesek, sőt - igény szerint - raktározza, vámoltatja, csomagolja és kezeli az árut.

A légi áru fuvarozásra vonatkozó jogi szabályozás

Magyarországon belüli légi áru fuvarozás esetén, a Ptk. általános szerződési jogi és a fuvarozási szerződésekre vonatkozó rendelkezéseit, továbbá a légi áru fuvarozás szabályairól szóló 26/1999. (II. 12.) Korm. rendelet szabályait kell alkalmazni.

Abban az esetben viszont, ha a fuvarozás országhatáron túlra, vagy országhatáron túlról történik (nemzetközi légi áru fuvarozás), a fenti jogszabályok rendelkezéseit csak annyiban lehet alkalmazni, amennyiben nemzetközi szerződés eltérően nem rendelkezik.

Miután, Magyarország területi paraméterei nem adnak sűrűn indokot a belföldi légi áru fuvarozás igénybevételére,

¹ Dr. Barta Judit PhD tanszékvezető egyetemi docens, ME ÁJK Kereskedelmi Jogi Tanszék

² A bemutatott kutató munka a TÁMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 jelű projekt részeként az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

ezért a továbbiakban a nemzetközi légi áru fuvarozás szabályainak bemutatására koncentrálnak.

Az 1920-as évek repülési és áru fuvarozási tapasztalatai alapján felmerült az igény egyes intézmények egységesítésére, mint szerződési feltételek, fuvarokmányok tartalma, fuvarozói felelősség, stb. Ennek eredményeképpen született meg 1929. október 12-én a *Varsói Egyezmény*. Ezt a későbbiekben többször is módosították, jegyzőkönyvekkel egészítették ki (Hágai Jegyzőkönyv, 1955; Guadalajarei Egyezmény, 1961; Guatemalai Jegyzőkönyv, 1971; Montreali jegyzőkönyvek, 1975), legutoljára *Montrealban*, az 1999. május 28-án kelt, a nemzetközi légi fuvarozásra vonatkozó egyes jogszabályok egységesítéséről szóló Egyezményvel. Magyarország részéről a csatlakozási okmány letétbe helyezése 2004. november 8-án történt, az Egyezmény a Magyar Köztársaság vonatkozásában nemzetközi jogilag 2005. január 7-én lépett hatályba.

Az Egyezmény személyek, poggyász vagy áruk minden olyan nemzetközi fuvarozására alkalmazást nyert, amelyet légi jármű díjazás ellenében végez.

Nem szabad elhallgatni, hogy több tényező is nehezíti az Egyezmény alkalmazását. Egyrészt annak tárgyi hatálya nem csak áru fuvarozásra, hanem személyszállításra is kiterjed. Másrészt, a személyi hatály nem egységes, ugyanis az egyes módosító jegyzőkönyveket és későbbi egyezményeket nem minden, a Varsói Egyezményben részes állam írta alá. Az Egyezmény rögzíti, hogy a benne foglalt rendelkezésekbe ütköző szerződési kikötések semmiesek. A részben légi és részben bármely más szállítóeszközzel végzett összetett fuvarozás esetében, az Egyezmény rendelkezései csak a légi fuvarozásra alkalmazhatók.

Nemzetközi légi fuvarozásnak minősül minden olyan fuvarozás, amelynél a szerződő felek megállapodása szerint az indulási és a rendeltetési hely két Szerződő Állam területén, vagy ugyan csak az egyik Szerződő Állam területén helyezkedik el, de egy másik Állam területén lévő közbeeső leszállást irányoztak elő.

Szerződés megkötése, fuvarlevél

Áru fuvarozása esetében légi fuvarlevél kiállítása, vagy ún. áruátvételi elismervény kiállítása kötelező. A légi fuvarlevél (AWB – Airwaybill) 3 eredeti és több másolati példányban készül. Általában a légi áru fuvarozó vagy ügynöke állítja ki a feladó költségére. A zöld színű (1.) eredeti példány a fuvarozónál marad, ezt a feladó aláírásával ellátja. A feladó a kék színű (3.) eredeti példányt kapja meg a fuvarozó aláírásával, ezzel szükség esetén utólagos rendelkezési jogot gyakorolhat, reklamálhat (küldemény elvesztése miatt), illetve a címzettel szemben használhatja fel. A piros (2.) eredeti példány kíséri a küldeményt, és a rendeltetési repülőtéren az áruval együtt kiszolgáltatják a címzettnek, ezt a fuvarozó és feladó is aláírja. A fuvarlevél kötelező eleme a fuvarlevélszám, melyből az utolsó nyolc számjegy az adott küldemény egyedi azonosítója.

A légi fuvarlevél vagy az áruátvételi elismervény kötelező tartalmi elemeit az Egyezmény felsorolja (pl.: indulási és a rendeltetési hely megjelölése; közbeeső leszállóhely megjelölése, küldemény megnevezése, súlya, stb.)

Az AWB felső oldalán találhatóak az árura és a szállítmányozási feladatokra vonatkozó adatok, előírások, a hátoldalon pedig a fuvarozási szerződés feltételei. A hajóraklevéllel szemben, a légi fuvarlevél nem értékpapír, nem átruházható, nem testesíti meg az árut, viszont biztosítja a feladó áru feletti rendelkezési jogát mindaddig, amíg a címzett nem jelezte átvételi szándékát a légi fuvarozónál.

A légi fuvarlevél vagy az áruátvételi elismervény prima facie (meggyőző) bizonyítékként tanúsítja a szerződés megkötését, az áru átvételét, és a benne foglalt fuvarozási feltételeket.

Feladó kötelezettsége a szükséges vámügyi, hatósági, stb. engedélyek beszerzése, ezen igazoló okmányok fuvarozó részére történő átadása. Az áruval kapcsolatos adatok és nyilatkozatok helyességéért a feladó tartozik felelősséggel, ha azokat ő maga (megbízottja) jegyezte be a légi fuvarlevélbe, vagy, ha ezeket az adatokat ő maga (megbízottja) szolgáltatotta ki a fuvarozónak bejegyzésre.

Az egyezmény felelősségi rendelkezéseiből közvetetten következik, hogy az áru megfelelő csomagolása is feladó kötelessége, azt oly módon kell elvégezni, hogy lehetővé tegye a biztonságos árutovábbítást, ne okozzon személyi sérülést, illetve anyagi kárt az áru kezelése során. A gyakorlatban minden egyes küldeményt tartós címkével látnak el, azon jól láthatóan feltüntetve a feladó és a címzett nevét és teljes címét.

Alapvető követelmény az áru csomagolásával szemben, hogy

- a benne lévő áru ne legyen hozzáférhető,

- az áru doboza ne legyen szakadt, sérült (az árut raklapra is el lehet helyezni, a raklap csak tűzálló lehet, az árut fóliázni kell, és azt pánttal kell rögzíteni a raklaphoz).

Az áru feletti rendelkezés joga

Feladót illeti meg az áru feletti rendelkezés joga, mely szerint visszahívhatja azt az indulási vagy rendeltetési repülőtérről, vagy az árut útközben bármely leszállás alkalmával megállíthatja, rendelkezhet úgy, hogy az árut az eredetileg megjelölt címzettől különböző más személynek szolgáltatassák ki. A feladó e jogának gyakorlásával sem a fuvarozónak, sem más feladónak nem okozhat kárt, a jog gyakorlásával okozott pluszköltségeket köteles megtéríteni. Amennyiben feladó utasításainak a teljesítése nem lehetséges, a fuvarozó köteles erről a feladót haladéktalanul tájékoztatni.

A feladó rendelkezési joga akkor szűnik meg, mikor a címzett rendelkezési joga megnyílik, a címzettet értesítik az áru átvételének lehetőségéről. Ha azonban a címzett visszautasítja az áru átvételét, vagy a vele való kapcsolatfelvétel nem lehetséges, a feladó visszanyeri rendelkezési jogát.

Küldemény kiszolgáltatása

Címzett jogosult arra, hogy az áru megjelölt reptérre érkezését követően, az esedékessé vált díjak megfizetése után, az áru neki történő átadását a fuvarozótól követelje.

Ellenkező megállapodás hiányában, a fuvarozó kötelessége, hogy a címzettet az áru megérkezéséről értesítse. Az áru a fuvar-

levél piros példányával kerül a címzettnek kiszolgáltatásra, aki a kék példányon veszi át a küldeményt.

A gyakorlatban az áru átvételével és címzetthez történő eljuttatásával szállítmányozót szoktak megbízni, ekkor az áru megérkezéséről a szállítmányozót kell értesíteni, aki elvégzi a vámügyintézetet, és „házhoz” fuvaroztatja azt.

Feladó köteles mindazokat a felvilágosításokat és dokumentumokat átadni, amelyek az áru címzettnek történő kiszolgáltatása előtt a vámügyi, rendőrségi és bármely más hatóság által végzett vizsgálatokhoz szükségesek. A feladó felel mindazokért a károkért, amelyek a hiányos, pontatlan vagy valótlan adatok vagy okmányok miatt következnek be. A fuvarozó nem köteles megvizsgálni, hogy az ilyen adatok vagy okmányok pontosak vagy elegendőek-e.

A fuvarozó felelőssége és a kártérítés mértéke

1. Árukárokért való felelősség

A fuvarozó az áru légi fuvarozás közben bekövetkezett megsemmisülése, elvesztése vagy megrongálódása miatti kárért fokozottan felel.

A fuvarozó mentesül, amennyiben bizonyítani tudja, hogy a kárt

- a) az áru belső hibája, minősége vagy eltérése,
- b) az áru hibás csomagolása, amelyet a fuvarozótól, az alkalmazottaitól vagy megbízottaitól eltérő személy végzett el,
- c) háborús cselekmény vagy fegyveres konfliktus,
- d) az áru belépésével, kilépésével vagy áthaladásával kapcsolatosan valamely hatóság tevékenysége okozott.

A légi fuvarozó felelőssége arra az időtartamra terjed ki, amelynek során az áru a felügyelete alatt volt, tehát kárigény olyan áruk esetében is támasztható, amelyeket a repülőtéren fuvarozásra átvett, de a légi fuvarozóközbe még nem rakták be.

A légi fuvarozás időtartama nem terjed ki semmilyen, a repülőtér területén kívül teljesített szárazföldi, tengeri vagy belvízi fuvarozásra. Kivétel, ha a fuvarozó a feladó hozzájárulása nélkül, a légi fuvarozás egészét vagy egy részét más fuvarozási móddal helyettesíti (pl. az árut egy városon belül át kell szállítani a másik légikikötőbe), az ilyen más móddal teljesített fuvarozást a légi fuvarozás időtartamán belülnek kell tekinteni (ekkor a közúti fuvarozásra is légi fuvarozás szabályai érvényesülnek).

2. Késedelemért fennálló felelősség

A fuvarozó viseli a felelősséget azért a kárért, amelyet az áru légi fuvarozása során előállt késedelem okozott. Mindazonáltal a fuvarozót nem terheli felelősség a késedelem miatt bekövetkezett kárért, ha bizonyítja, hogy ő maga, az alkalmazottai és megbízottai minden ésszerű és szükséges lépést megtettek a kármegelőzés érdekében, vagy azok megtétele bizonyíthatóan lehetetlen volt.

Ha a fuvarozó bizonyítja, hogy a kártérítést követelő személy hanyagsága, mulasztása, vagy egyéb jogtalan cselekménye következtében keletkezett a kár (károsulti közrehatás), a fuva-

rozó a közrehatás mértékéhez igazodva, teljesen vagy részben mentesül az igényjogosulttal szembeni felelőssége alól.

A fuvarozó kártérítési felelőssége korlátozott, egyrésztől csak tényleges kárt kell térítenie, másrésztől az áru megsemmisülése, elvesztése, megrongálódása vagy késedelem esetén, a károsult legfeljebb csak az Egyezmény által meghatározott összegre tarthat igényt. A Varsói Egyezmény megalkotásakor ennek mértékét aranyfrankban állapították meg, hogy minden országban egységes legyen a fizetendő összeg, kilogrammonként 250 aranyfrankot írtak elő (aranyfrank 65,5 mg súlyú, 900/1000 finomságú arany). Az 1975-ös Montreáli Jegyzőkönyvek vezették be az SDR alapú összeghatárokat, ez a Nemzetközi Valutaalap tagjai részére kilogrammonként 17 SDR (Special Drawing Right, a lehetséges igény szabadon használható pénzneme) összegű korlátozást jelent. A Valutaalaphoz nem csatlakozott országok esetében maradt az aranyfrank. A korlátozás alól kivétel, ha a feladó, amikor a küldeményt a fuvarozónak átadta, külön kiszolgáltatási érdekvallást tett, és az ezért felszámított esetleges pótdíjat megfizette. Ebben az esetben a fuvarozó a bevallott összeg erejéig felel, hacsak nem bizonyítja, hogy ez az összeg a feladónak a kiszolgáltatáshoz fűződő tényleges érdekét meghaladja.

A korlátozás továbbá akkor sem érvényesül, ha a kár bizonyítottan a fuvarozó, alkalmazottai, megbízottai szándékos károkozásának következménye.

A fuvarozót terhelő felelősség felső határának megállapítása céljából kizárólag az érintett küldemény vagy küldemények teljes súlyát kell figyelembe venni.

Kár esetén, az átvételre jogosult személynek az áru átvételétől számított tizenhárom napon belül óvást kell benyújtania a fuvarozónál. Késedelem esetében az óvást legkésőbb az eredeti kiszolgáltatás napjától számított huszonegy napon belül kell benyújtani. Az óvást írásban kell megtenni. A határidők jogvesztők, elmulasztásuk esetén nem indítható kereset a fuvarozó ellen, kivéve azt az esetet, ha a fuvarozó csalást követett el.

A légi fuvarozóval szembeni pereket a fuvarozó székhelye (telephelye) szerinti bíróságnál, vagy a rendeltetési hely bíróságánál kell megindítani. A kártérítés követelése iránti jog megszűnik, ha a keresetet a rendeltetési helyre történt megérkezéstől számított két éven belül nem indítják meg, vagy attól az időponttól számítva, amelyen a légi járműnek meg kellett volna érkeznie, vagy attól az időponttól számítva, amelyen a fuvarozás megszakadt.

A légi áru fuvarozás feltörekvőben van, előnye a többi fuvarozási ágazattal szemben, hogy lerövidíti a fuvarozás idejét, nagyobb szállítási biztonság, így kisebb kárrány mellett. A nagy értékű, kisebb súlyú, illetve sürgős küldemények továbbítása terén a légi fuvarozás az optimális megoldás. Felértékelődik tehát általában a fuvarozási, továbbá a nemzetközi fuvarozási szerződés, különösen pedig a légi áru fuvarozás jogi szabályozási hátterének a kellő ismerete. Jelen cikk a felvetődő jogi problémák megoldásához szükséges alapvető szaktudásba nyújt rövid betekintést.

AZ ÍRÁSBELI MAGÁNVÉGRENDELET ALÁÍRÁSÁNAK MÓDJÁRÓL

A Kúria 3/2012. sz. polgári jogegységi határozatának rövid ismertetése

Az öröklési jog a polgári jog viszonylag állandó, ritkán változó területének tekinthető. A törvényes öröklés rendje, a túlélő házastárs jogállása, a végrendeletre vonatkozó alaki szabályok a hatályos Ptk. elfogadása óta gyakorlatilag alig változtak, s ennek köszönhetően az említett jogterület a polgári joggal foglalkozó szakemberek csupán viszonylag szűk körének érdeklődésére tart számot.

Vannak ugyanakkor olyan jogi öröklési kérdések, amelyek az elméleti és gyakorlati szakembereket mégis foglalkoztatják. Ezek a kérdések tipikusan a Ptk. egyes rendelkezéseinek a bíróságok általi sajátos értelmezés következményeként merülnek fel. Ilyen kérdéskör például a végrendelet aláírásának módja, amely az utóbbi években a joggyakorlatban egyre több bizonytalanságot okozott.

Az évek óta zajló értelmezési vitákat lezárandó, 2012 végén született meg a Kúria (korábban Legfelsőbb Bíróság) 3/2012. számú polgári jogegységi határozata³, amely – lát-szólag – pontot tesz a mára már meddővé vált viták végére.

A következőkben a végrendelet aláírásával kapcsolatos problémakör rövid felvázolását követően a Kúria említett határozatát ismertetjük röviden.

A hatályos Ptk. vonatkozó rendelkezései és a végrendelet aláírásával kapcsolatosan az ítélkezési gyakorlatban fel- merülő problémák

Az 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban Ptk.) az írásbeli magánvégrendelet érvényességére vonatkozó 629. §-ában foglalkozik a végrendelet aláírásával, s teszi ezt két vonatkozásban, hiszen egy adott végrendeleten – annak holográf vagy allográf jellegétől függően – a végrendelező, illetőleg a tanúk aláírása szerepel. A hivatkozott szakasz szerint az aláírás az írásbeli magánvégrendelet érvényességének feltétele. A Ptk. ugyanakkor további rendelkezést nem tartalmaz, így nem szól például arról sem, egyáltalán mit értünk aláírás alatt, s milyen egyéb feltételek szükségesek ahhoz, hogy egy aláírás – a Ptk. alkalmazásában – aláírásnak minősülhessen.

A Ptk. hallgatása azonban a gyakorlatban számtalan probléma forrásává vált, s egyre másra születtek az említett Ptk. szakaszt értelmező ítéletek, állásfoglalások. A bírói gyakorlat alakulására, annak nem feltétlenül helyes irányára

Leszkoven László már egy – a tavalyi év folyamán megjelent – tanulmányában⁴ felhívta a figyelmet, s kifejezte aggályait a tanúk aláírásával kapcsolatosan kikristályosodni látszó bírói gyakorlatnak az örökgyógy aláírására való alkalmazása irányába történő elmozdulással szemben. De valójában hol is van a probléma gyökere?

A végrendelet – örökgyógyi és a tanúkenti – aláírásával kapcsolatosan számos kérdés merülhet fel:

1. Hogyan kell azt az örökgyógyónak a végrendeletét aláírni? Szükséges-e a teljes (vezeték- és kereszt-) név aláírása vagy elegendő csupán a családban szokásos becenév aláírásával ellátni a dokumentumot? Befolyásolja-e az aláírás minősége (pl. olvashatóság) annak Ptk. szerinti aláírás-voltát?

2. Az előző kérdésben megfogalmazottakhoz hasonlóképpen, a tanúkenti aláírásnak mely feltételeknek kell ahhoz eleget tennie, hogy az ne érintse a végrendelet érvényét?

Az első kérdés kapcsán az utóbbi évtizedekben kialakult bírói gyakorlat következetes, így mára általánosan elfogadott, hogy amennyiben az örökgyógyó nevét pusztán a végrendelet szövegében tünteti fel, az nem pótolja magát az aláírást, s ily módon a végakaratot érvénytelennek kell tekinteni.⁵ Szintén elfogadott az a tétel, miszerint az aláírás tipikusan teljes (vagyis családi- és utó-) nevet jelent, azonban bizonyos esetekben elegendő lehet a pusztán a családi név vagy utónév aláírása is, feltéve, hogy a körülményekből a végrendelező személyazonossága kiderül.

Az utóbbi időszak ítélkezési gyakorlatából említést érdemel a Legfelsőbb Bíróság Pfv.I.21.017/2008/5. sz. ítélete, amely az örökgyógyi aláírás kapcsán elegendőnek tartotta – és ily módon a végrendeletet érvényesnek tekintette –, amikor az örökgyógyó pusztán családi becenevével látta el az amúgy levél formájában megfogalmazott végakarátát.

A második kérdéskört, vagyis a tanúk aláírását illetően az utóbbi időszakban a bírói gyakorlat jelentős mértékben gazdagodni látszik. Az ezredfordulót követően egyre több olyan bírói ítélet látott napvilágot, amely a végrendeleti tanúk aláírásával kapcsolatos gyakorlatot más irányba terelte. Gyakorta merült fel például kérdésként, hogy a végrendelet közjegyző általi (pl. közjegyzői tanúsítvánnyal történő) hitelesítése, illetőleg ügyvéd általi ellenjegyzése (tipikusan ügyvédi bélyegző használata) pótolja-e a tanú(k) aláírását. A kérdésben a Legfelsőbb Bíróság 2006. 1412. sz. elvi bírósági határozata (több korábbi bírói ítéletet is hivatkozva⁶) egyér-

¹ Dr. Juhász Ágnes PhD. egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem ÁJK, Polgári Jogi Tanszék

² Sági Edit nappali tagozatos, ötödéves joghallgató, ME-ÁJK

³ Megjelent: Magyar Közlöny, 2013. évi 6. szám

⁴ LESZKOVEN László: *Gondolatok a végrendelet aláírásának módjáról*, In: *Közjegyzők Közlönye*, 2012. (59. évf.) 1. szám, 1-14. o.

⁵ BH 1981. 320.

⁶ BH 2000. 446., Pfv. V. 22.402/1993., Pfv. V. 20.536/1995

telmően úgy foglal állást, hogy ez említett hitelesítési formák nem pótolhatják a tanúk aláírását, így ilyen esetben a tanúk aláírásának hiánya – minthogy az szigorú alaki kelléknek tekintendő –, a végrendelet érvénytelenségét eredményezi.

A hivatkozott határozat ugyanakkor a tanú aláírását már formai szempontból is vizsgálta, s rögzítette azt is, hogy az aláírás szokásos módja a családi és utónév együttes használata, s ez az érvényességi feltételeknek még akkor is megfelel, ha az csak nehezen vagy alig olvasható. A tanú neve kezdőbetűjének feltüntetése vagy egyéb olvashatatlan írásjel (pl. kézjegy, monogram) ugyanakkor nem alkalmas arra, hogy pótolja az aláírást.

A Legfelsőbb Bíróság az imént hivatkozott döntésére alapozva hozott újabb határozatot 2008 folyamán⁷ a tanúkenti aláírással, illetőleg azzal kapcsolatosan, hogy követelmény lehet-e a személy teljes nevének feltüntetése. Indokolásában a testület megerősítette az aláírás családi és keresztnévből álló szokásos formáját, ugyanakkor elismerte azt is, hogy az aláírás lehet „kusza vonalvezetésű” vagy „betűkihagyásos” is, de attól – amennyiben a fentieknek megfelelően két tagból áll –, még megfelel az aláírással szemben támasztott formai követelményeknek. (Az más kérdés, hogy ilyen követelményeket a hatályos Ptk. szövegét tekintve nem ismerünk...) Másrésztől azonban a Legfelsőbb Bíróság újabb követelményt is szab az aláírással szemben: nem elegendő, hogy csupán két tagból áll, de legalább a két tag kezdőbetűinek olvashatónak (az indokolás szóhasználata szerint felismerhetőnek) kell lennie.

A gyakorlatban szintén problémaként merült fel gyakorta az a kérdés, hogy kell értékelni azt a helyzetet, amikor a végrendeletet ellenjegyző ügyvéd egyben tanúként is aláírja az örökhatály végakarátát. A kérdésben a Legfelsőbb Bíróság Pfv. I.21.519/2010. ügy foglalt állást, hogy az ügyvéd „kétszeres” aláírása nem eredményezi a végrendelet érvénytelenségét, tekintettel arra, hogy aláírásával nem a tanúkenti aláírást mint jogszabály által előírt szigorú alaki kelléket kívánta pótolni, ily módon ez a megoldás teljes mértékben összeegyeztethető azzal a következetes bírói gyakorlattal⁸, miszerint az ügyvédi ellenjegyzés nem pótolhatja a tanúkenti aláírást.

A Legfelsőbb Bíróság egy 2011-ben hozott határozata⁹ ugyanakkor az imént említett bírói gyakorlatot (vagyis azt, hogy az ügyvédi ellenjegyzés, ügyvédi bélyegző nem pótolja a tanú aláírását) egy további tényezővel gazdagította: az olvashatatlan, s ily módon az aláíró személybeazonosítására alkalmatlan „egy tagból álló aláírást” sem tekintette megfelelőnek a tanú aláírásának pótlására, illetőleg az ügyvéd tanúkenti aláírására.

A Kúria Polgári Kollégiumának jogegységi tanácsa 2012. november 12-én hozta meg a 3/2012. számon közzétett polgári jogegységi határozatát a végrendeleti tanúk aláírásával kapcsolatban. A jogegységi határozat rendelkező része értelmében a végrendelet tanújának az okiratot a rá jellemző, szokásos módon kell aláírnia. A tanú aláírását sem neve kezdőbetűjének feltüntetése, sem olvashatatlan írásjel vagy a tanú ügyvédi bélyegzőjének használata nem pótolja. A tanú személyének magából az okiratból megállapíthatónak kell lennie.

Az ítélező testület kiindulópontját a korábban már hivatkozott, 2006. 1412. sz. elvi határozata képezte, azzal, hogy a jogegységi határozat elfogadásával kifejezetten el kívánt térni az említett elvi határozat nyomán a végrendeleti tanú aláírásával szemben támasztott alaki követelményekre vonatkozóan kialakult bírói gyakorlattól. Mint arra korábban már utaltunk, a kritika alá vont határozat szerint az aláírás szokásos módja a családi és utónév együttes használata, s ez az érvényességi feltételeknek még akkor is megfelel, ha az nehezen vagy alig olvasható. A jogegységi határozat indokolása ugyanakkor kiemeli, hogy a Ptk.-nak a végrendeleti tanúk aláírására vonatkozó 629. § (1) bekezdésének b) pontja alapján sem nyelvtanilag, sem logikailag nem következik az az érvelés, hogy az „aláírás szokásos módja a családi és utónév használata”, hiszen az emberek a mindennapjaikban a legkülönfélébb aláírásokat használják. A Ptk. nem tartalmaz arra vonatkozó rendelkezést, miszerint a tanú aláírásának képe, hossza (vagyis az, hogy az aláíró teljes nevét vagy keresztnévét, esetleg azt rövidítve használja) befolyásolná a végrendelet érvényességét. Sőt, a Ptk. magát az aláírást sem definiálja, így megszorító értelmezést sem lehet levezetni a törvényszövegből, hogy mikor beszélhetünk „szokásos aláírásról”. A tanúk szerepe az, hogy az örökhatály aláírását úgy hitelesítsék, hogy emellett tanúi minőségüket is feltüntetik. A tanú aláírásával szemben tehát nem az a követelmény, hogy megfeleljen az aláírás szokásos módjának, hanem az, hogy a tanú azt szokásosan alkalmazza, s ily módon külön bizonyítás nélkül is megállapítható legyen a tanú kiléte.

Logikusnak és elfogadhatónak tűnik a Kúria érvelése – s Leszkoven is ezzel ért egyet a korábbiakban már hivatkozott tanulmányában¹⁰ –, miszerint a Ptk. rendelkezéseiből nem lehet olyan következtetést levonni, hogy aláírásnak csupán az aláírás „szokásos módja” fogadható el, míg a többi, nem szokásos aláírás kellékhányossá tenné a végrendeletet. Továbbá, amennyiben egy aláírás nehezen vagy alig olvasható, ahogyan azt a fent hivatkozott elvi határozat is írta, biztosak lehetünk-e abban, hogy az valóban vezetéknevből és keresztnévből áll?

⁷ Pfv.II.20.376/2008.sz., közzétéve BDT 2009.2045. sz. alatt

⁸ I.d. a Legfelsőbb Bíróság Pfv.V.21.822/1997. sz., Pfv.II.20.248./2001. sz., Pfv.II.22.289/2006. sz., Pfv.II.20.670/2008. sz., valamint BH 2010. 247. sz. alatt közzétett határozatait.

⁹ Pfv.I.21.862/2011.

¹⁰ LESZKOVEN i.m. 7. o.

A jogegységi határozat szerint a bírói gyakorlatnak kell kialakítania, hogy mi fogadható el aláírásként. A Kúria továbbá úgy fogalmaz, hogy rendező elvként azt kell tekinteni, hogy a szavaknak a mindennapi életben elfogadott, általános jelentéséből kiindulva, manapság élő, átlagos szókinccsel és nyelvi ismeretekkel rendelkező ember számára mit jelent az aláírás kifejezés. Eszerint lényeges eleme, hogy az közvetlenül az aláírótól származzon. Emellett történetileg az a jellemző, hogy az aláírás vezetéknevből és keresztnévből áll. Ennek eredményeként mindenki rendelkezik egy egyéni jellemző, „szokásos aláírással”, amely az általa kialakított aláírás képét jelenti. Az írásképpel kapcsolatban a Kúria kifejtette továbbá, hogy a tanú akkor tesz eleget a követelményeknek, ha az okiratot a rá jellemző, általa rendszeresen alkalmazott, szokásos névformát és írásképet tartalmazó aláírásával látja el, amelynek legalább annyira kell olvashatónak lennie, hogy a tanú személye kideríthető legyen. Ezt a szigorú szabályt azonban enyhíteni látszik a testület azzal, hogy amennyiben a tanú aláírása olvashatatlan, ezt ellensúlyozza, ha emellett nevét olvashatóan feltünteti.

Úgy véljük, ez az enyhítés logikus, hiszen könnyen elképzelhető, sőt, a hétköznapi életben kifejezetten gyakori, hogy az adott személy által nap mint nap használt „szokásos aláírásból”, (vagyis amely rá jellemző) egyáltalán nem olvasható ki a neve. Ilyen esetben méltánytalan lenne, ha az aláírás olvashatatlansága önmagában a végrendelet érvénytelenségét eredményezné.

A jogegységi határozat ugyanakkor leszögezi, hogy a favor testamenti elve nem terjeszthető ki a tanúk aláírásának értelmezésére, mivel az olyan kötelező kelléke az allográf végrendeletnek, amelynek hiánya nem orvosolható az örökhatározó szándékának és akaratának elemzésével. Ehhez a kogens szabályhoz tartozik a Kúria azon érvelése, mely szerint a tanú aláírását sem az ügyvéd ellenjegyzése, sem pedig az örökhatározó szóbeli nyilatkozata nem pótolja.

A Kúria a jogegységi határozatban a korábbi joggyakorlattal szemben megállapította, hogy a tanúnak az okiratot nem szokásos aláírással, hanem a rá jellemző, általa használt aláírással kell aláírnia, amelyet viszont sem neve kezdőbetűjének feltüntetése, sem olvashatatlan írásjel vagy a tanú ügyvédi bélyegzőjének használata nem pótol. A tanú személyének emellett magából az okiratból megállapíthatónak kell lennie.

Záró gondolatok

Mint látható, a Kúria az évek óta zajló, az örökhatározói, illetőleg a tanúkenti aláírást övező vitákat kívánta lezárni, amikor 2012 folyamán meghozta az imént ismertetett jogegységi határozatát, s ezzel egyúttal el kívánt térni a korábbi, gyakorlatilag 2006 óta kialakulóban lévő bírói gyakorlattól.

Jogosan merülhet fel a kérdés: van-e létjogosultsága egy új, ilyen klasszikus polgári jogi témát érintő polgári jogegységi határozatnak, miközben az új Polgári Törvénykönyv kodifikációja már éppen a finisbe érkezett? Szükséges-e, hogy a legfőbb bírói testület szabjon irányvonalat, noha jelen pillanatban a kérdés még akár normatív szinten is rendezhető lenne?

A feltett kérdésekre csak igenlő válasz adható, hiszen az új Ptk. T/7971. számú törvényjavaslatának 7:17. §-a a hatályos Ptk.-nak az írásbeli magánvégrendelet alakiságára vonatkozó szakaszát átveszi, s nem ad további pontosítást sem az aláírás fogalmát, sem pedig annak mikéntjét illetően. Minthogy tehát az adott rendelkezést illetően a jövőben normatív szintű változás nem várható, indokolt, hogy a kapcsolódó bizonytalan kérdések legalább a Kúria iránymutatásai nyomán némi pontosítást nyerjenek.

A HÁZASSÁG FOGALMÁNAK TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE

Tanulmányomban a házasság fogalmi elemeinek változását a házasság felbontása vonatkozásában vizsgálom, annak érdekében, hogy feltárjam a házasság és annak bírói úton való megszüntetésének jogi szabályozásának összefüggéseit.

A házasság fogalmának történeti fejlődése

Míg a házasság fogalma az elmúlt évtizedekben jelentős változáson ment keresztül a hazai és az európai jogalkotásban, az egyes országok tendenciái eltérőek. A házasság fogalmát az 1894 évi XXXI. tc. (a továbbiakban: Ht.) nem definiálta, azonban az állam, mint a házasság intézményét védendő kiemelkedő érdeket szem előtt tartva, a házasságkötésnek, a házastársak jogainak és kötelezettségeinek, valamint az érvénytelenségi okok szabályainak megalkotásával a házasság jogi alapfeltételeit teremtette meg. A Ht. megalkotta a házasság intézményének máig ható belső, anyagi tartalmát, és külső formáját, a házasság megkötésének eljárását.

A Ht. a házasságkötés vonatkozásában a korábbi természeti rendet elfogadva megtartotta a házasságkötés alaptételeit, megteremtett egy olyan eljárási rendet, melyek minimális feltételeinek betartásához fűződhetnek az érvényes házasság jogkövetkezményei. Az érvényes házasság létrejöttének anyagi feltételei között első helyen állt, hogy házasságot kizárólag férfi és nő köthetett, így egyértelműen kizárta az azonos neműek házasságát.² Ebből az is következik, hogy házasság csak két ember között jöhetett létre, vagyis a Ht. nem ismerte el a többnejűséget, vagy többférjűséget.

További anyagi jogi feltétele az érvényes házasság létrejöttének, hogy azt a felek egyező akaratnyilvánítással, szabad beleegyezés alapján kössék, mely csak akkor lehetséges, ha a fél birtokában van ítéloképességének, nyilatkozatai jogkövetkezményeinek, azaz a fél teljesen cselekvőképes. A szabad beleegyezés azt is magában foglalja, hogy a felek házasságkötési nyilatkozatukat nem köthetik sem időbeli, sem más feltételhez.

A harmadik – igaz, feltételes – követelménye a házassági kötelék létrejöttének, annak „elhálása” volt.³ Ugyanakkor megállapítható, hogy 1894-től kezdődően a házasság

fogalmának eljárási alaptétele lett a házasságnak a polgári tisztségviselő előtti megkötése.

A házasság Ht. által felállított fogalmának lényeges eleme az állandóság is, mivel a házasság kizárólag a házastárs halálával, vagy annak – szűk körben lehetséges – felbontásával szűnhetett meg, így mindenféleképpen állandó életviszonynak volt tekinthető.

Összegezve a fent előadottakat a Ht. által felállított fogalom szerint a házasság jogilag akkor létesült, ha különböző nemű, cselekvőképes két személy, egyező akarat, sem feltételhez, sem időhöz nem kötötten kijelentette az állam által szabályozott formák mellett, az illetékes polgári tisztségviselő előtt, hogy egymással házasságot kötnek.⁴

Hazai jogalkotásunkban a házasság fogalmának fentiek szerinti megalkotása óta a házasság belső viszonyaiban, a házastársak egymáshoz fűződő jogaiban és kötelezettségeiben következett be változás. Tekintettel arra, hogy a Ht. nem foglalta magában a házassági vagyonjogi szabályait, és nem született egységes polgári jogi kódex sem, így a házastársak egymáshoz való viszonyát, jogait és köteleztségeiket jórészt a korábbi szokásjog tartalmazta. Ez alapján annak ellenére, hogy a házasság a felek egyező, befolyásmentes akarat-elhatározásával jött létre, a házastársak a házastársi kapcsolatban nem voltak egyenlőek. Így megmaradt a férj főhatalma a felesége és a gyermeke felett, különösen a családi vagyon feletti rendelkezés és kezelése körében.

Az alkotmányos védelem megteremtésével átalakuló fogalom

Ezzel szakított az 1949. évi XX. törvény, amikor kimondta⁵ a nők és férfiak egyenjogúságának, valamint a házasság és a család intézményének a védelmét.⁶ Ezzel emelték először alkotmányos védelem alá a házasság intézményét, mely alkotmányos védelem később csak erősödött 1972-ben azáltal, hogy a házasság intézményének védelme az Alkotmány I. fejezetébe került, ellensúlyozni próbálva a társadalmi változásokat. Azonban a házasság alkotmányos jogfogalmát nem határozta meg.

Az Alkotmány elfogadásának évében *Nizsalovszky Endre* az alábbiak szerint határozta meg a házasság fogalmát: „a házasság egy férfi és egy nő között a törvényben megszabott alakszerűségeknek megfelelően létrejött szerződéssel keletkező az a jogviszony, amelynél fogva a szerződő felek feltétel kikötésével vagy időhatározással nem korlátozható

¹ Dr. Nagy Andrea PhD. ügyvéd, egyetemi adjunktus, ME-ÁJK Polgári Eljárásjogi Tanszék.

² Látszik, hogy ez nem csak a jelenben felmerülő kérdés, mivel már a Ht. elfogadásakor számos jogelméleti munka hangsúlyozza ki a házasságkötés ezen elemi feltételét. Ld.: TÓTH Gáspár: *A magyar házassági jog rendszeres kézikönyve*, Eggenberger-féle könyvkereskedés, Budapest 1896. 11. o.

³ Azért feltételes, mert érvénytelenségi okként lehetett erre a hiányra hivatkozni, de csak akkor, ha a másik fél a házasság megkötésekor nem tudta, hogy házastársával az együttélés lehetetlen.

⁴ TÓTH i.m. 12. o.

⁵ Alkotmány 50. § (1) bekezdése. Hatályos 1972. április 25-ig.

⁶ Alkotmány 51. §. Hatályos 1972. április 25-ig.

időtartamra, életközösség folytatására vannak kötelezve, oly módon, hogy e jogviszonyuk fennállása alatt harmadik személy irányában hasonló jogviszonyra nem léphetnek.⁷

A házasság intézményének védelme nem a konkrét házasságok védelmének, – így a válások megakadályozásának – állami kötelezettségét jelenti, azonban a házasságok jogi és tényleges stabilitása alkotmányos érték.⁸

A házassági jog részletes szabályait az 1952. évi családjogi kódex alkotta meg, már magában foglalva a házastársak jogainak és kötelezettségeinek tételeit is. A házasság fogalmát – hasonlóan az 1945 előtti tendenciákhoz – a jogtudomány és a bírói gyakorlat dolgozta ki. A Legfelsőbb Bíróság 3. számú Irányelvében kimondta, hogy a szocialista erkölcsi felfogás szerint a házasság a szabad és egyenlő jogú férfinak és nőnek kölcsönös vonzalomra alapított, a családi kapcsolat alapját alkotó jogilag szabályozott tartós közössége. Ez alapján a házasság egy férfi és egy nő egyenjogú, szabad, önkéntes szövetsége, amely családot létesít, házastársi jogokat és kötelezettségeket keletkeztet, és amely a törvényben meghatározott szabályok megtartásával jött létre.⁹

A hangsúly – a korábbiakhoz képest – a felek egyenjogúságára helyeződött át, kihangsúlyozva az érzelmi kötelék szerepét, a házasság céljaként a család létesítésének megjelölése mellett. A házasság akként való meghatározása, hogy az a házastársak önkéntes, szabad szövetsége, háttérbe szorította a házasság szerződéses jellegét, elutasítva a vagyoni jogi érdekek mentén való házasságkötést.¹⁰

A házasság fogalma tovább formálódott az elmúlt évtizedekben, részben azáltal, hogy a rendszerváltozást követően a házasságot nem a „szocialista erkölcsi felfogás” szerint határozták meg.

A jogirodalomban ma sem alakult ki egységes álláspont a házasság fogalmának meghatározásában, a fogalom körét egyes szerzők tágabban, mások szűkebben határozzák meg. Az eltérések egyrészt az életközösség tartósságának a megjelölésében, illetőleg az akaratszabadság kihangsúlyozásában lehetnek fel.

A házasság egy férfi és egy nő között, az arra kijelölt állami hatóság előtt személyesen tett és kölcsönös, kifejezett nyilatkozattal létrejövő kötelék, amely a törvényben meghatározott személyi és vagyoni joghatásokkal jár. Célja, – általában – tartós életközösség létrehozása és a családalapítás.¹¹ Ebben a definícióban két problémát látok. Egyrészt a házassági

szabályozásban nem számol a lehetőséggel, hogy a felek a Csjt.-től eltérő módon szabályozzák a házastársi vagyoni viszonyait. Másrészt álláspontom szerint a házasságnak elengedhetetlen eleme, céljának a tartós életközösség fenntartásának a kimondása.

A házasságnak viszonylag leegyszerűsített fogalmát adja Szeibert Orsolya, aki a házasságot a férfi és a nő közötti olyan szabad szövetségnek tekinti, amely jogszabály által meghatározott módon jön létre, és amelyhez a jogszabály által megjelölt jogok és kötelezettségek kapcsolódnak.¹² Ez a meghatározás éppen a letisztultsága miatt nem alkalmas a házasság meghatározására, mivel éppúgy ráillik az élettársi kapcsolatra, mint a házasságra, és nem tartalmazza a házasság intézményesített jegyeit.

A házasság szövetségi jellegét emeli ki Hegedűs Andrea is, mikor a házasságot egy férfi és egy nő szabad, önkéntes szövetségként határozza meg, mely házastársi jogokat és kötelezettségeket keletkeztet az egyenjogúság jegyében, melyek célja önálló család alapítása, és a törvény által meghatározott alaki követelmények megtartásával jön létre.¹³

Teljes mértékben a házasság jelenleg is érvényes definíciójaként tartom elfogadhatónak az alábbi meghatározást, mely szerint a házasság egy férfi és egy nő házassági életközösséget létrehozó kapcsolata, amely a házasság megkötésével családot létesít, házastársi jogokat és kötelezettségeket keletkeztet, és amely a törvényben meghatározott szabályok megtartásával jön létre.¹⁴ E fogalom meghatározásból hiányzik a kölcsönös érzelmeken alapuló jelző tekintettel arra, hogy házasság létrejöttéhez ez nem feltétlenül szükséges. Ugyanakkor ellentétben az előző meghatározással, a házasságban élő feleket már családnak tekinti, és nem csak alkalmasnak a család létrehozására.

A fenti fogalmak összehasonlításakor az alábbi közös elemeket találhatjuk. A házasság intézménye monogám, és csak férfi és nő között jöhet létre. A házasság további fogalmi eleme az életközösség létrehozása. Jellemzően csak meghatározott állami eljárási rend keretei között jön létre, azonban ekkor számos joghatást vált ki, házastársi jogokat és kötelezettségeket keletkeztet.

A házasság fogalma és védelme a nemzetközi egyezmények tükrében

A házasság intézményének a védelmét az Alkotmányon túlmenően egyes nemzetközi egyezmények is kiemelik. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata deklarálta a családhoz, a házassághoz való jogot, kimondva, hogy a férfiak és a nők szabadon (fajra, nemzetiségre, vallásra tekintet nélkül) köthetnek házasságot fejlett koruk elérését követően, és

⁷ NIZSALOVSZKY Endre: *Magyar családi jog* MEFESZ Jogászskör kiadása Budapest, 1949. 22. o.

⁸ SCHANDA Balázs: *A házasság intézményének védelme a magyar alkotmányjogban*. Elhangzott a PPKE JÁK 2008. május 14-én megtartott „A házasság intézményének védelme egykor és ma” című konferencián. A házasság védelme érdekében új – bár Magyarország szempontjából vitatható - utakat mutat be SCHANDA Balázs és MOLNÁR Sarolta *A házasság védelme és a családjog – egy amerikai kísérlet tanúságai* c. cikkében (Családi Jog X. évfolyam 1. szám, 2012. március 28.-32. o.).

⁹ PAP Tibor: *Magyar családi jog*; Tankönyvkiadó, Budapest, 1966. 73. o.

¹⁰ SZIGLIGETI Viktor – BACSÓ Jenő (szerk.): *A családjogi törvény magyarázata*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1971. 33. o.

¹¹ ERDŐS Katalin: *A házasságkötés*; In: KÖRÖS András (szerk.): *A családjog kézikönyve* I. kötet, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2000., 21. o.

¹² SZEIBERT Orsolya: *Házasság – Házasságon kívüli partnerkapcsolat – család a nemzetközi emberi jogi egyezmények, az Alkotmány és az alkotmánybírói gyakorlat tükrében*. In: SAJÓ András (szerk.): *Alkotmányosság a magánjogban*; Complex kiadó Budapest, 2006. 245. o.

¹³ Hegedűs. im. 33. o.

¹⁴ FILÓ Erika: *A házassági jog*; In: CSIKY Ottó – FILÓ Erika: *Magyar családjog* 2. átdolgozott kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 2003., 40. o.

egyenlő jogaik vannak a házasság tartama alatt és a házasság felbontása tekintetében.¹⁵ A család és ezzel együtt a házasság védelme biztosításának a szükségességéről rendelkezik a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya is. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye is biztosítja a házasságkötéshez való jogot és a házastársak egyenjogúságát.¹⁶ Az Egyezményen alapuló bírósági gyakorlat a házasságnak kiemelkedő jelentőséget tulajdonít a többi párkapcsolati formához képest, és védi annak intézményét, megállapítva, hogy házasság két, egymástól eltérő nemű személy között jöhet létre.¹⁷ A Bíróság 2006-ban még arra az álláspontra helyezkedett, hogy annak ellenére, hogy egyes államok joga elismeri az egyneműek házasságát, az azonos neműek házasságkötési joga nem vezethető le az Egyezmény által garantált jogok értelmezéséből, így a Bíróság jogvédelme kizárt e körben.¹⁸

A házastársak fogalma azonban a gyakorlatban az elmúlt évtizedben jelentős változáson ment keresztül. Az időközben bekövetkezett szemléletváltozásra tekintettel a házasság fogalmának dinamikus értelmezésével elfogadta az azonos neműek házasságkötését,¹⁹ odáig menve, hogy 2010-ben kimondta, hogy házasságkötéshez való jog nemcsak a külön-neműeket, hanem az azonos neműeket is megillette.²⁰

Az Európai Unió Alapjogi Chartája – tekintettel az Unión belül fennálló nemzeti szabályozásbeli különbségekre – csak annyit mond ki, hogy: „A házasságkötéshez és a családalapításhoz való jogot, az e jogok gyakorlását szabályozó nemzeti törvények szerint, biztosítani kell.”²¹ A Charta tehát nem tiltja meg az azonos neműek házasságkötését, de számukra házasságkötéshez való jogot sem biztosít, a megoldást a nemzeti jogrendszerekre bízta.

Az Európai Bíróság gyakorlata a házasság fogalmának meghatározásában nem túl kiforrott. Azonban annyi mindenesetre leszögezhető, hogy az elmúlt években – tekintettel a tagállamok szabályozásának változásaira –, a házasságot már nem egyértelműen egy férfi és egy nő kapcsolataként határozza meg.²²

A házasság védelmét fejlesztő alkotmánybírószági határozatok

A házasság intézménye védelmének megvalósításában, és új tartalommal való megtöltésében kiemelkedő szerepe volt és van az Alkotmánybíróságnak, amely számos határozatával fejlesztette tovább az alkotmányos védelmet.

Az Alkotmánybíróság már 1990-ben kimondta, hogy a társadalmat alkotó polgárok legalapvetőbb és legtermészetesebb közössége a házasság és a család, melynek védelme a jogalkotási eljárásra is kötelezettségeket tartalmaz, ezért a házasságról, a családról és a gyámságról szóló törvény módosítása alkotmányerejű törvény meghozatalát igényli.²³

A házasság intézményének alkotmányos védelme körében az AB kifejtette, hogy az Alkotmány garantálja a házasságkötés szabadságát, melyet az önrendelkezési jog részének tekint.²⁴

Már az 1990-es évek elején megjelent a házasság hagyományos fogalmának védelme az AB jogfejlesztő tevékenységében, mikor az élettársi kapcsolattal párhuzamba állítva, ott megengedte, de a házasság intézményénél egyértelműen kizárta az azonos neműek ilyen jellegű intézményesített kapcsolatát. Indokolása szerint, a házasság intézménye kultúránkban és jogunkban is hagyományosan férfi és nő életközössége. Ez az életközösség tipikusan közös gyermekek születését és a családban való felnevelését célozza amellet, hogy a házastársak kölcsönös gondoskodásban és támogatásban élésének is kerete.²⁵ A gyermekek nemzésére és szülésére való képesség nem fogalmi eleme és nem feltétele a házasságnak, de a házasság eredeti és tipikus rendeltetéséből folyóan a házastársak különleműsége igen. A házasság intézményét az állam arra tekintettel is részesíti alkotmányos védelemben, hogy elősegítse a házastársak számára a közös gyermekkel is rendelkező család alapítását. Ez a magyarázata annak, hogy az Alkotmány 15. §-a együtt említi a védelem két tárgyát a házasság és a család intézményét.²⁶

E döntését az AB többször is megerősítve, az azonos neműek közötti házasságkötésének engedélyezésére kiírt népszavazási kezdeményezés ügyében hozott határozatában megállapította, hogy a legfontosabb emberi jogi nemzetközi egyezmények szövegezéséből is az következik, hogy a házasságot férfi és nő életközösségeként fogják fel: a házasságkötés szabadságát a férfi és a nő jogaként határozzák meg. E határozatban kifejtett értelmezése szerint a házasság intézményét a férfi és nő életközösségeként védi az Alkotmány, ezért az Alkotmány tartalmi módosítását eredményezné az azonos neműek házasságkötésének lehetővé tétele kérdésében

¹⁵ Többek között e hivatkozással semmisítette meg az Alkotmánybíróság azon jogszabályi rendelkezést, mely a fegyveres erők testületébe tartozó házasulandó házasságkötését előzetes engedélyhez kötötte. (22/1992. (IV.10.) AB. hat.)

¹⁶ 12. cikk: A házasságkötési korhatárt elért férfiaknak és nőknek joguk van a házasságkötésre és a családalapításra, az e jog gyakorlását szabályozó hazai törvények szerint.

¹⁷ GRÁD András: *A Strasbourgi emberi jogi bíróságról kézikönyv*; Strasbourg Bt Budapest, 2005. 382. o.

¹⁸ R. and F. v. The United Kingdom 35748/05., Decision of 28 November 2006.

¹⁹ HALMAI – POLGÁRI – SÓLYOM – UITY - VERMAN: *Távol Európától. Kiemelt védelem alacsony színvonalon* Fundamentum 2009. 1. szám 99. o.

²⁰ Schalk and Kopf v. Austria 30141/04., Judgement of 24 June 2010.

²¹ Európai Unió Alapjogi Charta 9. cikk.

²² A D. és Svéd Királyság v. az Európai Unió Tanácsa ügyben (C-122/99 és C-125/99 egyesített ügyek) az Európai Közösségek Bírósága 2001-ben még kimondta, hogy a tagállamok által általánosan elfogadott definíció szerint a házasság fogalma két különemű ember unióját jelenti.

²³ 4/1990. (III.04.) AB határozat

²⁴ 22/1992. (IV.10.) AB határozat és ld. 23/1993. (IV.15.) AB határozatot.

²⁵ A házasság és a család intézményének összefonódását hangsúlyozza a 18/2001 (VI.01.) AB határozat is, mely hivatkozik arra, hogy a gyermek születésének elősegítése mesterséges vagy művi beavatkozás útján olyan esetekben, amikor a házaspárnak természetes úton nem lehet gyermeke, erősíti a házasság intézményét, és lehetővé teszi a tulajdonképpeni család (a gyermekkel bíró házaspárok) létrejöttét.

²⁶ 14/1995. (III.13.) AB határozat.

tartandó népszavazás.²⁷ Lényegében ezen indokok alapján utasította el az AB a poligámiára irányuló népszavazási kezdeményezést is.²⁸

A házasság intézményesített védelmét az AB legmarkánsabban a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló törvény²⁹ részleges alkotmányellenessé nyilvánításakor fogalmazta meg. Az AB. kihangsúlyozta, hogy a párválasztás szabadsága, a házasságkötés, valamint a családalapítás joga, és a házasság, mint társadalmi intézmény védelmére vonatkozó alkotmányi kötelezettség szoros összefüggésben állnak.

Az állam kötelezettsége a házasságkötéshez való jog biztosítása körében elsősorban és minimálisan arra terjed ki, hogy a házasságkötés és családalapítás feltételeit, jogi kerekeit megteremtse. Ebből következően a jogalkotó a házasság intézményét nem szüntetheti meg, a házasságkötést nem teheti lehetetlenné, és a házasság esetleges feltételeit, akadályait is rendkívüli körülménnyel kell meghatározni.

Azonban az állam nem teremthet olyan törvényi helyzetet sem, amely a házaspárokat összességében hátrányosabb helyzetbe hozza a nem házas személyekkel, párokkal szemben, hanem éppen ellenkezőleg olyan jogi környezetet kell teremteni, amely arra ösztönzi polgárait, hogy a lehetséges együttélési formák közül a házasságot válasszák és családot alapítsanak. A határozat elvi éllel állapította meg, hogy a jogalkotó a házasságot a versengő életmodellekkel szemben csak úgy tudja hatékonyan védeni, ha az attól eltérő modelleket valóban eltérően is szabályozza. Ugyanakkor az AB. azt is megállapította, hogy az Alkotmányból nem a házassági kötelek, mint együttélési forma „egyedüli,” kizárólagos, hanem a „különös” kiemelt, alkotmányos szintű védelme vezethető le, vagyis az alaptörvény nem zárja ki más, a házasságtól eltérő párkapcsolatok törvényi szintű oltalmát, azonban ezek joghatásainak eltérőnek kell lennie.

A bejegyzett élettársi kapcsolat eredeti szabályozásának problémája abban állt,³⁰ hogy az „quasi házassággá” és valódi családjogi intézménnyé vált volna, ezáltal a házasságot megillető jogok a bejegyzett élettársakat is megillették, ezzel párhuzamosan pedig a házastársakat terhelő kötelesek is terhelték volna. Általános jelleggel a bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásai azonosakká váltak volna a házasságéval. Az AB. álláspontja szerint a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat között kifejezetten fenntartott különbségek egyike sem volt releváns. Ezáltal a jogalkotó által választott jogi megoldás következtében a férfi és nő házasságának valódi konkurenciát jelentett volna a bejegyzett élettársi kapcsolat.

Az Alkotmány alapján a házasságot tartalmi jellemzői tekintetében is – nemcsak az elnevezésében – valóságos védelem illeti meg. Az Alkotmány a legmagasabb szintű jogforrás a jogrendszerben, törvényi szinten tehát nem lehet alkotmányos intézményekkel azonos, új intézményeket létrehozni.³¹

Ezzel ellentétes és egyszemélyes álláspontot fejtett ki Bragyova András a határozathoz fűzött különvéleményében. Megállapította – mellyel egyetérthetünk –, hogy az alkotmány házasságfogalma a társadalom házasságról alkotott felfogását tükrözi, azaz a házasság alkotmányos védelme a mindenkori társadalmi erkölcs szerinti házasság intézményi biztosítója. Ebből következik, hogy a házasság alkotmányos fogalma változhat, sőt változnia kell, ha a társadalomban uralkodóan elfogadott házasság és családfelfogás megváltozik, melynek követése a törvényhozó feladata. Véleménye szerint a házasság alkotmányos védelme nem lehet államcél, mivel az államnak egyenlően kell kezelnie a házasság mellett döntő és a házasságot kötni nem kívánó, esetleg házasságot nem is tudó polgárait. Az egyenlőség pedig kizárja a házasság intézményének jogi eszközökkel történő ráerőltetését vagy kedvezményekkel való ösztönzését is. Ez azonban a házasság alkotmányos intézményesített védelmét szüntetheti meg, mely ellentétes az elmúlt évtizedek tendenciáival.

Ugyanakkor – Bragyova Andrásal ellentétben – álláspontom szerint vannak olyan alkotmányos alapjogok és intézmények, melyek fennállása és védelme nem függhet a társadalom többségének pillanatnyi értékítéletétől, és ezen védendő intézmények közé tartozik a házasság is.

Áttekintve az alkotmánybírói határozatokat megállapítható, hogy az AB. kialakult, töretlen és változatlan álláspontja, hogy a házasság intézményének védelme nem egyeztethető össze az azonos neműek házasságával.³²

²⁷ 65/2007. (X.18.) AB. határozat

²⁸ 75/2007. (X.19.) AB. határozat

²⁹ 2007. évi CLXXXIV. törvény

³⁰ A bejegyzett élettársi kapcsolat alkotmányos problémát csak különböző nemű élettársaknál vehet fel, mivel azonos nemű személyek házasságot nem köthetnek, így nem is válhat az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolata a házasság „konkurenciájává.”

³¹ 154/2008. (XII. 17.) AB határozat: e határozattal részletesen foglalkozik JAKAB András: *Az Alkotmánybírói határozata a bejegyzett élettársi kapcsolatról – A házasság védelme és a jogbiztonság című munkájában*; In: JeMa 2010/2. 9.-16. o.

³² Az Alkotmánybírói határozat elveinek alapján az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottsága 2007. november 6-ai ülésén utasította el az azonos neműek házasságkötését megengedő törvényjavaslatot, melyet ezt követően nem is vettek elő újra. Ld.: Hámori Antal: *Az azonos neműek házasságáról szóló törvényjavaslat alkotmány-jogi reflexiója*; www.vigilia.hu letöltés dátuma: 2011.11.12.

Azonos neműek házassága, élettársi kapcsolata külföldön

Számos európai országban az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatán túlmenően az azonos neműek házasságát is lehetővé tették.³³ Először Hollandiában engedélyezték az azonos neműek számára a házasságkötést 2001. április 1-jén, mely lassú, de szerteágazó növekedést indított el nemcsak Európában, hanem az Európán kívüli országokban is. Jelenleg 9 európai országban, és 3 Európán kívüli országban legalizálták az azonos neműek házasságkötését.³⁴

Az azonos neműek házasságkötése előtt a kaput a regisztrált élettársi kapcsolatok bevezetése tárta szélesre. Az azonos neműek közötti kapcsolat legalizálásával csökkent e párkapcsolati forma miatti társadalmi ellenállás. A bejegyzett élettársi kapcsolatok és a házasság joghatásai közötti különbségek csökkenésével vált bevezethetővé, és az adott országokban elfogadhatóvá az azonos neműek házasságkötése.

Azt is ki kell emelni, hogy általában azon országokban, ahol megengedett az azonos neműek házasságkötése, joghatásában általában a különeműek házasságával egyezik meg, azonban bizonyos kérdésekben a bejegyzett élettársi kapcsolathoz hasonlít. Mindkét házasságnál megegyeznek a házasságkötésre, a házastársak jogaira és kötelezettségeire, a házasság vagyoni jogi hatásaira és az öröklési joghatásaira teljesítéssel azonos szabályok vonatkoznak. Eltérő joghatások érvényesülnek Belgiumban³⁵ és Svédországban, ahol az azonos neműek házassága apasági vélelmet nem keletkeztet.³⁶

Ez a folyamat ugyanakkor megtorpanni látszik például az USA-ban, ahol 1996-ban szövetségi törvényt fogadtak el a házasság védelméről – Defense of Marriage Act –, amely a házasságot egy férfi és egy nő kapcsolataként határozza meg. Jelenleg több mint húsz szövetségi állam alkotmánya kifejezetten tiltja az azonos neműek házasságának elismerését. Ezek sorába lépett 2008. november 4-én Kalifornia, ahol népszavazás kiegészítette az alkotmányt azzal, hogy „házasságot csak egy férfi és egy nő köthet” és ezzel megsemmisítette az azonos neműek házasságkötésének fél évvel korábbi, a Kaliforniai Legfelsőbb Bíróság általi engedélyezését.

A fentiek alapján nem lehet egyértelműen megállapítani azt, hogy a haladás útja, és az Európai Unió kívánalma lenne az azonos neműek házasságának legitimálása. Az Alaptörvény házasság-definíciója

Mindenesetre Magyarország Alaptörvénye³⁷ továbbra is kiáll a házasság intézményének védelme mellett, melyet, mint férfi és nő közötti, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget határoz meg.³⁸ Ezzel megalkotta az Alaptörvény a házasság első alkotmányban foglalt definícióját, továbbra is elzárva az azonos neműeket a házasságkötés lehetőségétől.

Azonban ez a meghatározás pontatlan és elnagyolt. Nem tartalmazza a házasság megkötésének módjára való utalást, így az Alaptörvény alapján akár az egyházi szertartást is önálló házasságkötési formának tekinthetnénk. Ugyanakkor ez a házasságfogalom neutrálisnak tekinthető, mivel semmilyen pozitív tartalommal nem tölti meg a fogalmat. Nem emeli ki, hogy a házasság célja a felek tartós együttélése.

Az Alaptörvény definíciója csak a korábban meghozott alkotmánybírói döntésekkel összhangban értelmezve érheti el a szándékolt jogalkotói hatást.

A házasság intézményével együtt az Alaptörvény védi a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját. A család és a házasság intézményének fontosságát azzal is hangsúlyozza, hogy az Alaptörvény első fejezetében, az „Alapvetések” közé helyezte, és szabályozását sarkalatos törvényekre bízta.

³³ Ld. bővebben: Ian Curry-Sumner: Same-sex relationships in Europe: trends towards tolerance? In: Vol.3, No. 2. (2011) Amsterdam Law Forum 43.-60. o.

³⁴ Többek között 2003-ban Belgium, 2005-ben Spanyolország, 2008-ban Norvégia, 2009-ben Svédország, 2010-ben Izland, Portugália és 2013-ban Franciaország míg az Európán kívüli országok közül 2005-ben Kanada, 2006-ban Dél-Afrika, 2010-ben Argentína, és néhány (hat) Egyesült Államokbeli szövetségi állam lépett be az azonos neműek házasságát megengedő országok közé.

³⁵ Belgiumban továbbra is csak a házasság, mint intézményesített párkapcsolati forma eredményezi a személyállapot megváltozását, és teremt a felek között kölcsönös támogatási kötelezettséget. Ezáltal a házasság intézményének továbbra is primátusa van, csak a házasság egyik tartalmi eleme, a felek személye változott meg.

³⁶ SZEIBERT Orsolya: Házasság és házasságon kívüli partnerkapcsolatok: élettársak és bejegyzett élettársak; In: Családi Jog VIII. évfolyam 2010. december 25.-31. o.

³⁷ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). Hatályos 2012. január 1-jétől.

³⁸ Magyarország Alaptörvénye L.) cikk (1) bekezdése.

A BIZTONSÁGOS SPORTTEVÉKENYSÉG FOLYTATÁSÁNAK ZÁLOGA

I. Bevezetés

A sporttevékenység sajátos „veszélyes üzemi” jellege miatt a sport civiljogának egyik legkiterjedtebb és legrégebbi területe a sportbiztosítás, de külön jogszabályi rendelkezéseket nem igényel az általános baleset- vagy vagyonbiztosításhoz képest.²

Sportoló az a természetes személy, aki sporttevékenységet végez. Sporttevékenység pedig meghatározott szabályok szerint a szabadidő eltöltéseként kötetlenül, vagy szervezett formában, illetve versenyszerűen végzett testedzés vagy szellemi sportágban kifejtett tevékenység, amely a fizikai erőnlét és a szellemi teljesítőképesség megtartását, fejlesztését célozza.³

Az általános sportolói fogalmon belül a legfontosabb a szabadidős sportoló, az amatőr sportoló, a versenyszerűen sportoló és a hivatásos sportoló megkülönböztetése.⁴ Hivatásos sportoló az a versenyző, aki jövedelemszerzési céllal foglalkozásszerűen folytat sporttevékenységet.⁵ A téma szempontjából elsősorban ez utóbbi kategória került előtérbe, amikor kormányzati szinten felmerült az egységes sportbiztosítás gondolata. A sportbiztosításra vonatkozóan több alternatív koncepció is elkészült. A tervek egységesen két alapelvre épülnek.

Egyrészt a jövőben a sportbiztosítás megléte – a sportorvosi engedélyekkel együttesen – a versenyengedély érvényességének feltétele kell, hogy legyen. Másrészt az elgondolások mindegyike hangsúlyos elemként kezeli az új sportbiztosítási rendszer bevezetésének és a magyar sportegészségügyi rendszer szervezeti átalakításának, fejlesztésének összehangolását.⁶ A verseny- és az utánpótlás sport szereplőinek elvárása a sportegészségüggyel szemben, hogy korszerű vizsgálatokkal segítse a sportolásra való alkalmasság megállapítását, a versenyszerűen sportolók tevékenységét gátló, vagy veszélyeztető egészségügyi kockázatok kizárását. A döntések meghozatalánál szem előtt kell tartani, hogy csakis stabil sportegészségügyi háttér mellett lehet hosszú távon

kellően hatékony a hazai utánpótlás-nevelési rendszer, és igazán sikeres a magyar élsport.⁷

II. Magánjogi felelősségbiztosítás és balesetbiztosítás

2.1. Felelősségbiztosítás általános kérdései a sport világában. Nézők és sportolók sportrendezvényen elszenvedett kárai.

A Polgári Törvénykönyv meghatározza, hogy biztosítási szerződés alapján a biztosító meghatározott jövőbeni esemény bekövetkeztétől függően bizonyos összegnek megfizetésére vagy más szolgáltatás teljesítésére, a biztosított, illetőleg a másik szerződő fél pedig díj fizetésére kötelezi magát.⁸ A felelősségbiztosítási szerződés alapján a biztosított követelheti, hogy a biztosító a szerződésben megállapított mértékben mentesítse őt olyan kár megtérítése alól, amelyért jogszabály szerint felelős és amelyet neki kellene megtéríteni a károsult részére. A károsult, a kárigényét a károkozó-biztosított ellen jogosult érvényesíteni, a biztosító ellen nem fordulhat.⁹ A hatályos sporttörvény meghatározza, hogy a szervező köteles a sportrendezvény résztvevői számára felelősségbiztosítást kötni. A felelősségbiztosítás meglétét a belépőjegy, bérleten és a beléptető pontoknál kihelyezett pályarendszabályokon is fel kell tüntetni.¹⁰

A sportbalesetek gyakran járnak személyi sérüléssel, amelyek természetszerűleg gyógykezelést tesznek szükségessé. A gyógykezelések sok esetben magas költséggel is járhatnak. Ezen költségek viselése tevékenységenként változó lehet. Sok esetben előfordul tehát, hogy a sportolókat valamilyen baleset éri verseny közben. A sérülések egy része a másik sportoló által okozottnak tekinthető. A polgári jog általános szabályai szerint: aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni.¹¹ Kár jellemzően személyi sérülés, technikai sportok esetében pedig e mellett vagyoni (dologi) kárként jelentkezik. Az esetekre alkalmazható a Ptk. azon szabálya, amely szerint alapesetben nem kell megtéríteni azt a kárt, amelyhez a károsult hozzájárulást adott. Természetesen a sportoló beleegyezése csak a sportág szabályainak betartása mellett esetleg általában előforduló szabálytalanságokkal okozott károokra vonatkozik, nem jelent beleegyezést a fel-

¹ Tóth Nikolett Ágnes doktorjelölt, oktatási referens, Belügyminisztérium, Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság

² SÁRKÖZY Tamás: Sportjog. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2010. 37. o.

³ A Sportról szóló 2004. évi I. törvény. 1.§ 1., 2. (Stv.)

⁴ SÁRKÖZY i.m. 105. o.

⁵ Stv. 1.§ 4.

⁶ Czene Attila, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium sportért felelős államtitkára <http://www.kormany.hu/hu/nemzeti-eroforras-miniszterium/sportert-elelos-allamtitkarsag/hirek/uj-sportbiztositasi-modell-keszul> letöltés időpontja: 2011. 04.30.

⁷ <http://www.kormany.hu/hu/nemzeti-eroforras-miniszterium/sportert-elelos-allamtitkarsag/hirek/uj-sport-biztositasi-modell-keszul> letöltés időpontja: 2011. 05.04.

⁸ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről 536.§ (1)

⁹ BIRÓ György (szerk.): Szerződési alaptípusok Novotni Kiadó, Miskolc. 2003., 273.-274. o.

¹⁰ Stv. 70. § (5) b), (6)

¹¹ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről 339. § (1)

róható károsításba.¹² Egy verseny, mérkőzés során bekövetkező eset kapcsán fontos vizsgálendő kérdés, hogy az adott sportág mérkőzéseinek, versenyeinek szokásos körén kívül esik-e, a szükségszerűen együtt járó károkozásokon túlmenően esetnek minősült-e, hiszen ez felelősségbiztosítási kérdés. Ez természetesen sportáganként változó, egy jobbegyenes egy boxmérkőzésen természetes esemény, míg kerékpárversenyen aligha elfogadható érvelés. Szintén fontos szempont, hogy az adott sportág szabályainak megfelelő játék közben történt-e az, amennyiben a szabályok megszegését jelentő magatartás eredményeként következett be az adott baleset, várhatóan nem mentesül a felelősség alól a szabályszegő sportoló.

Azonban a Sporttörvény az ellenfélnek okozott kár megtérítéséről nem szól, mivel az ilyen irányú felelősségvállalás, a szándékos, vagy véletlenül okozott károkozás szerencsére ritka és nehezen is bizonyítható, ezért nem alakult ki ilyen felelősségbiztosítási forma, hiszen a biztosítónak nem érdeke az, hogy azt a sportolót, aki szándékosan okoz sérülést, azt mentesítse, arról nem is beszélve, hogy ez a magatartás a Sport Etikai Kódexnek sem felel meg, amely meghatározza a fair play fogalmát: a fair play többet jelent a szabályok betartásánál. Magában foglalja a barátság eszméjét, mások tiszteletben tartását, valamint a megfelelő szellemben való játékot. A fair play gondolkodásmódot jelent, nem csupán viselkedési formát. A fair play a sport népszerűsítésének, fejlesztésének és magának a sporttevékenységnek lényeges és központi eleme. A fair play az egyén, a sportszervezet és az egész társadalom győzelmét jelenti.¹³

Valamennyi biztosítás a károk enyhítésére szolgál, tehát szükségtelenné teszi a fenti általános felelősségvállalást.

Roy Keane, a Manchester United játékosát egy Haaland nevű norvég játékos megsértette játék közben, majd Keane elégtételt vett a sérelemért: egyetlen rúgással minden szalag elszakadt Haaland jobb térdében és ezzel derékba törte a sportolói karrierjét, hiszen magas szinten már soha többé nem futballozhatott. Keane másfél évvel később megjelent önéletrajzi könyvében beismerte, hogy szándékosan okozta a sérülést: „Kivártam az alkalmat, ...megrúgtam. Nesze megkaptad” - írta a könyvben.¹⁴ Ehhez hasonló a labdarúgás történetében még soha nem fordult elő, hiszen szándékos okozott sérülést és évek múlva el is ismerte a felelősségét. Keane-t utólag öt mérkőzésre tiltotta el a futbalszövetség és megbüntette 150 ezer fontra.

2.2. Személyi sérülések kompenzálása a balesetbiztosítás által

A polgári jogon kívüli –tehát a szerződések jogán túlmenően– részletszabályokat a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény határozza meg.

¹² UJVÁRINÉ ANTAL Edit: Felelősségtan. Novotni. Miskolc, 2002. 57. o.

¹³ Az Európa Tanács Sportetikai Kódexe. Európa Tanács Információs Dokumentációs Központ, Budapest. 2003. 19., 20., 25. oldal

¹⁴ http://sportgeza.hu/futball/2008/09/25/labtores_elo_re_megfontolt_szandekkal/letoltés_időpontja:2011.11.06

(Fontos leszögezni, hogy a társadalombiztosítás nem e törvény hatálya alá tartozik.)

Az emberek bebiztosítják a házukat, az autójukat, egyéb vagyontárgyaikat, azonban az egészségüket, életüket nem minden esetben. Egy profi vagy akár egy amatőr sportoló esetében pedig ez nélkülözhetetlen, hiszen egy baleset vagy sérülés sok-sok év munkáját teheti tönkre, és ha valakit felkészületlenül ér, akkor a teljes pályafutása tönkre mehet a sportolónak. Ha egy sportoló profivá akar válni, nem kockáztathatja, hogy egy baleset tönkre tegye a sportolói pályafutását vagy az előtte álló sportsikereket. Fontos szempont, hogy legalább az egzisztenciális biztonsága megmaradjon. Sporttevékenység folytatása több sportágban az átlagosnál nagyobb kockázattal, sérülésveszéllyel jár. Ezért a nemzetközi sportéletben a sportbiztosítások széles választéka áll rendelkezésre. Magyarországon a sportbiztosítási piac nehezen alakult ki, bár az 1990-es évektől például a labdarúgásban határozott fejlődésnek indult. Éppen ezért különös tekintettel a labdarúgásra kiterjesztve elemzem szélesebb körben a témát.¹⁵

III. A sportbiztosítás magyar szabályozása

Egy 1995-ben megjelent tanulmány az alábbiak szerint jellemzi a sportbiztosítások szerepét a fejlett országokban: A sport és a szabadidő nagy üzletté vált. A biztosítók szempontjából megtévesztőnek bármely egyéb üzleti vállalkozásra jellemző kockázatot, valamint néhány speciálisat is. A sportbiztosítások egyre speciálisabbá válnak és jelentős szerepet játszanak szponzorálási megállapodások és prémizálási tervek létrejöttének elősegítésében.¹⁶ A magyar sportbiztosítás jelenlegi helyzete az alábbi jogszabályi rendelkezések mentén körvonalazható.

A kötelező egészségbiztosítás finanszírozását szolgáló egészségbiztosítási alaphoz történő finanszírozás címben¹⁷ az egészségbiztosítási törvényben nem szerepel a hivatásos sportolók sportegészségügyi ellátása. Így a kötelezően előírt egészségbiztosítási járulék megfizetésével a hivatásos sportoló nem szerez jogosultságot ezen ellátásokra. Ezért is különösen fontos az egységes sportbiztosítási rendszer bevezetése.

A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló¹⁸ törvény I. címe taxatív módon felsorolja a térítésmentesen igénybe vehető egészségügyi szolgáltatásokat: A biztosított a betegségek megelőzését és korai felismerését szolgáló egészségügyi szolgáltatások keretében az alábbi ellátásra jogosult: életkortól függetlenül sportegészségügyi vizsgálatokra, kivéve a hivatásos sportoló sportegészségügyi ellátását.¹⁹ A IV.

¹⁵ SÁRKÓZY 115. o.

¹⁶ LASSU Péter: Sportbiztosítás Magyarországon. Új lehetőségek a magyar biztosítási piacon. Budapest, 1996. III/ 1. o.

¹⁷ 43/1999. (III.3.) Korm. rendelet az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alaphoz történő finanszírozásának részletes szabályairól

¹⁸ 1997. évi LXXXIII. tv.

¹⁹ 1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól 10.§ (1) e)

címben találhatóak az egészségügyi szolgáltatások igénybevételeire vonatkozó közös rendelkezések, mely szerint: nem vehetők igénybe az E. Alap terhére: hivatásos sportolók sportegészségügyi ellátása.²⁰ További kizárt tevékenység az egészségbiztosítási alap finanszírozási köréből a különösen veszélyes (extrém) sportolás, szórakoztató-szabadidős tevékenység közben bekövetkezett baleset miatt szükségessé vált ellátások. Ezen tevékenységek körét külön rendelet határozza meg. A rendelet alapján extrém sportnak minősül például a vízisízés, a vadvízi evezés, az autóversenyzés, hőlégballonozás, de még a barlangászás is. Indokolt a lista figyelembe vétele szabadidős sportok választásakor is.

*A hatályos sporttörvény részleteiben nem foglalkozik tartalmilag a sportbiztosítással, bár néhány utaló szabályt mégis megállapít. A sportbiztosítás ugyanis a biztonságos sporttevékenység folytatásának számos sportágban elengedhetetlen feltétele.*²¹ A sportág jellegéhez igazodva a sportszövetség szabályzatban határozza meg, hogy mennyiben, illetve milyen versenyrendszer vagy verseny esetén írja elő a versenyengedély (rajtengedély) megszerzésének előfeltételéül a sportoló sporttevékenységével összefüggő biztosítást. A versenyengedély - ha külön jogszabály kivételt nem tesz - csak a sportegészségügyi ellenőrzés adatait tartalmazó dokumentummal (sportorvosi engedély) együtt érvényes.²² (Kormányrendelet rendelkezik a sportorvoslás szabályairól és a sportegészségügyi hálózatról. A rendelet hatálya kiterjed - többek között - a sportegészségügyi ellátásban részt vevő sportolóra és sportszakemberre.)²³

A rendelet alkalmazásában sportrendezvény az országos sportági szakszövetség vagy az országos sportági szövetség, illetve a sportszervezet által szervezett verseny, mérkőzés.²⁴ Az országos sportegészségügyi hálózat keretében kerül sor a versenyzők sportorvosi vizsgálatára, valamint a sportorvosi engedélyek kiadására.²⁵ Fontos momentum, hogy a versenyző köteles részt venni a sportorvosi vizsgálaton, hiszen versenyezni csak érvényes sportorvosi engedéllyel lehet - kivéve: biliárd, bridzs, darts, golf, modellezés, sakk sportágakban.

A hivatásos sport tekintetében az előbbiek során említett szabályt tovább szűkíti a Sporttörvény: A hivatásos sportolónak a munkaviszony keretében kifejtett sporttevékenysége során történt balesete üzemi balesetnek minősül. A munkáltató - amennyiben a sportszövetség szabályzata ezt előírja - köteles a hivatásos sportoló javára élet- és sportbalesetbiztosítást kötni.²⁶ A profiknál tehát ez esetben a sportoló élet- és vagyonbiztosítása kötelező és a sportszervezetnek kell a biztosító társasággal a biztosítási szerződést a sportoló javára megkötnie. Az életbiztosítási szerződésben a biztosító a biztosított halála, meghatározott életkorának elérése vagy egyéb, életében bekövetkező esemény esetére vállal

helytállási kötelezettséget. A balesetbiztosítási szerződésben a biztosítási eseményt a biztosított életében, akaratától függetlenül bekövetkező hirtelen fellépő olyan külső behatás, amely egy éven belül a biztosított halálát, állandó rokkantságát vagy időleges munkaképesség csökkenését idézi elő.²⁷ A hivatásos sportoló esetében ez utóbbi két eset fordul elő a leggyakrabban, hiszen a sportkarriert veszélyeztető baleset bárhol, bármikor bekövetkezhet és minden versenyszerűen sportolónak az a törekvése, hogy csökkentse a sérülések anyagi kihatásait.

Az amatőr sportoló esetében az élet- és balesetbiztosítási szerződés csak akkor kötelező, ha a szakszövetség ezt szabályzatában kifejezetten előírja- egyébként csak fakultatív lehetőség. A biztosítási szerződést továbbá, ha ezt kötelezővé teszik, az amatőr sportolónak kell megkötnie, ezen szerződés létrejötté ebben az esetben az amatőr versenyengedély kiadásának előfeltétele. Érdekesség, hogy a hatályos Sportról szóló törvény nem általában balesetbiztosításról, hanem kifejezetten sportbaleset-biztosításról rendelkezik.²⁸ A Sporttörvény alapján a sportág rendeltetészerű működése érdekében a szakszövetség köteles megalkotni- többek között- a verseny-szabályzatot.²⁹ A versenyszabályzatban kell rendelkezni a sportág jellegének megfelelően a sportolók élet-, sportbaleset- és vagyonbiztosításának rendszeréről.³⁰ Látható- az előző §-okhoz viszonyítva-, hogy az élet- és balesetbiztosítás mellett a sportszövetségnek- ha a sportág jellege olyan, pl.: motorsport- a vagyonbiztosításról is rendelkeznie kell. A vagyonbiztosítás a szerződésben szereplő vagyontárgyak épségben tartásához fűződő érdeken alapul, melyet csak az köthet, aki a vagyontárgy megóvásában érdekelt, vagy aki a szerződést az érdekelt javára köti.³¹ A nemzeti válogatott keretek tagjai felkészülésével és versenyztetésével kapcsolatban a sportolók élet-, baleset- és vagyonbiztosításáról a szövetség köteles gondoskodni.³² Mindezek gyakorlati megvalósulása az alábbiak szerint írható le.

4. Sportbiztosítási formák a gyakorlatban

4.1. Alapszintű sportbiztosítás (a biztosítási esemény és a biztosító minimálszolgáltatása)

A Nemzeti Sportszövetség úgynevezett csoportos balesetbiztosítási szerződést kötött a Nemzeti Sportszövetség által nyilvántartott sportági szakszövetségeknek az alapszerződés hatályba lépését követően amatőr és hivatásos versenyengedélyt kapott sportolói számára.³³ Az úgynevezett sportolói regisztrációs kártya mellé jár az alapszintű sportbiztosítás. A biztosítótársasággal kötött szerződés általános szerződési feltételei között megtalálható, hogy mi minősül balesetnek: a biztosított akaratán kívül hirtelen

²⁰ uo. 18. § (6) bek. f) pontja

²¹ SÁRKÓZY im. 114. oldal

²² Stv. 3.§ (4)

²³ 215/2004. (VII. 13.) Korm. rendelet a sportorvoslás szabályairól és a sportegészségügyi hálózatról 1.§ (1)

²⁴ uo. 1. § (2) bek.

²⁵ uo. 2. § (2) bek.

²⁶ Sporttv. 8.§ (5) bek.

²⁷ BÍRÓ im. 276.-277. o.

²⁸ SÁRKÓZY i.m.114.-115. o.

²⁹ Stv. 23. § (1.) a)

³⁰ Stv. 23.§ (3)

³¹ BÍRÓ i.m. 263., 272. o.

³² SÁRKÓZY i.m. 115. o.

³³ lásd: Melléklet-táblázatok

fellépő, olyan külső behatás, amelynek következtében a biztosított meghal, egészségkárosodást, illetve csonttörést vagy csontrepedést szenved, továbbá 28 napot meghaladó táppénzes állományba kerül. Nem minősül balesetnek a megemelés, a rándulás, a habituális ficam, a fagyás, a nap-szúrás, a hóguta, a rovarcsípés, a patológiás törés, a sportártalom, az arthrosyos törés. Nem tekinthető balesetnek az öngyilkosság vagy az öngyilkossági kísérlet még akkor sem, ha azt a biztosított tudatzavarban követte el. A biztosítási fedezet biztosítottanként, a Versenyengedély kiadásától a következő Versenyengedély kiadásáig, de legfeljebb 1 évig áll fenn.³⁴ (Természetesen az Általános szerződési feltételektől közös akarattal el is lehet térni.)

4.2. Speciális sportbiztosítás

A Hivatásos Labdarúgók Szervezete (HLSZ) 1990-es megalakulása óta elsődleges céljának tekinti a profi labdarúgók érdekeinek képviselését, sportolói pályájuk során felmerülő problémáik kezelését. A HLSZ a profi labdarúgók érdekeinek képviselője során megalapítása óta szorgalmazza egy, kimondottan a sportolók életpályájára tekintettel kialakított biztosítási csomag kidolgozását, aminek eredményeként közel két évtizede szerepel szolgáltatásai között a tagjaiknak nyújtott sportbiztosítás. A Hivatásos Labdarúgók Szervezete felismerte azt, hogy az az alpbiztosítás, amelyet Magyarországon a sportolók által kiváltott versenyengedélyek tartalmaznak, olyan alacsony a biztosítási díjuk, hogy a káresemény bekövetkezésével sem alkalmas arra, hogy akár töredékében pótolja egy hivatásos játékos jövedelem kiesését.

A biztosítási struktúrájuk legfontosabb elemei a következők: csoportos sportbiztosítás: az évek alatt szerzett tapasztalatok alapján mára egy olyan csoportos biztosítási formát dolgoztak ki, amelyben a lehető legkedvezőbb feltételek elérése érdekében a biztosító társasággal szerződő fél a játékosok helyett a több mint ezer tagot számláló **szövetség**, aminek eredményeként megvalósulhatott a biztosítási piacon elérhető legkedvezőbb feltételek inkorporálása. Ennek jelentősége abban áll, hogy ezáltal a biztosító társaság felé a profi labdarúgók a HLSZ közvetítésével egy nagy kockázatközösséget alkotva lépnek fel. A sportolói életpálya specificitásainak szem előtt tartásával a HLSZ élsportolói múlttal rendelkező biztosítási szakemberek segítségét felhasználva alakítja biztosítási csomagjait. A legfontosabb jellemzők: 24 órás biztosítási védelem, a biztosítási védelem nemzetközi jellege: a világ bármely részén bekövetkező káreseménnyel szemben véd, keresőképtelenség idejére szóló térítés a kórházi térítés mellett.

Jelen pillanatban két biztosító társaság, összesen négy biztosítási csomagja közül válogathatnak a sportolók. A játékos sérülése azonban nem csak magát a sportolót érinti hátrányosan, hanem az őt foglalkoztató szervezetet is. A biz-

tosítási csomagok a klubok számára is elérhetőek. Jelenleg két konstrukció áll rendelkezésre: amennyiben a klub 100 %-ban fedezi a biztosítás költségeit, úgy a klub döntése alapján alakul a kedvezményezetti státusz. A másik lehetőség szerint a játékos és a klub megosztja egymás között a biztosítás költségeit, ennek eredményeként a kedvezményezetti pozíció is megosztásra kerül.³⁵ Leggyakrabban azonban a HLSZ a szerződő fél, a biztosított és a díjfizető fél az amatőr és hivatásos sportoló, a kedvezményezett pedig az általa megjelölt személy/személyek.

A legnagyobb biztosítótársaságok ajánlatai között végzett összehasonlításaim eredményeképpen az alábbi következtésre jutottam. Amatőr szintű sport esetében szinte minden biztosítónál (akik ilyen területtel foglalkoznak) köthető bal-élet-, életbiztosítási szerződés. Fontos azonban megjegyezni, hogy a hagyományos balesetbiztosítás nem keverendő össze az utasbiztosítási szerződéssel. (belföldön, illetve külföldön művelt amatőr sport esetében). Az utasbiztosítás olyan, betegbiztosítási szolgáltatásokat is tartalmazó kombinált termék, melyeket a külföldre utazók részére fejlesztettek ki. Az utazási biztosítás sajátos kockázatviselést jelent a biztosítónak. Az utasbiztosítási szerződés egyszeri díjas, a biztosítási díja azonnal, egy összegben kell megfizetni. A biztosító által kiállított kötvény érvényessége az előre meghatározott utazási időtartamhoz igazodik. Az utasbiztosítást egyénileg megkötő magyar turista számos konstrukció közül választhat, amelyek nem csupán díjaikban, hanem a vállalt kockázatok és a biztosítási szolgáltatások értékhatárának meghatározásában is különböznek egymástól.³⁶

A hagyományos balesetbiztosítás szolgáltatásai többnyire a határon belüli szolgáltatásokra vannak kidolgozva, mert egy baleset során felmerülő egyéb költségeket a társadalombiztosítási szervek viselik, amennyiben e rendszerben biztosítottak vagyunk. A külföldi utazás alkalmával végzett amatőr sport tevékenységre az utasbiztosítás kiegészítve sportbiztosítással nyújt megnyugtató fedezetet. Amatőr szinten csak az úgynevezett extrém sportok vannak kizárva, vagy 50 - 100% pótdíjjal emelt biztosítási díj mellett a biztosító vállalja az extrém sport művelése közben elszenvedett balesetből eredő károkat a szerződésben részletezett mértékig. A hivatásos sportolóknak kötetlen baleset-életbiztosítási szerződés minden esetben egyedi, azaz tömegtermékként nem értékesíthető. Ezek között a szerződések között az azonosság és különbözőség vizsgálata során a biztosított, a tartam, biztosítási esemény, szolgáltatások, haláleseti térítés, rokkantság, baleseti járadék, csonttörés, díjak, elmaradt jövedelem, mentesülés, spotképtelenség szempontjából a következő információkhoz jutottam.

Amatőr szintű sportoló esetében a szerződések nagyon hasonlóak egymáshoz, szinte azonos biztosítási eseményekre, szolgáltatásokra terjednek ki. Balesetbiztosításról lévén szó nehéz különbséget, azonosságot keresni, mert minden termék tökéletesen személyre, egyénre szabható. Ez alatt azt

³⁴ https://www.axa.hu/static/axa_internet/sw/file/NSSZ_baleset_altalanos_szerzodesi_felt_AXA.pdf letöltés időpontja: 2011.05.06.

³⁵ www.hlsz.hu Letöltés időpontja: 2011-07-21

³⁶ www.medicalonline.hu/download.php?id=5677 90.o. letöltés időpontja: 2011. 07. 10.

kell érteni, hogy gyakorlatilag a szerződő pénztárcája szab határt a biztosító szolgáltatásainak, a biztosított események, a térítések összegének. Egy dolog, ami nincs ezekben a termékekben az a maradandó sérülés esetében az élethosszig járó járadék. Ezek a szerződések minden esetben egyösszegű kártérítést fizetnek. Az, hogy ez az összeg mekkora és milyen tételekből adódik össze az többnyire a szerződés megkötésekor választható. Egy csonttörés példájában: a térítés nézhet ki így is, ha az illető kórházba kerül: csonttörés+kórházi napi térítés+keresőképtelenség idejére járó napi térítés+műtéti térítés. De egyszerűbb szerződés esetében ez lehet csak simán a csonttörésre járó kártérítés. Az, hogy a csonttörés kártérítési összege: 10.000 Ft vagy 100.000.000 Ft azt többnyire a szerződő által vállalt biztosítási díj határozza meg.

A profi sportolók biztosítása egyedi termék. Az amatőr sportolók esetében tömegtermékről beszélünk, míg profik esetében teljesen egyedi elbírálás alá esik a szerződés kondíciós listája. Ugyanis ilyen esetekben nagy kockázatról lévén szó, rendkívül magas díjakkal kalkulálnak a biztosítók, éppen ezért ilyen biztosítás csak személyre szólóan köthető.

A szolgáltatás a klub, a szövetség és a sportoló által kötött szerződésnél a következőképpen oszlik meg: a szerződő bárki lehet, de kár, azaz baleset esetén a szolgáltatás összege mindig a biztosítottat, mint kedvezményezettet illeti meg. A klub lehet szerződő, valamint kedvezményezett is és fizetheti a díjat, de a biztosított minden esetben személy lehet. Haláleset kapcsán már lehet más kedvezményezett is, mint a biztosított törvényes örököse.

Véleményem szerint a megoldás az lehetne, ha az érdekeltek- legyen az Nemzeti Szövetség, klub, vagy a játékos-

lényegesen nagyobb figyelmet és anyagi forrást fordítana a biztosításokra, hogy az esetlegesen bekövetkező károk enyhítése, vagy a versenyző sportkarrierjének végét jelentő sérülés utáni egzisztenciája megoldott legyen.

Összegzés

Valamennyi sportoló – különös tekintettel a hivatásokra - az egész életét befolyásoló balesetekkel néz szembe. Nem mindegy, hogy milyen gyorsan, milyen százalékban és milyen anyagi veszteséggel éli túl. A magyar orvosi ellátás, biztosítói szolgáltatás és a sportolók karrierje utáni megélhetési lehetőségek mind-mind messze elmaradnak az európai átlag mögött. Olimpikonjaink csak az olimpiához közeledvén élvezhetnek olyan gondoskodást, amely folyamatosan megilletné őket. A sérült, vagy súlyosan sérült sportolók pedig karrierjük megszűntével semmilyen kártérítést nem kapnak – vagy csak minimálisat – civil életük kezdetén a biztosítások területén fellelhető hiányosságok miatt. A sportolói életpálya biztosítása a klubok, a sportoló, a szövetségek érdeke is. Válogatott sportolóink az ország érdekeit is képviselik, tehát a közös érdek diktálja, hogy minden eszköz felhasználásával, sürgősen meg kell oldani ezt az égető problémát, amelynek megoldási javaslatai- ahogyan a jelen munkában is bemutatásra került- már előkészületben vannak. A végleges megoldást véleményem szerint egy olyan biztosítási termék nyújtaná, amely egész életében teljes védelmet biztosítana az ún. befektetéssel kombinált életbiztosítás útján. Ez a kérdés azonban továbbra is megoldatlan a magyar sport világában.

MONDJUNK FEL! DE HOGYAN?

A RENDES FELMONDÁS MEGVÁLTOZOTT SZABÁLYAI

Bevezetés

2012. július 1-jén hatályba lépett a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (új Mt.). A korábban hatályban volt Munka Törvénykönyve (1992. évi XXII. törvény, régi Mt.) megreformálása, és korszerű munkajogi szabályozás kialakítása iránti igény által támogatva született meg a jogszabály, amely számos ponton megváltoztatta a munkajogi szabályokat. A munkáltatókat és munkavállalókat talán leginkább érintő változások a felmondás szabályait érintették.

A felmondás szabályrendszerének megváltoztatásakor a jogalkotó azt tűzte ki célul, hogy az új Mt. hatályba lépésével átláthatóbb és egyszerűbb szabályozás jöjjön létre, megkönnyítve ezzel a felek számára a jogalkalmazást és csökkentve a munkaügyi jogviták számát. Vajon sikerült elérni a kitűzött célt?

Az első szembevetendő változás mellett – miszerint a régi Mt. által használt rendes felmondás mint elnevezés, felmondásra változott – számos tartalmi módosításra is sor került.

A munkaviszonyt felmondással a munkáltató és a munkavállaló egyaránt megszüntetheti. A régi Mt. szabályozását követve a felek nem állapodhattak meg jogszerűen a „rendes” felmondás korlátozásáról, míg az új Mt. rendelkezései szerint erre lehetőség nyílik. A felek megállapodása esetén – legfeljebb a munkaviszony kezdetétől számított egy évig – a munkaviszony felmondással nem szüntethető meg. Ez azt jelenti, hogy maximum a munkaviszony létesítésétől számított egy évig a fennálló munkaviszonyt a munkáltató és a munkavállaló csak közös megegyezéssel, valamint a feltételek megléte esetén azonnali hatályú felmondással szüntetheti meg.

Olyan rendelkezéssel is találkozhatunk, ami az új Mt. megalkotásakor fennakadt a rostán, nem felelt meg a hozzá fűzött elvárásoknak, ezért kimaradt a jogszabályból. A régi Mt. szabályai között szerepelt az, hogy a munkavállaló munkavégzésére vagy magatartására hivatkozással történő munkáltatói felmondás előtt lehetőséget kell adni a vele szemben felhozott kifogások elleni védekezésre, kivéve ha az eset összes körülményeiből következően ez a munkáltatótól nem várható el. A jogi szabályozás dacára, a munkáltatók a megszüntetés előtt nem hallgatták meg a munkavállalókat, mert a keresésképtelen állapot által eredményezett felmondási tilalom elterjedt és igen jól működő gyakorlata miatt attól tartottak, hogy a meghallgatás és a munkaviszony

megszüntetése közötti időben a munkavállaló keresésképtelen állományba kerül, megakadályozva ezáltal a munkaviszonyának megszüntetését. Ugyanakkor a munkaügyi perekben a bíróságok sem értékelték a meghallgatás elmaradását a munkáltató terhére.

A felmondás közlése

A felmondás alaki követelményeit tekintve továbbra is kötelező az írásbeliség. 2012. július 1-jétől azonban már nem csak a papír alapú felmondás felel meg a követelményeknek. Ettől az időponttól ugyanis elektronikus dokumentum formájában is közölhető a felmondás. Ehhez nincs szükség elektronikus aláírásra, így különösebb technikai, és garanciális feltételek biztosítása nélkül is választhatja a munkáltató a munkaviszonyt megszüntető jognyilatkozat közlésének ezt a módját, mely azonban jelentős kockázatot rejthet magában.

Az új Mt. szabályai szerint, az elektronikus dokumentumban küldött felmondás akkor tekinthető közöltnek, amikor az hozzáférhetővé válik. E szabály a munkaügyi perekben minden bizonnyal mind a munkáltatókat, mind a bíróságokat nehéz feladat elé állítja majd. Eddig a munkaviszony jogellenes megszüntetésének megállapítása iránti perben a munkáltatónak elég volt azt bizonyítania, hogy a felmondást a munkavállalónak átadta vagy legalábbis megkísérelte annak átadását. Ezt követően azonban egy e-mailben vagy sms-ben küldött felmondás esetén nem csak azt kell bizonyítani, hogy azt a munkavállalónak elküldték, hanem azt is, hogy az számára hozzáférhetővé vált. A hozzáféréssel kapcsolatosan számos probléma merülhet fel. Lehet, hogy a munkavállaló régebbi típusú mobiltelefonján a maximális mennyiségű üzenetet tárolja, vagy e-mail fiókjá megtelt, így a munkáltató által küldött – nem mellesleg a munkaviszonyt megszüntető nyilatkozatot tartalmazó – üzenetet illetve levelet a szolgáltató nem tudja kézbesíteni, ami miatt az nem válik hozzáférhetővé. Az is előfordulhat, hogy a munkavállaló nevében lévő előfizetéssel például a gyermeke használja telefonját, aki viszont kitörli az üzenetet, még mielőtt azt annak címzettje elolvashatná.

Számos problémásabbnál problémásabb eset ütheti fel a fejét a felmondás elektronikus úton való közlésével összefüggésben, amire technikailag létezik megoldás, de ezentúl felettebb elővigyázatosnak és technikailag felkészültnek kell lennie annak a munkáltatónak, aki a munkaviszonyt megszüntető jognyilatkozat közléseként ezt a módot választja. Ahhoz, hogy ebben a kérdésben tisztábban lássunk, a bíróságok munkaügyi perekben született, és sokszor minden

¹ Dr. Tergalecz Eszter titkár, Budapest Környéki Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság

bizonytal a Kúriát is megjárta döntései lehetnek majd a segítségünkre.

A felmondás közlésével összefüggésben kell említést tenni a képviselő, és a munkáltatói jogkör gyakorlójával kapcsolatos megváltozott szabályokról is. A régi Mt. értelmében, ha a munkáltatói jogkört nem az arra jogosult személy gyakorolta, eljárása érvénytelen volt, kivéve, ha a körülményekből a munkavállaló alappal következtethetett az eljáró személy jogosultságára. A kialakult bírói gyakorlat egyáltalán nem, vagy csak nagyon szűk körben engedte meg azt, hogy a nem a jogkör gyakorlójától származó jognyilatkozatot az annak megtételére jogosult utólag jóváhagyja. Ezzel szemben az új Mt. a szabad képviselőválasztás elve mentén reformálja meg az erre vonatkozó előírásokat. E szerint, ha a munkáltatói jogkört nem az arra jogosított személy (szerv, testület) gyakorolta, eljárása érvénytelen, kivéve akkor, ha a jogkör gyakorlója a jognyilatkozatot jóváhagyta. Jóváhagyás hiányában is érvényes a jognyilatkozat, ha a munkavállaló a körülményekből alappal következtethetett az eljáró jogosultságára. A jóváhagyásnak tág teret enged az, hogy nem kötött sem időbeliséghez, sem pedig alakíthatóhoz.

Felmondási tilalmak

Az új Mt. megtartja a felmondási tilalom intézményét, de annak körét redukálja, a szabályokat jelentősen módosítja.

A korábbi szabályozáshoz képest az új Mt. akként rendelkezik, hogy a munkáltató felmondással nem szüntetheti meg a munkaviszonyt a várandósság, a szülési szabadság, a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság (128. §, 130. §), a tényleges önkéntes tartalékos katonai szolgálatteljesítés, valamint a nő jogszabály szerinti, az emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelésének, de legfeljebb ennek megkezdésétől számított hat hónap tartama alatt.

2012. július 1-jétől a felmondási tilalmat megalapozó tényállások köréből teljesen kikerült a sor-vagy tartalékos katonai szolgálatnak a behívóparancs, a polgári szolgálatnak a teljesítésre vonatkozó felhívás kézhezvételétől számított időtartama, illetve a külön törvény szerint rehabilitációs járadékban részesülő személy esetén a keresőképtelenség időtartama. Ezen időpontot követően akár már betegség miatti keresőképtelenség, a beteg gyermek ápolására igénybe vett táppénz, illetve a hozzátartozó ápolása vagy gondozása céljából kapott fizetés nélküli szabadság ideje alatt is közölhető a felmondás. Az új Mt. 68. §-ának (2) bekezdése értelmében azonban ezen esetekben a felmondási idő legkorábban a fenti időtartam lejártát követő napon kezdődik, tehát a munkaviszony is csak később szűnik meg.

Kiemelkedően jelentős módosítás, hogy a munkavállaló felmondási tilalmat eredményező várandósságra, és az

Felmondási tilalmak	
Régi Mt. 90. § (1) A munkáltató nem szüntetheti meg rendes felmondással a munkaviszonyt az alábbiakban meghatározott időtartam alatt:	Új Mt. 65. § (3) A munkáltató felmondással nem szüntetheti meg a munkaviszonyt
a) a betegség miatti keresőképtelenség, legfeljebb azonban a betegszabadság lejártát követő egy év, továbbá az üzemi baleset vagy foglalkozási megbetegedés miatti keresőképtelenség alatt a táppénzre való jogosultság időtartama	
b) a beteg gyermek ápolására táppénzes állományba helyezés időtartama	
c) a közeli hozzátartozó otthoni ápolása vagy gondozása céljából kapott fizetés nélküli szabadság (139. §) időtartama	
d) a külön törvény szerinti emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelés, a terhesség, a szülést követő három hónap, illetve a szülési szabadság [138. § (1) bekezdés] időtartama	a) a várandósság tartama alatt b) a szülési szabadság tartama alatt e) a nő jogszabály szerinti, az emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelésének, de legfeljebb ennek megkezdésétől számított hat hónap tartama alatt
e) a gyermek ápolása, illetve gondozása céljára kapott fizetés nélküli szabadságnak [138. § (5) bekezdés], illetve a gyermek hároméves koráig - fizetés nélküli szabadság igénybevétele nélkül is - a gyermekgondozási segély folyósításának időtartama	c) a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság (128. §, 130. §) tartama alatt
f) a sor- vagy tartalékos katonai szolgálatnak a behívóparancs, a polgári szolgálatnak a teljesítésre vonatkozó felhívás kézhezvételétől számított időtartama	d) a tényleges önkéntes tartalékos katonai szolgálatteljesítés tartama alatt
g) a külön törvény szerinti rehabilitációs járadékban részesülő személy esetén a keresőképtelenség teljes időtartama	

emberi reprodukciós eljárásban való részvételre csak akkor hivatkozhat, ha erről a munkáltatót a felmondás közlését megelőzően tájékoztatta.

A munkavállaló várandóssága, és az ezzel összefüggő tájékoztatási kötelezettségének értelmezése körül már most nagy a vita. Több, egymással szemben álló nézet alakult ki e jogszabályhely elemzése kapcsán.

Az egyik szerint a várandósság és az emberi reprodukciós eljárásban való részvétel a munkavállaló legszemélyesebb szférájába tartozó körülmény, így nem várható el tőle az, hogy ezekről a munkáltatót minden különösebb ok nélkül tájékoztassa. A munkaviszony megszüntetésére irányuló munkáltatói szándék viszont már olyan ok, ami a munkavállaló szemszögéből nézve is indokoltá teheti a munkáltató tájékoztatását. Ezért a felmondást tartalmazó okirat átadásakor a munkavállalónak még felmondási védelmet eredményező lehetősége van arra, hogy a fenti állapotáról munkáltatóját tájékoztassa.

A másik nézet szerint, a jogszabály egyértelmű rendelkezést tartalmaz arra nézve, hogy a munkavállaló csak akkor hivatkozhat ezen körülményre, ha erről a munkáltatót a felmondást megelőzően tájékoztatta. E szerint a felmondás közlésekor tájékoztatás már nem eredményezheti a munkavállalóval szemben fennálló felmondási tilalom meglétét. Az ilyen tárgyú viták elkerülése érdekében esetleg praktikus lehet, ha a munkaviszonyt megszüntető nyilatkozat átvételkor a munkáltató nyilatkoztatja a munkavállalót arról, hogy nincs az Mt. 65. § (3) bekezdésének a) illetve e) pontja alatti felmondási tilalom eredményező állapotban.

Mindezekon kívül még az, – az egyébként nem ritka – eset is előfordulhat, amikor a felmondás közlésekor maga a munkavállaló sem tud arról, hogy gyermeket vár. E helyzet megoldásában magára hagyta a jogalkalmazókat az új Mt. Az erre az esetre kialakult korábbi bírói gyakorlat fenntartásával a felmondás jogellenesnek minősül, ha utólagosan megállapítják, hogy annak közlésekor a munkavállaló már várandós volt. Szerencsés lett volna, ha ezt a helyzetet a jogalkotó – a német munkajogi szabályokhoz hasonlóan – kiegészítő szabállyal rendezi. A dolgozó nők védelméről szóló német jogszabály 9. §-a rendelkezik arról, hogy ha a felmondás közlésekor a munkavállaló sem tud várandósságáról, de ennek tényét legkésőbb két héten belül munkáltatójának bejelenti, akkor megilleti a felmondási védelem. Abban az esetben is így van, ha önhibáján kívül mulasztja el a két hetes határidőt – például, mert saját várandósságáról ezt követően szerzett tudomást – feltéve, hogy a tudomásszerzést követően amint csak lehet tájékoztatja munkáltatóját várandósságáról. A várandósság tényét orvosi dokumentációval kell alátámasztani. Vita esetén a munkavállalót terheli annak bizonyítása, hogy a munkáltatót a jogszabály előírásainak megfelelően tájékoztatta. Hasonló jogszabályi háttér híján, a jelenleg hatályos magyar szabályozás mellett, e jogi helyzet rendezése a bírói gyakorlatra vár.

Az emberi reprodukciós eljárásban való részvételen alapuló felmondási tilalom szabályai viszont pozitív tartalmi pontosításon estek át. 2012. július 1-jétől egyértelmű, hogy védelem csak az ilyen kezelésben részesülő nőt illeti meg. Bizonytalanságot okozott emellett a kezelés időtartama is, lévén, hogy egy ilyen eljárás évekig is elhúzódhat. E probléma megoldásaként a jelenleg hatályos szabályozás akként rendelkezik, hogy a védelem a kezelés megkezdésétől, de legfeljebb hat hónapig áll fenn.

Felmondási korlátozások

Az új Mt. a „védett korú”, az anya vagy a gyermekét egyedül nevelő apa, és a rehabilitációs ellátásban vagy rehabilitációs járadékban részesülő munkavállalók munkaviszonyának megszüntetésére felmondási korlátozásokat rögzít, amik nem jelentenek teljes körű védelmet a felmondás ellen. Ezen munkavállalói körnél a felmondás bizonyos esetekben megengedett, de speciális feltételekhez kötött.

1. Védett kor

A munkáltató a nyugdíjasnak nem minősülő munkavállaló határozatlan tartamú munkaviszonyát a munkavállalóra irányadó öregségi nyugdíjkorhatár betöltését megelőző öt éven belül a munkavállaló munkaviszonnyal kapcsolatos magatartásával indokolt felmondással akkor szüntetheti meg, ha a munkavállaló a munkaviszonyból származó lényeges kötelezettségét szándékosan vagy súlyos gondatlansággal jelentős mértékben megszegi, vagy egyébként olyan magatartást tanúsít, amely a munkaviszony fenntartását lehetetlenné teszi.

Megszüntethető a munkaviszony a munkavállaló képességeivel, a munkáltató működésével összefüggő okból is. Erre akkor van lehetőség, ha a munkáltatónál a 45. § (3) bekezdése szerinti munkahelyen nincs a munkavállaló által betöltött munkakörhöz szükséges képességnek, végzettségnek, gyakorlatnak megfelelő betöltetlen másik munkakör, vagy a munkavállaló az e munkakörben való foglalkoztatásra irányuló ajánlatot elutasítja. Ilyen esetben a munkáltatónak mindig vizsgálnia kell, hogy van-e a szervezetén belül olyan egyéb munkakör, amit a munkavállalónak fel tud ajánlani. Ha nincs, vagy ha van, de azt a munkavállaló nem fogadja el, akkor jogszerűen közölhető a felmondás.

2. Az anya és a gyermekét egyedül nevelő apa

A fentiekkel, és a korábbi szabályozással is lényegében megegyezően, az anya és a gyermekét egyedül nevelő apa munkaviszonyát is – a gyermek három éves koráig – egyrészt a munkaviszonnyal kapcsolatos magatartás miatt az azonnali hatályú felmondás feltételeinek teljesülése esetén lehet megszüntetni. Lehetőség nyílik mindemellett a munkaviszony megszüntetésére a munkavállaló képességeivel, vagy a munkáltató működésével összefüggő okból is, a védett korú

munkavállalókra irányadó munkakör felajánlási szabályok betartása mellett.

3. Rehabilitációs ellátásban vagy rehabilitációs járadékban részesülő munkavállaló

Az új Mt. a rehabilitációs ellátásban vagy rehabilitációs járadékban részesülő munkavállaló munkaviszonyának felmondással való megszüntetését csak abban az esetben korlátozza, ha arra a munkavállaló egészségi okkal összefüggő képességére alapítva kerül sor. Feltéve, ha a munkavállaló eredeti munkakörében nem foglalkoztatható tovább, és a munkavállaló számára állapotának egészségi szempontból megfelelő munkakört nem tud felajánlani, vagy a munkavállaló a felajánlott munkakört alapos ok nélkül nem fogadja el.

A határozott idejű munkaviszony felmondással történő megszüntetése

A régi Mt. rendelkezései szerint nem volt lehetőség a határozott idejű munkaviszony felmondással történő megszüntetésére. A megváltozott szabályok értelmében 2012. július 1-től erre is van mód. A határozott idejű munkaviszonyt felmondással mind a munkáltató, mind a munkavállaló megszüntetheti.

A munkáltató a határozott idejű munkaviszonyt a felszámolási- vagy csődeljárás tartama alatt, a munkavállaló képességére alapított okból vagy akkor szüntetheti meg, ha a munkaviszony fenntartása elháríthatatlan külső ok következtében lehetetlenné válik. A munkáltató a felmondást csak akkor nem köteles indokolni, ha a munkavállaló nyugdíjasnak minősül. A fenti feltételek teljesülésének hiányában a munkáltató a munkavállaló határozott idejű munkaviszonyát továbbra is csak a próbaidő alatt, vagy azonnali hatályú felmondással szüntetheti meg.

A munkavállaló a határozott idejű munkaviszonyát olyan ok miatt szüntetheti meg felmondással, amely számára a munkaviszony fenntartását lehetetlenné tenné vagy körülményeire tekintettel aránytalan sérelemmel járna. A munkavállaló a határozatlan idejű munkaviszonyának felmondását nem, míg a határozott idejű munkaviszonyának felmondását köteles megindokolni. Ilyen indok lehet például az, hogy hirtelen megbetegedett hozzátartozóját ápolja, vagy családi körülményeinek megváltozása miatt elköltözik, és ezáltal korábbi munkahelye megközelíthetlenné válik számára.

Összegzés

A 2012. július 1. napján hatályba lépett új Mt. céljaként a jogalkotó a tisztességes foglalkoztatás alapvető szabályainak megállapítását határozza meg a vállalkozás és a munkavállalás szabadságának elve szerint, tekintettel a munkáltató és a munkavállaló gazdasági, valamint szociális érdekeire.

A törvény által bevezetett új jogintézmények feladata a magyar munkaerőpiac rugalmas, a vállalkozások gazdasági érdekeinek megfelelő működésének kialakítása. A munkajog alanyaival szemben a törvény által megfogalmazott követelmény az, hogy a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a jóhiszeműség és a tisztesség elvének megfelelően, kölcsönösen együttműködve, a másik fél jogát, jogos érdekét nem sértve járjanak el.

A hatályos munka törvénykönyvének új anyagi és eljárási szabályai csak akkor érhetnek el pozitív hatást, ha a munka világának valamennyi szereplője figyelembe veszi és érvényesíti a törvény szellemiségét megfogalmazó általános szabályokat a mindennapok eseményeiben, és döntéseiben megtestesülő jogalkalmazás során.

EJTN CSEREPROGRAM 2012 H A M B U R G

2012 szeptemberében két héten át volt alkalmam Hamburgban különböző bíróságok munkájában részt venni, és a hamburgi kollégákkal beszélgetni. Az EJTN Nemzetközi Együttműködési Programján belül vettem részt egy tanulmányúton. A házigazdáink gondoskodtak róla, hogy a programunk színes legyen, és minél több bírósági tárgyalást látogathassunk meg.

Az Amtsgericht a mi városi bíróságunknak felel meg, a Landgericht a törvényszék németországi megfelelője. Egy nap kivételével polgári ügyek tárgyalásán vettem részt. Ebben voltak szellemi tulajdonnal kapcsolatos perek, sajtóperek, és egy teljes hét a munkaügyi bíróságon.

Mint minden tanulmányút, ez is szolgált tanulságokkal, tapasztalatokkal. Külföldön járva az ember óhatatlanul egy kis irigységet érez, látva az ott élők életszínvonalát, a kollégák munkáját. Ilyenkor az ember lehetőséget kap arra, hogy a saját mindennapi munkáját egy kicsit kívülről szemlélje, és akár saját magát is egy kicsit kívülről lássa. Megszállja a lelkesedés, hogy a máshol, pl. Németországban jól működő technikákat, praktikákat itthon is bevesse, és hiszi, hogy ennek hatására akár még a saját munkájában is kedvező változásokat érhet el.

Németországban a peres eljárások közel 50%-a egyezséggel végződik. A rendszer arra épül, hogy a felek a bíróság előtt egyeztetni tudnak és kívánnak. Ítélethozatalra ritkán van szükség, mert az eljárás során változtatni képesek álláspontjukon, és ehhez mindig meg is kapnak a bíróságtól minden iránymutatást. Az egyik bíró kollega azt mondta, hogy ha az 50%-os egyezségi arány csökkenne, tehát ez a szám sokkal kisebb lenne, az egész rendszer összeomlana, ugyanis sokkal több ítélet kellene írásba foglalniuk. Az ítélet meghozatalát követően egyébként is sokkal több idő áll rendelkezésükre, hogy azt írásba foglalják, mint nálunk.

A legtöbb időt, egy egész hetet munkaügyi bíróságon töltöttem el, első és másodfokú tárgyalásokon. Az egyik, legemlékezetesebb tárgyalási napon 12 ügynevezett Gütetermin, egyeztető ülés szerepelt a tárgyalási jegyzéken. Az ügyek rendes és rendkívüli felmondással és elmaradt munkabér megfizetésével voltak kapcsolatosak.

A német munkajog szabályai szerint a felmondásnak legyen az rendes, vagy rendkívüli felmondás - nem kell indokolást tartalmaznia. A munkáltató csak közli az intézkedését a munkavállalóval, jogorvoslati tájékoztatással együtt. Ez azt az érdekes és a magyar körülményekhez képest elképzelhetetlen szituációt eredményezi, hogy a munkáltatónak először

a bíróság előtt kell megindokolnia az intézkedését. Erre való az első – egyeztető ülés.

Kissé szintén szokatlan volt számomra az egész nap forgatókönyve. Szokatlan, hogy egy-egy ülésre mindössze 15 percet szánt az ügy bírója. Ez azonban még abban az esetben is ritkán tartható, ha mindkét felet a megegyezés szándéka vezérli. Szokatlan maga a tárgyalóterem elrendezése is. Az egész terem ugyanis egy hatalmas asztal, amelynek egyik felén a bíró ül egyedül, ülnökök nélkül, a széles asztal másik oldalán pedig a felek jogi képviselőikkel, jobb és bal oldalon. A hallgatóság számára két széksor áll rendelkezésre. Az esetleg korábban érkező ügyvédek, felek nyugodtan beléphetnek a tárgyalóba, helyet foglalhatnak, és bent is zavartalanul kivárhathatják a saját ülésük kezdetét. Ha csúszás van, idegeskedés nélkül veszik tudomásul, addig esetleg nézegetik az okostelefonjukat, tabletjüket, előveszik a laptopjukat, és ebben a világban semmi kivétel nincsen. Mindenki nyugodt, jókedvű, de legalábbis idegességnek a legkisebb nyomát sem látni senkin. Nagyon tetszett, hogy ha egy-egy ügyvéd belépett a tárgyalóba abban az időpontban, mikor a saját ülése kezdődött, és a bírótól az esetleges csúszásról tájékoztatást kapott, miközben az a folyó másik ügyben a bennlévő felekkel egyeztetett, nyugodtan helyet foglalt a tárgyalóban, és így várakozott a saját ülése kezdetéig.

Az egyeztetést a német munkaügyi bíróság számára a Munka Törvénykönyve 54.§-a írja elő. A bíró előtt ehhez számos esetben semmi más nem áll rendelkezésre, mint a keresetlevél és a mellékletei. Ezért az egyeztetés körében ha a munkáltató első szava nem az, hogy hajlandó fizetni minden további előadnivaló nélkül, a felmondás indokának megjelölése és ennek egyidejű kifejtése következik.

Ennek fényében a bíró kifejezésre juttatja, hogy az elmondottak elégségesek lehetnek-e a kiadott felmondás jogszerűségéhez. Közli a jogi tények és az előtte előadottak alapján, hogy a jogvita miként volna eldönthető, elégséges-e a munkáltató védekezése-előadása, vagy azért volna célszerűbb egyezsége jutni, mert a munkáltató a fizetési kötelezettsége alól nem mentesülhetne.

Az egyeztetés egy nyugodt hangvételű, három oldalú párbeszéd. A munkáltató fizetési hajlandóságát növelni szokta az a körülmény, ha a felmondás előtt az abban foglalt kötelezettségszegés miatt a munkavállalót nem figyelmeztette írásban. Ez ugyanis rendes felmondás esetén mindig követelmény, sok esetben rendkívüli felmondásnál is, kivéve, ha a kötelezettségszegés olyan jellegű, súlyú volt.

A három oldalú egyeztetés sikere érdekében a bíró időt és energiát nem kímél. Ez természetesen azzal jár, hogy az előre meghatározott 15 perces időtartam egy-egy ülésnél

¹ Dr. Csorba Anna bíró, Miskolci Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság

nem tartható, de a megegyezésre való hajlandóság esetén mindkét félnek érdekében áll, hogy a jogvitát véglegesen ott helyben lezárják. Az említett tárgyalási napon is a kitűzött 12 egyeztető tárgyalásból 8 sikeresen, egyezséggel zárult.

A tárgyalóteremben a gépíró elkészíti a jegyzőkönyvet az ülésről, és a felek által kötött egyezséget is azonnal írásba foglalják, és a feleknek ott helyben átadják. Tehát az első bíróságon való megjelenésük alkalmával a jogvitát mind-egyik fél megaláztatására azonnal lezárják, a meglehetősen drága eljárási költségek minimalizálása mellett.

Természetesen nem lehet minden esetben egyezséget kötni. Ha a munkáltató megítélése szerint a munkavállaló kötelezettségzegése súlyos, és az utóbb, de akár a felmondásban is megjelölt indok valóságát bizonyítani kívánja, az egyeztető ülés után érdemi tárgyalás következik. Az egyeztetést követően ilyenkor a bíróság a tények és körülmények figyelembe vételével közli a felekkel, kinek mit kell bizonyítania az eljárás során.

A bíró ezt követően a falinaptárra pillant, és „tárgyalást tűz”, vagyis kijelöli az érdemi tárgyalás időpontját, előzetesen egyeztetve a felekkel, hogy az írásos válasz és viszontválasz megküldésével együtt kb. 3 hét elegendő-e.

Az érdemi tárgyalások eredményeként a bíróság akkor hoz ítéletet, ha az eljárás során sem sikerül az álláspontokat oly módon közelebb hozni, amely ezt szükségtelenné tehetné.

Mint fentebb említettem, az ítéletek és egyezségek aránya a német rendszerben lényegesen jobb a magyar ítéletekhez viszonyítva. És ez a megállapítás nem csak a munkaügyi, hanem a polgári ügyszakra is érvényes. Sajtóperekben és szabadalmi perekben is volt alkalmam meggyőződni erről. Még abban az esetben is, ha a németországi piac felszámolásáról esett szó a kórházak műtőiben használt sterilizáló dobozok kapcsán, a felek ebben az esetben is hajlottak a megállapodásra. Mivel ehhez az kellett, hogy a hasonlóság és összetéveszthetőség elkerülése érdekében változtatásokat eszközöljenek, a felek még ezt is vállalták, csak hogy az eljárás gyorsabban és kevesebb költség mellett fejeződhessen be. A felek ehhez minden esetben kapnak elegendő határidőt. A bírósági tárgyalás sok esetben már csak formális megjelenést jelent, mert minden lényeges előkészítő tevékenység, egyeztetés a felek között a bíróságon kívül már lezajlott. Egy-egy bírósági tárgyalásnak sokszor volt számomra olyan hangulata, mintha a felek csak be kívántak volna számolni arról, hogy hol tartanak az általuk vállaltak teljesítésében.

A Németországban látottak után egyfolytában az foglalkoztatott, hogy vajon Magyarországon miért nem hasonlóak a tapasztalatok, az eljárások kimenetele. Hiszen ha szemügyre vesszük a rendelkezésünkre álló jogi eszközöket, de magát a jogi keretet is, az közel szó szerint ugyanaz, mint a fent ismertetett rendszer.

A Polgári Perrendtartásról szóló törvény szerint „Ha a tárgyaláson a felek személyesen vagy képviselőik útján megjelentek, a tárgyalás a felek megegyezésére irányuló egyeztetéssel kezdődik. Ebből a célból az elnök a jogvita egészét - az összes körülmény szabad mérlegelésével - a felekkel megtár-

galyja. Ha az egyeztetés eredménytelenül zárul, a bíróság a tárgyalást nyomban megtartja.”

Ez a jogszabályi rendelkezés tehát lehetőséggé és egyben kötelezettséggé teszi a bíró számára, hogy az elért jogvita lényeges elemeit számba vegye, a felek bizonyítási terheit ismertesse. Ez egy egészen összetett és nehéz feladat. El kell kerülni ugyanis, hogy ezen első találkozás és egyeztetés során bármelyik fél azt érezze, hogy a bíróság prejudikál, valamely fél pernyertességét sugallja. El kell kerülni ezen túlmenően az anyagi jog ismertetését, ha a fél jogi képviselővel jár el. Márpedig a felek bizonyítási terhébe tartozó kötelezettségeinek ismertetése az eljárási jog keretein belül óhatatlanul érinti az anyagi jogot. El kell kerülni az olyan megnyilvánulást, amelyből bármelyik fél a bíróság pártatlanságának hiányát észlelné.

Ez pedig összességében nehéz, de egyúttal nagyon szép feladat is. Az első tárgyalásnak épp ezért mindig megvan a maga varázsa. Az első tárgyalás sokféle eredményre vezethet, bár a körülmények kissé kedvezőtlenebbek, mint például Ausztriában, vagy Németországban. Csak hosszas gondolkodás után jöttem rá, hogy miért. Természetesen a pénz miatt.

Míg Németországban bármely munkáltató megengedheti magának, hogy 4-6000 eurót – vagy akár többet is – fizessen egy egyezség keretében a jogvita azonnali jogerős lezárása érdekében, ennek valószínűsége Magyarországon szinte kizárt-saját tapasztalatom szerint. De az oszták és német gazdasági társaságok anyagi helyzete jóval kedvezőbb a magyar társas vállalkozásokhoz, gazdasági formációkhoz képest. Itt említendőek a költségvetési szervek és az önkormányzatok is, hiszen az ő gazdálkodásuk még szigorúbb feltételekhez kötött. Így valóban nehéz fizetési ajánlattal előállniuk. Iskolák, önkormányzatok sok esetben csak a bíróság ítélete esetén fizetnek első ízben, mert egyezséget nagyon kevés kivételtől eltekintve nem is köthetnek – a fenntartó vagy tulajdonos felhatalmazása hiányában.

Szintén gyakori jelenség, mikor a perbeli jogvita kapcsán a felek egyike az egyeztetést azzal zárja rövidre, vagy hártja el, hogy a probléma „elvi kérdés”. Magyarul punktum, döntsön a bíróság. Mégha az intézkedését a munkáltató esetleg nem is tudja alátámasztani, inkább megfizeti az ítéletben foglalt összeget, mert a volt munkavállalójának nem hajlandó ítélet nélkül fizetni. De ennek fordítottja is előfordul, mikor a munkáltató fizetési hajlandósága esetén azt a munkavállaló kevesli, és mindenképp a bíróság döntését kéri. Ilyen esetben a kompromisszumkészség az egyik oldalon teljesen hiányzik, tehát nemcsak sikertelen, de értelmetlen is az egyeztetés.

Végül azt a jelenséget is megemlíteném, mikor a felek – akár jogi képviselő nélkül is, akár az ő közreműködésükkel – a bíróságot csatatérnek tekintik, ahol érzésük szerint nem is érvelni és vitázni, hanem szinte szó szerint küzdeni kell. Felhasználva minden eszközt – még a kevésbé elegáns megoldásokat is, hogy összességében az adott fél pernyertességével záruljon az eljárás.

A fenti jelenségek ellenére mégis törekedni szeretnék a külföldi tapasztalatok kamatoztatására. Ehhez a felek figyelmes meghallgatása és a nyugodt hangvétel elengedhetetlen, és az együttműködés a felek részéről. Mindamellet, hogy a jelen gazdasági helyzetben a munkáltatók részéről nagyvonalúságot kár volna elvárni, meggyőződésem, hogy az eljárás során a felek álláspontja időről-időre lehet alakítható, egyeztetni tehát bármikor lehetséges és célszerű.

A Pp. szerint ugyanis, „A bíróság a per bármely szakában megkísérelheti, hogy a felek a jogvitát vagy a kérdések egy részét egyezséggel rendezzék.” Ha pedig a bíróság a felek egyezségét jóváhagyja, az egyezség ítélet hatályával bír. Érdeemes emellett megemlíteni a kedvezőbb költségviselési szabályokat is.

A külföldi tapasztalatok alapján tehát akár célkitűzés is lehetne a jövőre nézve az egész jogásztársadalom számára, hogy ne csak a bíróság törekedjen az egyeztetésre, hanem a felek is, a bíróságtól függetlenül. Ha erre a felek részéről fogadókészség van, a bíróság a szükséges iránymutatást és segítséget minden esetben meg fogja adni, természetesen mindkét fél érdekeinek szem előtt tartásával.

A külföldi tanulmányutak ezért bírnak kiemelkedő jelentőséggel megítélésem szerint. Mindig hasznos a saját élette-

rünkből rövidebb-hosszabb időre kiszakadni, világot látni, tapasztalatokat gyűjteni. És ha egy kicsi irigységet érzünk legbelül, az teljesen érthető. Jó volna hinni, hogy Ausztria, Németország, Franciaország, Svájc nincs olyan nagyon messze tőlünk, átvitt értelemben sem. De sajnos nem lehet nem észrevenni a különbséget, amely mind a munka- mind az életkörülményekben jól megfigyelhető.

Mégsem szabad, hogy a jól látható különbségek a szemlélőt elkedvetlenítsék. Hiszen azzal, hogy világlátott szakemberként tér haza egy-egy kolléga, megismerkedve más országok megoldásaival, mindnyájan gazdagabbak lehetünk, ha ezeket a megoldásokat látjuk.

Éppen ezért arra biztatnék minden idegen nyelven beszélő jogász társamat, hogy ha bármilyen rövid időre kínálkozik is lehetőség, bátran utazzon el, ahova a lehetőség szólítja. Merüljön el a külföldi joganyag részleteibe, éljen abban az országban, és fogadja be azt az eltérő életformát. Hazajöve pedig, a külföldön szerzett tapasztalatokkal feltöltődve, ugorjon ismét fejest a hazai jogalkalmazás sűrűjébe, ahogyan azt én is tettem.

MISKOLCI KONFERENCIÁK AZ ÚJ PTK. TÉMAKÖRÉBEN

A magyar Országgyűlés 2013. február 11-i ülésnapján elfogadta a 2013. évi V. törvényt, az új Polgári Törvénykönyvet. A kódex előmunkálatainak végéhez közeledve, illetőleg annak elfogadása kapcsán Miskolc városa 2012 és 2013 folyamán több szakmai rendezvénynek is otthont adott. A következőkben ezen konferenciák rövid összefoglalóját olvashatják.

I. Grosschmid gondolatai és az új magyar Ptk.

E címet viselte a Novotni Alapítvány és a Miskolci Egyetem Civilisztikai Tudományok Intézetének Polgári Jogi Tanszéke által 2012. november 9-én megrendezett nagyszabású tudományos konferencia, amely Grosschmid Béni magyar magánjogász professzor születésének 160., jogtanári működésének 130. és a „Fejetek kötelmi jogunk köréből” c. monumentális és mai napig nagyhatású műve megjelenésének 80. évfordulója előtt tisztelgett. A hármas Grosschmid-évforduló mellett a konferencia másik apropóját az új magyar Ptk. akkor még közelgő elfogadása adta.

Az elhangzott előadások és hozzászólások célja az volt, hogy rávilágítson a magyar jogtudomány e géniuszának a jelenkori kodifikációra gyakorolt hatására, kiemelve munkásságának azon szegmenseit, amely bármely korban, szilárd dogmatikai alapokon állva a jogalkotónak megfontolandó intelmeket ad.

A rendezvényt, amelynek a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézetének épülete, a Zenepalota adott méltó otthont, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának dékánja, *Prof. Dr. Torma András* és a Civilisztikai Tudományok Intézetének igazgatója (egyben a Polgári Jogi Tanszék vezetője), *Prof. Dr. Bíró György* nyitotta meg, nyitóbeszédében külön is hangsúlyozva a konferencia különös aktualitását.

A konferencia első előadójaként *Dr. Balogh Judit*, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának korábbi hallgatója és oktatója, jelenleg a debreceni jogi kar Alkotmányjogi Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense tartott előadást „*Grosschmid magánjoga – Történeti értékek és aktualitások*” címmel. Rámutatott Grosschmid Béni munkásságának hármas tagolására, mert Grosschmid nemcsak az új magyar magánjogi dogmatikát megteremtő kutató egyéniségként, hanem iskolateremtő tanáregyéniségként és a régi jogot feltáró, tradicionális értékeket konzerváló jog-

tudósként is hosszan méltatható. Kiindulópontja az volt, hogy az önálló nemzeti jogfejlődés, jogfejlesztés alapját a nemzeti érzület megtartása szolgálja, amely alapján megvalósulhat idegen nemzeti jogintézmények megfelelő átvétele, átglyúrása. Szigorúan bírálta viszont a jogfejlesztésnek azon formáját, amely a külföldi jogrendszerek intézményeinek egyszerű lemásolásában, lefordításában áll.

A konferencia előadói között üdvözölhettük *Prof. Dr. Vékás Lajos* akadémikust és *Prof. Dr.-Harmathy Attila* akadémikust, volt alkotmánybíró, akik mindketten szerves résztvevői voltak a magyar Ptk. csaknem két évtizede tartó kodifikációs folyamatának.

Vékás a „*Grosschmid szelleme és gondolatai az új Polgári Törvénykönyv öröklési jogi szabályaiban*” címet viselő előadásának kiindulópontját Grosschmid öröklési jogi területen kifejtett munkássága képezte. Utalt arra, hogy Grosschmid az öröklési jog kodifikálásának előkészítése során komoly szerepet játszott (önálló öröklési jogi törvénytervezetet is készített), s korabeli megállapításai ma, a 21. századi magyar magánjogi kodifikációs folyamat résztvevői számára is iránymutató jellegűek. Ezt példázza az is, hogy a Kodifikációs Szerkesztőbizottság tagjai kifejezetten Grosschmid szellemében jártak el, amennyiben a hagyományok erejét más jogterületekhez képest fokozottan vették figyelembe, jobban törekedtek a bevált megoldások megtartására, s ily módon arra, hogy a hatályos Ptk. szabályain csak különösen indokolt esetben, és akkor is csak a legszükségesebb mértékben változtassanak. Az előadás érdemi része három öröklési jogi jogintézmény, az özvegyi jog, az ági öröklés és a kötelestárs közlebbi vizsgálatára, illetőleg a jövőbeni változások várható irányainak ismertetésére irányult.

Harmathy Attila professzor „*Grosschmid – Kötelmi jog*” című előadásában gondolatait a „*Fejezetek*” köré rendezte, azáltal, hogy e mű olvasásakor szerzett élményeinek csomópontjait kereste. E nagyszabású munka háttéréként vizsgálta a kor emberét foglalkoztató jogi problémákat, a használt jogi kifejezések sajátosságait, Grosschmid személyiségét és a jogi műveltségről vallott felfogását.

A délelőtti program utolsó előadójaként *Dr. Leszkoven László*, a miskolci jogi kar Polgári Jogi Tanszékének egyetemi docense kapott szót. „Érdekirányadás – Az érdekeszme mint a „*Fejezetek*” vezérfonala” címet viselő előadásában a grosschmid érdekeszme-tan néhány szálát tárta a hallgatóság elé. Kiemelte az egyoldalú fixitást vagy félszakos obligáció tanát, miszerint a kötelmi jogviszony valamely eleme kizárólag vagy jellemzően az egyik szerződő fél érdekében megállapított. Rámutatott arra, hogy a bánatpénz jogi természetű, a consolidatio vagy akár a mélygarázs-építéssel összefü-

¹ Dr. Juhász Ágnes PhD. egyetemi adjunktus, ME-ÁJK Polgári Jogi Tanszék

² Kriston Edit IV. évfolyamos, nappali tagozatos joghallgató, demonstrátor

³ Dr. Pusztahelyi Réka PhD. egyetemi tanársegéd, ME-ÁJK Polgári Jogi Tanszék

gőn az utóbbi években megjelent heves tudományos vita nyugvópontját jelentené a komolyan vett érdekérzékenység.

A konferencia délutáni programját *Dr. Lábady Tamás*, volt alkotmánybíró, a Pécsi Ítéltábla volt elnökének (jelenleg a PPKE-JÁK egyetemi docensének) „Az „önhiba” mint kisodrő körülmény a kártérítési obligációban” című előadása nyitotta meg. Az önhiba mint önfelelősségi kártérítési alap Grosschmid meglátása szerint az idegen felelősség alapját lerontó vagy mérséklő *contra causa*, így „kárfelezést” eredményez. Kritikával illetve Grosschmid tanítása nyomán a jelenleg kialakulóban lévő azon bírói gyakorlatot, amely a káresemény folytán elhalt hozzátartozók kártérítési igénye érvényesítésével szemben a károsulti közrehatásként nem veszi figyelembe az elhalt magatartását, mert az önhiba-átvitel tana alapján az elhalt saját hibája „betudódhat” a hozzátartozó károsultaknak.

A konferencia zárásaként „*Jogi és lénygtani személyiség*” – a Grosschmid-i jogi személy kategória elemzése a hazai jogfejlődés tükrében címmel hangzott el *Dr. Papp Tekla*, a szegedi jogi kar Polgári Jogi Tanszéke habilitált egyetemi docensének előadása, melyben a jogi személy fogalom magyar jogtudománybeli fejlődését tekintette át, középpontba helyezve Grosschmid tanítását. Grosschmid megkülönbözteti a személytől (jogalanytól) a személyiséget, amely nem más, mint egy állapot, amely a jogképességet tartalmazza. Ez az állapot lehet „tulajdonsági értemény” (*persona per se*) vagy – erre épülve – „fölrüházott értemény” (*persona per legem*), a jog általi jogalany (személynek) minősítés. Így hozza egy-egy kategória alá – koát meghaladó, újszerű módon – a természetes és a jogi személyek személyiségét.

A konferencia sikerét emelték *Dr. Lenkovics Barnabás* alkotmánybíró és *Dr. Kecskés László* pécsi polgári jogász professzor hozzászólásai, amelyekből nemcsak Grosschmid Béni szellemi nagyságáról, hanem kiváló sportolói (úszóként elért) eredményeiről is tájékozódhatott a hallgatóság.

A rendezvény az elmélet és a gyakorlat képviselői körében egyaránt komoly érdeklődést váltott ki: az ország valamennyi és a kassai Jozef Safarik egyetem jogi karának polgári jogi tanszékéről is érkeztek oktató kollégák, s a jogi szakma oldaláról számos ügyvéd, városi, törvényszéki és ítéltáblai bíró, valamint a Kúria és az Alkotmánybíróság képviselői is megtisztelték jelenlétükkel a konferenciát.

II. Konferencia az új Ptk. tiszteletére a Palotaszállóban

A Magyar Jogász Egylet 2013. február 1-én Miskolcon, a Lillafüredi Palotaszállóban tartott szakmai konferenciát az új Polgári Törvénykönyv törvényi megjelenése alkalmából. A rendezvényt *Dr. Cserba Lajos*, a Magyar Jogászegylet B.-A.-Z. Megyei Szervezetének elnöke nyitotta meg. A délelőtti programban, a plenáris ülésen a konferencia fényét *Dr. Paczolay Péternek*, az Alkotmánybíróság elnökének „A közjog és a civiljog kapcsolata az Alaptörvényben” című és *Dr. Vékás Lajos* akadémikusnak „Az Új Ptk. szerkezeti és tartalmi újításai” című, nagyobb lélegzetű előadásai emelték.

A délutáni programban három szekcióban párhuzamosan hangzottak el előadások. A Személyek Könyvét tárgyaló első szekcióban „*Az ember mint jogalany*” címmel tartott előadást *Dr. Székely László*, az ELTE ÁJK Jogi Továbbképző Intézetének igazgatója, miniszteri biztos, amelyet *Dr. Senyei György* táblabíró korreferátuma követett. Ezután *Prof. Dr. Kisfaludi András* (ELTE-ÁJK) „*A jogi személy az új Ptk.-ban*” c. előadásához *Dr. Kiss István* kollégiumvezető fűzte hozzá észrevételeit.

A dologi és kötelmi tárgykörű szekcióban a Dologi Könyv újdonságairól *Prof. Dr. Menyhárt Attila* (ELTE-ÁJK) tartott előadást, *Dr. Leszkoven László PhD* egyetemi docens (ME-ÁJK) korreferátor közreműködésével. A kötelmi jogi változások köréből a kártérítés novumait *Dr. Lábady Tamás* egyetemi docens (PPKE-JÁK), a Pécsi Ítéltábla volt elnöke ismertette a résztvevőkkel, melyhez *Dr. Réti László*, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke fűzött kiegészítő észrevételeket.

A konferencia harmadik szekciója az új Ptk. Családjogi és az Öröklési Jogi Könyveit érintette. „*Nóvumok a családjogban*” címmel *Dr. Szeibert Orsolya PhD* egyetemi adjunktus (ELTE-ÁJK) referátumát *Dr. Barzó Tímea PhD* egyetemi docens (ME-ÁJK) korreferátuma egészítette ki. *Dr. Orosz Árpád* kúriai tanácselnök „*Változások az öröklési jogban*” című előadásához *Dr. Anka Tibor*, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnökhelyettese kapcsolódott korreferátumával.

A színvonalas előadások mellett a konferencia lehetőséget adott arra, hogy a magyar jogásztársadalom valamennyi résztvevője – legyen akár bíró, ügyész, ügyvéd, egyetemi oktató – az előadások nyomán kibontakozó kötetlen beszélgetés alatt az új Ptk. várható hatásairól, kihívásairól szabadon eszmét cserélhessen és a lehető legtisztább forrásból értesülhessen a magyar magánjogi kodifikáció mérföldkövének számító új kódex újdonságairól.

III. Korszakváltás a családjogban

2013. június 7-én immáron 19. alkalommal került megrendezésre a Polgári Jogot Oktatók Országos Találkozója, amely idén a „Korszakváltás a családjogban” címet viselte. A konferenciát a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Polgári Jogi Tanszéke szervezte az elfogadott új Polgári Törvénykönyv által bevezetésre kerülő családjogi változások apropójából.

A rendezvény a jogelmélet és a gyakorlat jeles képviselői között egyaránt érdeklődést váltott ki, megtisztelte jelenlétével többek között *Dr. Kőrös András*, a Kúria Polgári Kollégiumának tanácselnöke, *Dr. Lenkovics Barnabás* alkotmánybíró, és *Dr. Tóthné Prof. Dr. Fábrián Eszter*, a SZTE-ÁJK Polgári Jogi Tanszék címzetes egyetemi tanára. Emellett a konferencia fényét emelte, hogy a kassai Jozef Safarik Egyetem jogi karának polgári jogi tanszékéről is érkeztek oktatók és vendégek.

A rendezvényt, amelynek a campuson végzett átalakítási munkálatok miatt a miskolctapolcai Bástyá Konferencia

és Wellness Hotel adott otthont, Prof. Dr. Dobróka Mihály, a Miskolci Egyetem tudományos és nemzetközi rektorhelyettese, Prof. Dr. Torma András, az Állam- és Jogtudományi kar dékánja, valamint Prof. Dr. Bíró György, a Civilisztikai Tudományok Intézetének vezetője és a Polgári Jogi Tanszék vezetőjének köszöntője nyitotta, amelynek során valamennyien méltatták és kiemelték e jogterület fontosságát.

A megnyitót követően a délelőtti folyamán a plenáris ülés megtartására került sor, amelyen az érdeklődők három előadást hallgathattak meg. A nyitó előadást „*Quo vadis, magyar családjog? – Remények és kétségek az új Ptk. Családjogi Könyve kapcsán*” címmel Dr. Kőrös András, a Kúria Polgári Kollégiumának tanácselnöke tartotta, aki a Kodifikációs Főbizottság Operatív Szakmai Bizottságának tagjaként maga is aktívan közreműködött a kódex előkészítésében. Előadásában általános áttekintést kívánt adni a családjog egészében lezajló változásokról. A plenáris ülés második előadóként Dr. Gyengéné Dr. Nagy Márta, a Kúria Polgári Kollégiumának bírása tartott előadást „*Mediáció a családjogban*” címmel, ismertetve a napjainkban egyre több jogterületen alkalmazott jogintézmény, a mediáció családjogi vonatkozásait. Végezetül Dr. Wopera Zsuzsa, a ME-ÁJK Polgári Eljárásjogi Tanszék habilitált tanszékvezető egyetemi docense „*Az európai családjog aktuális kérdései*” címet viselő előadásában a jogterület határon átnyúló vonatkozásairól, a felmerülő problémákról és a lehetséges megoldásokról nyújtott átfogó képet a hallgatóság számára.

A konferencia második felében, a délután folyamán került sor a szekcióülések megtartására. Az „A” szekcióban („Házassági vagyoni jog”) az érdeklődők a legnagyobb vitát kiváltó és a leginkább megreformált élettársi kapcsolatokról hallhattak összefoglalót Dr. Szeibert Orsolya PhD egyetemi adjunktustól (ELTE-ÁJK) „*Élettársi kapcsolat – szerződés családjogi hatásokkal?*” címmel, amelyet Dr. Hegedűs Andrea

PhD egyetemi docens (SZTE-ÁJK) „*A házassági vagyoni rendszerek az új Ptk-ban*” című előadása követett, amelyben a hallgatóság a házassági vagyoni rendszerekre vonatkozó szabályanyag változásaival, így például annak jövőbeni kiköthetőségével ismerkedhetett meg. A szekció utolsó előadójaként Dr. Kövesné Dr. Kósa Zsuzsa, a Fővárosi Törvényszék bírása tartott előadást „*A házastársakat megillető használati és rendelkezési jog új szabályai*” címmel.

A délután folyamán párhuzamosan zajló „B” szekció ülése a gyermeki jogok szabályozásának változásaival foglalkozott („*Gyermekei jogok az új Ptk. Családjogi Könyvében*”). Itt Dr. Katonáné Dr. Pehr Erika, a PTE-ÁJK Polgári Jogi Tanszék címzetes egyetemi docense ismertette meg az érdeklődőket az örökbefogadás szabályainak változásaival „*Az örökbefogadás változó jogi környezete a Családjogi Könyvben*” című előadásában, majd Dr. Makai Katalin, a Kúria Polgári Kollégiumának bírása tartott előadást a szülői felelősség és gyermektartás legújabb szabályairól „*A szülői felelősség és gyermektartás az új Ptk. tükrében*” címmel. Ezt követően Ninausz Györgyné Dr. Bartók Ágnes, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium osztályvezetője ismertette a jogellenesen külföldre vitt gyermekekkel kapcsolatos tapasztalatokat. (Előadása „*A gyermekek jogellenes külföldre vitélének gyakorlati tapasztalatai – a magyar Központi Hatóság szemszögéből*” címet viselte). Végezetül Dr. Somfai Balázs, a PTE-ÁJK Polgári Jogi Tanszékének egyetemi docense tartott előadást „*Fókuszban a kapcsolattartás*” címmel.

A nagy érdeklődésre számot tartó eseményen számos gyakorlati szakember, ügyvéd kolléga és bíró is megjelent, s a megye csaknem valamennyi kormányhivatalának, illetőleg járási hivatalának, gyámhatóságának képviselői is jelen voltak. A konferencia amellet, hogy átfogó képet nyújtott az új Ptk. családjogi területet érintő újdonságai mellett, egyúttal lehetőséget biztosított a résztvevők közötti személyes tapasztalatcserére is.

KÉRJÜK, TÁMOGASSA ADOMÁNYÁVAL A MISKOLCI JOGÁSZKÉPZÉSÉRT ALAPÍTVÁNYT!

A Miskolcon megvalósuló jogászképzés társadalmi eszközökkel való támogatása céljából a jogi kar és a régió öt ügyvédi kamarája 1995-ben létrehozta a „Miskolci Jogászképzésért Alapítvány”-t, amely azóta is tevékenyen működik. Az Alapítvány forrásai kimerülőben vannak. Az Alapítvány nehézségeit fokozta az a tény, hogy 2012-től gyakorlatilag megszűnt a jogász képzés állami finanszírozása.

Az Alapítvány céljai:

- a graduális és posztgraduális, regionális jogászképzés fejlesztése,
- az állami támogatás hiányában önköltséges levelező jogi oktatás anyagi feltételeinek biztosítása, ha arra a karnál szereplő tandíjbevételek nem nyújtanak fedezetet,
- a levelező képzés távoktatás irányába való továbbfejlesztése,
- az általános szakmai továbbképzés és szakvizsgára felkészítő képzés feltételeinek biztosítása, elsősorban az ügyvédjelölti képzés keretében.

Tisztelettel kérjük, hogy járuljon hozzá – bármilyen kis összegű adományával – a régió színvonalas jogász képzésének fenntartásához!

**Az Alapítvány bankszámlaszáma:
ERSTE Bank 11600006-00000000-14765654**

Az Alapítvány adószáma: 18418608-1-05

http://www.uni-miskolc.hu/alapitvany/Kari_Alapitvanyok/kari_alapitvanyok.html

Prof. Dr. Torma András
dékán, a Kuratórium elnöke

**A MISKOLCI EGYETEM
ÁLLAM- és JOGTUDOMÁNYI KARA által
meghirdetett szakirányú továbbképzések
a 2013/2014. tanévre**

- adatvédelmi szakjogász
- adatvédelmi szaktanácsadó
 - adójogi szakjogász
- általános és igazságügyi mediátor (közvetítő)
 - biztosítási szakjogász
 - bűnmegelőzési koordinátor
 - európa jogi szakjogász
- foglalkoztatási és rehabilitációs jogi tanácsadó
 - fogyatékosügyi tanácsadó
 - gazdasági büntetőjogi szakjogász
- gyermekjogi és ifjúságvédelmi szaktanácsadó
 - igazságügyi szociális tanácsadó
 - ingatlanforgalmi szakjogász
- jogi szakokleveles gazdasági (agrár, gazdaságtudományi, informatikai, műszaki, természettudományi) szakember
 - jogi szakokleveles helyi jogszabály-szerkesztő
 - jogi szakokleveles környezetvédelmi szakember
- jogi szakokleveles orvos és egészségügyi szakember
 - kereskedelmi szakjogász
 - közlekedési szakjogász
 - munkaügyi kapcsolatok szaktanácsadó
- nemzeti és etnikai kisebbségvédelmi tanácsadó
 - senior humánerőforrás tanácsadó
 - társadalombiztosítási szaktanácsadó
 - társasági jogi és cégjogi szakjogász
 - tőkepiaci és bank szakjogász

JELENTKEZÉSI HATÁRIDŐ:
2013. AUGUSZTUS 15.

INFORMÁCIÓ:

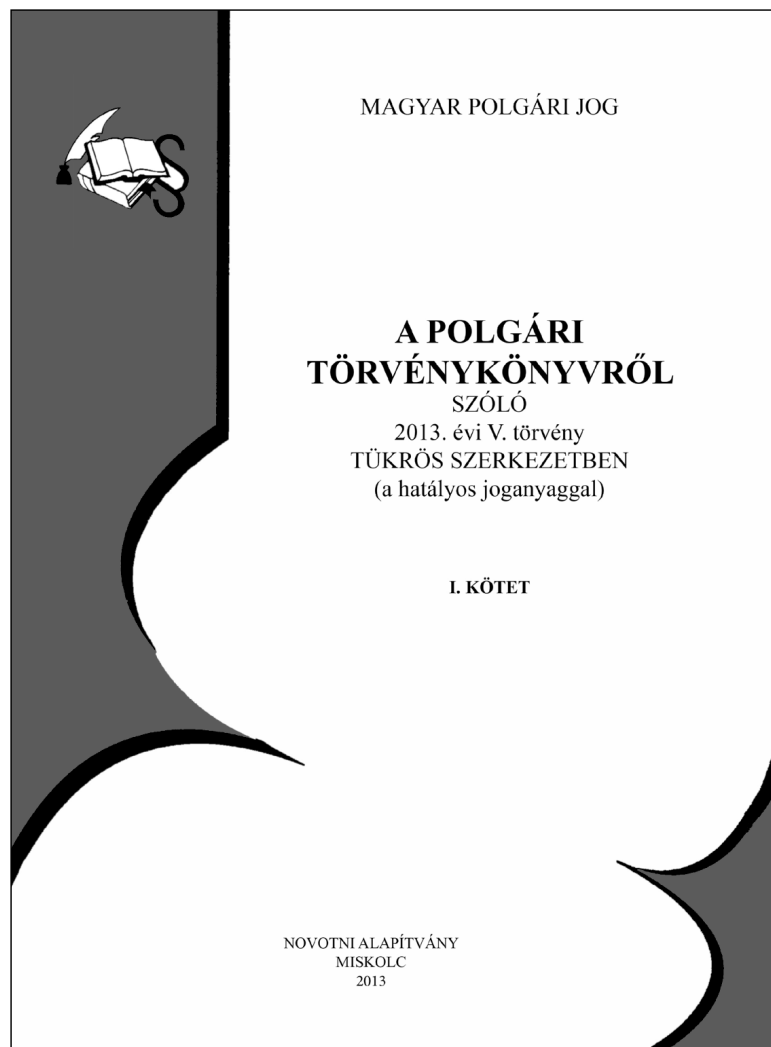
Miskolci Egyetem Felnőttképzési Regionális Központ

www.felnottkepzes.uni-miskolc.hu

Tel.: 46/565-111/20-81 • Fax: 46/565-493

e-mail: tkzsuzs@uni-miskolc.hu

Megjelent a Novotni Alapítvány „A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény – tükrös szerkezetben” című kiadványa, amelynek fő célja, hogy bemutassa a magyar Országgyűlés által 2013. február 11-én elfogadott új, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban új Ptk.) és a jelenleg még hatályos Ptk., az 1959. évi IV. törvény közötti kapcsolatokat, eltéréseket.

A kiadvány két hasámban, párhuzamosan egymás mellé szerkesztve tartalmazza a régi és az új Ptk. normaszövegét oly módon, hogy a bal oldali hasámban az új Ptk. szövege szerepel folyamatosan, míg a jobb oldalon a régi Ptk. és más törvények (pl. Gt., Inyvt., Csjt. stb.) új Ptk.-nak megfeleltethető rendelkezései kerültek beszerkesztésre.

Az A/4-es kivételben, két kötetben megjelenő (I. kötet az első négy könyv, a II. kötet a második négy könyv) tükrös szerkezetű Ptk. a könnyebb kezelhetőség és érthetőség érdekében számos jelölést is tartalmaz: amellet, hogy az új Ptk. (baloldali hasámban olvasható) szövege mellett (a jobb oldalon) szerepelnek a korábbi – részben beépítésre kerülő, részben továbbélő – jogszabályok megfelelő rendelkezései, a normaszövegek közötti – bizonyos esetekben pusztán formális, máshol érdemi – eltéréseket aláhúzással jelöljük. A teljesen új rendelkezéseket az adott szakasz száma előtt „pipa” jelzi.

A kötet – a Novotni Alapítvány évente megjelenő, „hagyományos” „A Polgári Törvénykönyv” c. kiadványához hasonlóan – tartalmaz továbbá bírói gyakorlatot is mindazokon a helyeken, ahol van releváns, elvi jelentőségű felsőbb bírósági (kúriai vagy ítélőtáblai) gyakorlat, így jogegységi határozat, kollégiumi állásfoglalás vagy elvi bírósági határozat.

A kiadvány ára: 6.200 Ft + 5 % ÁFA = bruttó 6.510 Ft

Amennyiben a fentiek alapján úgy dönt, hogy a kiadványra rendelést kíván leadni, azt kérjük, a novotnikiado@gmail.com e-mail címen, a 3515 Miskolc, Pf.: 13 címen, illetve telefonon Bigus Árpádné, a Novotni Alapítvány főmunkatársa felé a 06-20/5935423 számon jelezze a példányszám, valamint a számlázási és szállítási cím egyidejű megjelölésével.

